

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห
ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

คณะผู้วิจัย สังกัด

1. นายประจักษ์ เทพคุณ	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
2. นายสุวรรณ บินสกุล	ประธานชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
3. นางอุ๋นใจ ไชยรัตน์	ประธานชุมชนบางน้อย
4. นางจุรี อมรวัฒน์	ประธานบทบาทสตรีตำบลเจ๊ะเห
5. นางศุภรัตน์ บินสกุล	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
6. นางบุญเรือน ไชยรัตน์	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
7. นางราตรี แก่นจันทร์	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
8. นางเพ็ญมา บุญชิต	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
9. นางสาวจารึก จันทร์ปลี	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
10. นางสุวิมล คงจันทร์	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
11. นางลัดดาวัลย์ ดำน้อย	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
12. นางสาวใจ แก่นจันทร์	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
13. นางสาวณัฏฐมลวรรณ สุขสวัสดิ์	คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
14. นายจรรยวรรธ สุธรรมมา	คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การศึกษาศักยภาพทรัพยากรชุมชนสู่การท่องเที่ยวใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้
สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส”

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้น จุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ทีมวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดั่งเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห 2) สร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห 3) สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดชลธาราสিংเห มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาและต่อยอดสู่การท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชุมชนวัดชลธาราสিংเหเป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ มีทั้งชาวไทยพุทธดั้งเดิม ชาวไทยพุทธเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ในอดีตผู้คนในชุมชนมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน มีอะไรในชุมชนก็จะช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน หรือไม่ก็เอามาแลกกัน ไม่มีการซื้อขายกันเหมือนในสมัยนี้ ไทยพุทธและไทยมุสลิมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยความเป็นพหุวัฒนธรรมนี้เองที่ทำให้มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของอาหาร ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา ที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัวเป็นเอกลักษณ์ นอกจากนี้มีศิลปกรรมท้องถิ่นที่งดงามแล้ว วัดชลธาราสিংเหยังมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์ในการปักปันเขตแดน ทำให้อำเภอตากใบ อำเภอแว้ง และอำเภอสุไหงโก-ลก อยู่ในการปกครองของไทยจนถึงปัจจุบัน และด้วยลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่มาอาณาเขตติดต่อกับทะเล และมีแม่น้ำไหลผ่านเป็นเส้นแบ่งเขตไทย-มาเลเซีย ทำให้ภายในชุมชนวัดชลธาราสিংเหมีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ป่าชายเลน ทะเล ชุมชนวัดชลธาราสিংเห ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของผู้คนในพื้นที่ โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการจักสานที่สามารถพัฒนาต่อยอดสร้างเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้

จากการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภาพรวมของชุมชน พบว่าทุกองค์ประกอบมีผลรวมของค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางสังคม รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบด้านคุณค่าทางสุนทรียภาพตามลำดับ โดยองค์ประกอบด้านคุณค่าทางสังคม ปัจจัยที่มีระดับคุณค่ามากที่สุด คือการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ที่มีความสะดวก และปลอดภัย การนำชมแหล่งท่องเที่ยวจุดต่าง ๆ สามารถทำได้ง่าย องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน พบว่า มี 2 ปัจจัยมีคุณค่าในระดับปานกลาง คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ และการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 3 ปัจจัยคือ ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ ความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ และ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ องค์ประกอบด้านคุณค่าด้านสุนทรียภาพ พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 4 ปัจจัยคือ ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น การจัดการด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม และความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม

จากกระบวนการศึกษาข้อมูลในด้านบริบทและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับวัดชลธาราสিংเห ได้แก่ พื้นที่ชุมชนบางน้อย-ท่าพรุ ชุมชนตลาดตากใบ และชุมชนเกาะยาว ซึ่งทีมวิจัยเห็นถึงความเชื่อมโยงของทรัพยากรในด้านต่างๆ ที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมไปถึงสภาพสังคม

“พหุวัฒนธรรม” และได้ร่วมวางแผนกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยมีการกำหนดเป้าหมาย พันธกิจ และแผนการดำเนินงานของชุมชน เพื่อใช้ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยว ชุมชนเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในด้านการคิด การศึกษา และการค้นคว้า การมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ประชุมรับฟังความคิดเห็น และการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการ และมีส่วนร่วมในการ รับผลประโยชน์ร่วมกัน และสิ่งสำคัญที่สุดที่ได้รับจากการวิจัย คือการเปลี่ยนแปลงเกิดที่เกิดขึ้นกับนักวิจัย จาก ความไม่รู้ สู่กระบวนการค้นหาคำตอบ พุดคุย และพัฒนา จากทีมวิจัยที่ไม่มีแม้แต่ความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่มี ความรู้ในเรื่องของงานวิจัย จนกลายเป็นผู้วิจัยที่สามารถคิดและเลือกใช้เครื่องมือในการหาคำตอบ เกิด กระบวนการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนในการปฏิบัติงาน มีการทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอนมาก ขึ้น มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เหนือสิ่งอื่นใดคือความภาคภูมิใจในตัวเองที่ได้ทำในสิ่งที่ท้าทาย และเป็นสิ่งช่วยขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

	สารบัญ	หน้า
บทที่ 1	บทนำ	1
	1.1 หลักการและเหตุผล	1
	1.2 คำถามวิจัย	3
	1.3 วัตถุประสงค์	3
	1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
	1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย	4
บทที่ 2	แนวคิดทฤษฎีและบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห	5
	2.1 ทฤษฎีการอนุรักษ์ชุมชน (Conservation, Historic reservation)	5
	2.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape)	6
	2.3 เจาะเหจากอดีตสู่ปัจจุบัน	8
	2.4 ข้อมูลบริบททั่วไปของพื้นที่	10
	2.5 บริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห	12
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	14
	3.1 ขอบเขตการวิจัย	14
	3.2 ขั้นตอน วิธีการและเครื่องมือการวิจัย	15
บทที่ 4	ผลการศึกษา	25
	4.1 การศึกษาข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพและสังคมของชุมชน (บริบทชุมชน)	25
	4.2 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห	27
	4.3 ผลการประเมินคุณค่า	74
	4.4 ผลการกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว	77
บทที่ 5	สรุปและเสนอแนะ	89
	5.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห	89
	5.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห	91
	5.3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน	93
	5.4 ผลกระทบจากการวิจัย	94
	5.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการวิจัย	96
บรรณานุกรม		97
ภาคผนวก		98

ภาพที่	สารบัญภาพ	หน้า
2.1	ภาพแสดงเขตพื้นที่ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองตากใบ	9
3.1	ภาพแสดงการจัดประชุมสมาชิก	16
3.2	ภาพแสดงการเข้าร่วมอบรมพัฒนาทีมวิจัย	16
3.3	ภาพแสดงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการศึกษาบริบทของชุมชน	17
3.4	ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่	19
3.5	ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิตของชุมชน	19
3.6	ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บ รวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน	19
3.7	ภาพแสดงทีมวิจัยลงพื้นที่สำรวจเส้นทางการท่องเที่ยวทางน้ำ	19
3.8	ภาพแสดงทีมวิจัยเดินทางทัศนศึกษา และเรียนรู้การจัดการกระบวนการท่องเที่ยวโดยชุมชน ของชุมชนบ้านนาตันจัน	20
3.9	ภาพแสดงทีมวิจัยเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี บ้านน้ำเกียน จังหวัดน่าน	20
3.10	ภาพแสดงทีมวิจัยแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการโฮมสเตย์ร่วมกับชุมชนบ้านบ่อสวก จังหวัดน่าน	20
3.11	ภาพแสดงทีมวิจัยลงพื้นที่รู้จักถิ่นต้น ประเทศมาเลเซีย	20
3.12	ภาพแสดงทีมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ	21
3.13	ภาพแสดงจัดเวทีนำเสนอข้อมูลแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน	22
3.14	ภาพแสดงการประชุมเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่ม และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว	22
3.15	ภาพแสดงทีมวิจัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากอาสาสมัครนักท่องเที่ยวหลังได้ทดลองเที่ยวในชุมชน	23
3.16	ภาพแสดงการนำเสนอความคืบหน้าของงานวิจัย	24
4.1	ภาพแสดงแผนที่ของสยาม ก่อนที่จะมีการปักปันเขตแดน (ปี พ.ศ. 2400) และภาพแผนที่ของประเทศไทย หลังจากปักปันเขตแดน (ปี พ.ศ. 2459)	25
4.2	ภาพแสดง การเสด็จประพาสทางชลมารคของ รัชการที่ 6 มายังอำเภอตากใบ โดยเรือพระที่นั่งชื่อ “อรรคราชวรเดช”	26
4.3	ภาพแสดงลักษณะบ้านเรือน ห้องแถว ของชุมชนตลาดตากใบ	31
4.4	ภาพแสดงวิถีชีวิต การทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงในพื้นที่ชุมชนเกาะยาว	32
4.5	ภาพแสดงการลอกใบจาก ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของแม่บ้านบนเกาะยาว	33
4.6	ภาพแสดงแผนที่เดินดิน และความเชื่อมโยงของชุมชน	33

ภาพที่	สารบัญภาพ	หน้า
4.7	ภาพแสดงประเพณีบั้งสุกุลบัว ของชาวไทยพุทธในชุมชนบางน้อย	34
4.8	ภาพแสดงพิธีรับเจ้าเข้าเมือง	35
4.9	ภาพแสดงประเพณีชักพระ	36
4.10	ภาพแสดงประเพณีการตักบาตรเทโว	36
4.11	ภาพแสดงกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาของชุมชน	37
4.12	ภาพแสดงแผนที่ช่วงเวลาด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน	43
4.13	ภาพแสดงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรฯ ได้เสด็จเยือนวัดชลธาราสিংเห	43
4.14	ภาพแสดงอุโบสถ วัดชลธาราสিংเห	44
4.15	ภาพแสดงพระประธานและลวดลายปูนปั้นที่ฐานชุกชี	44
4.16	ภาพแสดงเขียนบนกระจก	45
4.17	ภาพแสดงภายในวิหารพระพุทธไสยาสน์ และการประดับเครื่องถ้วยชามทั้งดงาม	45
4.18	ภาพแสดงหอพระนารายณ์	46
4.19	ภาพแสดงรูปพระนารายณ์ทรงอาวุธทั้ง 4 กร ภายในมณฑป	46
4.20	ภาพแสดงกุฏิเจ้าอาวาส	47
4.21	ภาพแสดงกุฏิสิทธิสารประดิษฐ์ หรือกุฏิพระครูสิทธิสารวิหารวัตร	48
4.22	ภาพแสดงศาลาท่าน้ำภายในวัดชลธาราสিংเห	49
4.23-4.44	ภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถวัดชลธาราสিংเห	50
4.35	ภาพแสดงศาลากลางเปรียญ และอุโบสถวัดบางน้อย	53
4.36	ภาพแม่น้ำตากใบ ซึ่งมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีปากแม่น้ำเชื่อมต่อกับทะเลอ่าวไทย	54
4.37	ภาพแสดงบรรยากาศของชายหาดเกาะยาว	55
4.38	ภาพแสดงบรรยากาศของสะพานคอยร้อยปี	56
4.39	ภาพแสดงบรรยากาศของตลาดชายแดน	56
4.40	ภาพแสดงบรรยากาศของตลาดสดท้องถิ่น	57
4.41	ภาพแสดงบ้านที่มีใต้ถุนสูง	58
4.42	ภาพแสดงดินสาดของบ้าน	59
4.43	ภาพแสดงการเข้าสลักไม้	59
4.44	ภาพแสดงลักษณะบ้านที่มีหน้าต่างขนาดใหญ่	60
4.45	ภาพแสดง กือบับ	60
4.46	ภาพแสดง รูล้อง ของบ้านเรือนเก่า	61

ภาพที่	สารบัญภาพ	หน้า
4.47	ภาพแสดงช่องลม ของบ้านคนไทยดั้งเดิม และคนไทยเชื้อสายจีน	61
4.48	ภาพแสดงอาคารบ้านเรือนเก่าชุมชนตลาดตากใบ	64
4.49	ภาพแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการทำจัดสาน	65
4.50	ภาพแสดงตาวัว และการใช้ซึ่งในการเจาะเหล็ก	65
4.51	ภาพแสดงยายอ่อน แดงปง	66
4.52	ภาพแสดงตีหมา	66
4.53	ภาพแสดงจอนาะ	66
4.54	ภาพแสดงแม่พริ้งและการสานเสวียนหม้อ	67
4.55	ภาพแสดงการนนวนแผนโบราณ	67
4.56	ภาพแสดง การทำการเกษตรในรูปแบบผสมผสาน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง	68
4.57	ภาพแสดงการลอกใบจากของชาวมุสลิมในพื้นที่	69
4.58	ภาพแสดงปลากุเลา	69
4.59	ภาพแสดงการกำหนดแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยว	79
4.60	ภาพแสดงแผนผังองค์กร	79
4.61	ภาพแสดงแผนที่แสดงของดีของชุมชน	83

ตารางที่	สารบัญตาราง	หน้า
2.1	ตารางแสดงการแบ่งเขตการปกครองของตำบลเจ๊ะเหในอดีตมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน	8
2.2	ประชากรชุมชนรอบเทศบาลเมืองตากใบ	10
4.1	ตารางแสดงอิทธิพลของภาษาต่อภาษาเจ๊ะเห	38
4.2	ตารางแสดงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์	40
4.3	ตารางแสดงข้อมูลบ้านเรือนเก่าในชุมชนบางน้อย	62
4.4	ตารางแสดงข้อมูลภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่นของชุมชน	70
4.5	ตารางแสดงผลการประเมินคุณค่า	74
4.6	ตารางแสดงข้อมูลการวางแผนการจัดการชุมชน	77
4.7	ตารางแสดงข้อคิดเห็นจากเวทีสะท้อนการจัดทดลองเที่ยวชุมชนตากใบ	84

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนซึ่งประกอบด้วย จังหวัดสงขลา สตูลปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยจังหวัดนราธิวาส ตั้งอยู่บนฝั่งทะเลด้านตะวันออกของแหลมมลายู ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เดิมชื่อ "มะนาลอ" มีฐานะเป็นเพียงอำเภอหนึ่ง เรียกว่า อำเภอบางนรา ขึ้นกับเมืองสายบุรีซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดหัวเมืองภาคใต้ ได้ออนไปขึ้นกับเมืองระแงะ ซึ่งเป็นหนึ่งในเจ็ดหัวเมืองเช่นกัน ต่อมาเมื่อปัตตานีได้รับการยกฐานะเป็นมณฑล บ้านบางนราจึงย้ายมาสังกัดเมืองระแงะที่อยู่ในมณฑลปัตตานีกระทั่งปี พ.ศ. 2449 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บ้านบางนราเจริญเติบโตขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ มีการค้าทั้งทางบกและทะเลคึกคักมาก จึงมีการย้ายที่ว่าการจากเมืองระแงะมาตั้งที่บ้านมะนาลอ อำเภอบางนรา ส่วนท้องที่เมืองระแงะเดิมเป็นอำเภอตันหยงมัส และยกฐานะอำเภอบางนราเป็นเมืองบางนรา มีอำเภอในเขตปกครอง คือ อำเภอบางนรา อำเภอตันหยงมัส อำเภอสูโงปาตี กิ่งอำเภอยะบะ และกิ่งอำเภอโต๊ะโมะ ในปี พ.ศ. 2452 เมืองบางนราได้รับโอนอำเภอดากใบตามสนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างกรุงสยามกับประเทศอังกฤษ และรับโอนอำเภอยิ่งจากเมืองสายบุรีมาอยู่ในเขตปกครองเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสมณฑลปักษ์ใต้ เมื่อเสด็จมาถึงเมืองบางนรา ทรงพระราชทานพระแสงศาสตราแก่เมืองบางนรา และทรงดำริว่า บางนรานั้นเป็นชื่อตำบลบ้าน สมควรจะมีชื่อเมืองไว้เป็นหลักฐานสืบไป จึงโปรดให้เปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็นเมืองนราธิวาส (สำนักงานจังหวัดนราธิวาส, 2556 และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2558)

ปัจจุบันจังหวัดนราธิวาสเป็น 1 ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่อยู่ในโครงการสามเหลี่ยมเศรษฐกิจ (IMT-GT Growth Triangle Development Project) นราธิวาสจึงถือว่าเป็นเมืองศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเมืองชายแดนที่ชาวมลายูและสิงคโปร์นิยมมาเที่ยวพักผ่อน เนื่องจากมีความหลากหลายทางด้านประเพณีวัฒนธรรมภาษาท้องถิ่นและศาสนา โดยมีลักษณะเด่นทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามคำขวัญของจังหวัดนราธิวาสที่ว่า "ทักษิณราชตำหนักชนรักศาสนา นราทัศน์เพลินตา ปาโจตรึงใจ แหล่งใหญ่แร่ทอง ลองกองหอมหวาน" ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกจากนี้ยังมีความเชื่อมโยงทางด้านวิถีวัฒนธรรมในมิติของชาวยุโรปในมาเลเซีย โดยมีช่องทางผ่านเข้า-ออกระหว่างไทยกับมาเลเซียได้ 3 ทาง ได้แก่ สุลกากรสุโงโกล-ลก ด่านศุลกากรตากใบ และด่านบูเกะตา ชาวมลายูเชื้อสายไทยเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีเชื้อสายเดียวกับชาวไทยในประเทศไทยโดยเชื่อกันว่าอพยพเข้าสู่ดินแดนมลายูตั้งแต่ 300-500 ปีมาแล้ว โดยเป็นช่วงที่ไทยล่าอาณานิคมไปยึดปาหัง ผู้ที่ติดตามกองทัพสยามจึงเข้าไปอยู่อย่างกระจัดกระจาย ต่อมาในสมัยยุคล่าอาณานิคม เพื่อรักษาเอกราชชนชั้นปกครองไทยได้ยอมเซ็นสนธิสัญญากรุงเทพฯ ปะลิส กลันตัน ตรังกานุ ประตอนบนให้สหราชอาณาจักร ในวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2451 ปัจจุบันคนไทยที่นับถือศาสนาพุทธมีอิสรภาพในการคงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมเอาไว้ได้อย่างเหนียวแน่น มีโรงเรียนสอนภาษาไทยและพระพุทธศาสนา โดยประเทศไทยเสียดินแดนดังกล่าว แต่ชาวไทยในหัวเมืองมลายูทั้ง 4 เมือง ยังคงตั้งหลักปักฐานอยู่ที่นั่นนับตั้งแต่อังกฤษยึดครองมาเลเซียจนกระทั่งมาเลเซียได้รับเอกราชจนถึงปัจจุบันโดยเฉพาะในเคดะห์มี 11 เขต 27 หมู่บ้าน มีวัด 50 วัดมีชาวไทยไม่ต่ำกว่า 50,000 คน ปัจจุบันการกระจายตัวของชาวยุโรป

ในมาเลเซียตามรัฐต่างๆ อยู่ 4 รัฐ ได้แก่ รัฐกลันตัน รัฐเกดะห์ ปะลิส และรัฐเปเร ความเชื่อมโยงทางด้านวิถีวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดคือ ชาวสยามในรัฐกลันตันสามารถพูดภาษาเจ๊ะเหซึ่งเป็นภาษาถิ่นเดียวกับที่พูดในบางส่วนของจังหวัดปัตตานี และจังหวัดนราธิวาส และยังรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีของไทยเอาไว้ โดยในเมืองตุมปัตจะมีวัดไทยตั้งอยู่หลายแห่ง ได้แก่ วัดพิภูลทองวราราม วัดมณีมาราม และวัดโพธิ์วิหาร หมู่บ้านส่วนใหญ่ยังคงมีชื่อเป็นภาษาไทย

อำเภอตากใบเป็นหนึ่งในเขตอำเภอสำคัญที่มีความเชื่อมโยงกับรัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย โดยเงื่อนไขผูกสัมพันธ์ด้านวิถีวัฒนธรรมชาวสยามในมาเลเซีย และความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ตามสนธิสัญญาที่ทำกันระหว่างกรุงสยามกับประเทศอังกฤษ โดยมีวัดชลธาราสিংเห เป็นโบราณสถานสำคัญที่รัฐบาลไทยใช้เป็นเหตุผลอ้างอิงในการปักปันเขตแดนในปี พ.ศ. 2441 ที่มีผลทำให้อำเภอตากใบต้องผนวกเป็นประเทศมาเลเซีย วัดแห่งนี้จึงได้รับสมญานามว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย” ตั้งอยู่หมู่ 3 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส วัดชลธาราสিংเหสร้างขึ้นปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 ปัจจุบัน ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 92 ตอนที่ 136 วันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2518 วัดแห่งนี้มีรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่โดดเด่น เช่น พระอุโบสถเก่าศิลปะฝีมือแบบไทยปักษ์ใต้ ภาพจิตรกรรมฝาผนังวิถีชีวิตวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนท้องถิ่นปักษ์ใต้เขียนโดยฝีมือพระภิกษุชาวสงขลา พิธีกรรมสถานวัดชลธาราสিংเหบนกฤตสิทธินิคมประดิษฐ์เพื่อเก็บโบราณวัตถุขึ้นสำคัญ เป็นต้น นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหยังเป็นศูนย์รวมความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของชาวไทยในเขตอำเภอตากใบและอำเภอใกล้เคียงรวมทั้งชาวมาเลเซีย ปัจจุบันวัดชลธาราสিংเห ได้เปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวให้กับผู้ที่สนใจได้เข้ามาศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม โดยเฉพาะวัฒนธรรมด้านภาษาของคนในชุมชนที่ใช้ภาษาไทยถิ่นใต้สำเนียงตากใบ หรือภาษาเจ๊ะเห ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ในปี พ.ศ. 2556 นอกจากศิลปะและวัฒนธรรมน่าสนใจแล้ว ภายในชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเหยังมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เนื่องด้วยวัดชลธาราสিংเห ติดต่อกับแม่น้ำตากใบทำให้มีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่ร่มรื่น มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง และวิถีชีวิตดั้งเดิมที่น่าสนใจ วัดชลธาราสিংเหจึงถือเป็นวัดที่มีความสำคัญและเป็นศูนย์กลางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นที่น่าสนใจ ในแง่ของการอนุรักษ์ฟื้นฟู เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และสร้างคุณค่าการใช้ประโยชน์จากการท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดีชุมชนเคยมีการรวมกลุ่มเพื่อขับเคลื่อนด้านการจัดการท่องเที่ยว โดยการสนับสนุนของสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนราธิวาส สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส และเทศบาลเมืองตากใบ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนและร่วมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น โดยให้คนในชุมชนดำเนินการจัดการบริหารการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยตัวเอง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบ คนในชุมชนขาดการมีส่วนร่วมจากภายใน ขาดการอนุรักษ์จัดเก็บข้อมูลและเชื่อมโยงประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่เป็นระบบ และขาดการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในชุมชนและใกล้เคียง

ดังนั้นในการศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนในครั้งนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึง “ของดีบ้านฉัน” บนรากฐานภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชน รวมถึงศักยภาพการพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอนาคต โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน

1.2 คำถามวิจัย

คำถามวิจัยหลัก

“แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห ต.เจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ควรเป็นอย่างไร

คำถามวิจัยรอง

- 1) ฐานรากภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนมีอะไรบ้าง มีความเชื่อมโยงกับพื้นที่ภายในเขตชุมชน เขตอำเภอใกล้เคียง และชาวสยามในมาเลเซียอย่างไร
- 2) ศักยภาพการพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับใด มีแนวทางการพัฒนาอย่างไร
- 3) การสร้างจิตสำนึกของคนในพื้นที่โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมสามารถทำได้หรือไม่ อย่างไร

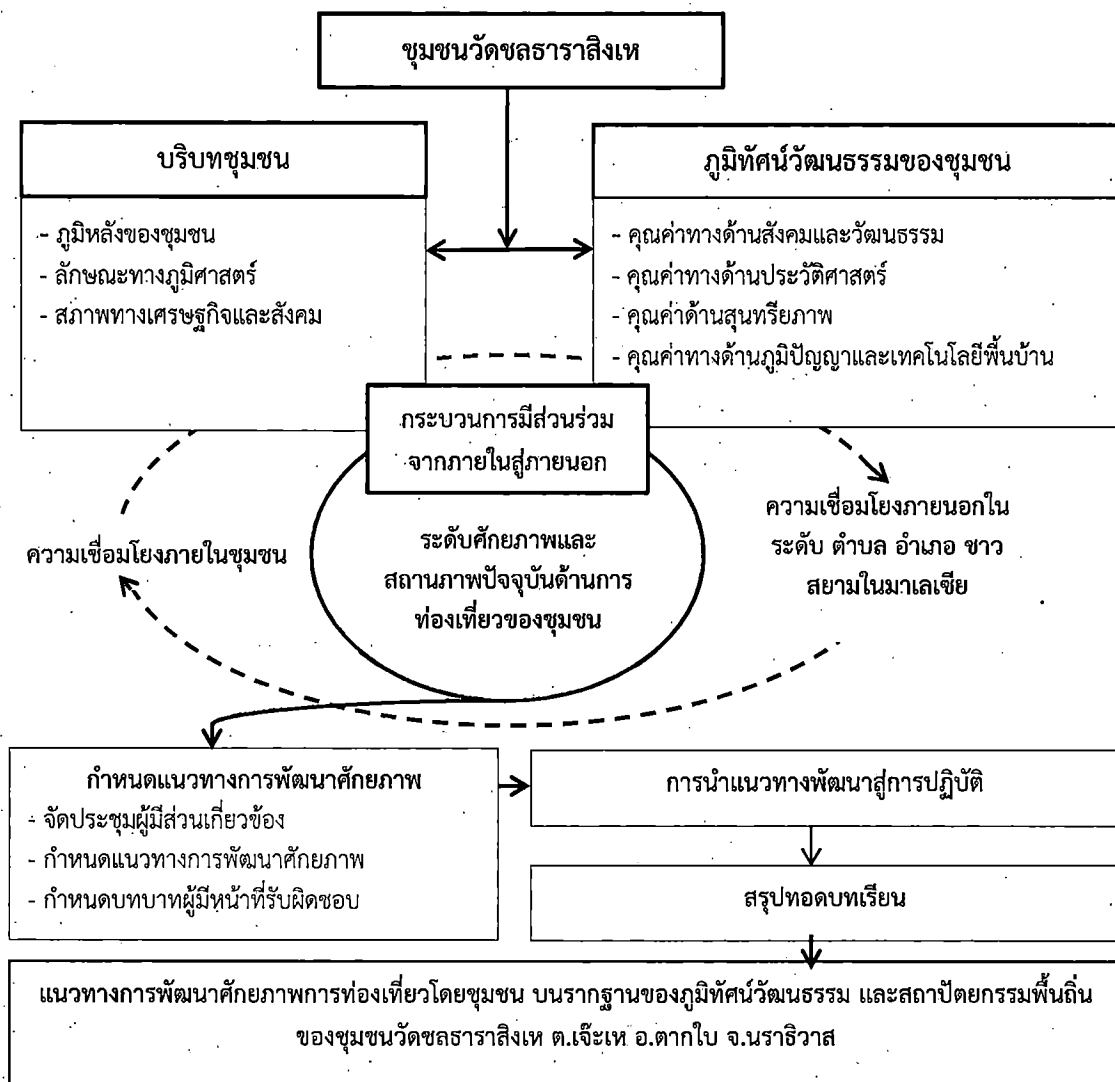
1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษารากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห
- 2) เพื่อสร้างแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห
- 3) เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

1.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ทราบถึงรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่สำคัญของชุมชนวัดชลธาราสিংเหและแหล่งที่มีความเชื่อมโยง ทราบประวัติความเป็นมา และศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ภาษา ภูมิปัญญา ที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ และประชาชนทั่วไป เข้าใจและมีจิตสำนึกต่อทรัพยากรทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประเพณีวัฒนธรรม และภาษา ของตนเองว่ามีความสำคัญและมีคุณค่าต่อชุมชน ให้ตระหนักถึงการเป็นเจ้าของร่วมกัน ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ดูแลรักษาและอนุรักษ์ร่วมกันอย่างยั่งยืน

1.5 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและบริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห

2.1 ทฤษฎีการอนุรักษ์ชุมชน (Conservation, Historic reservation)

รศ.สิทธิพร ภิรมย์รัตน์ นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ได้เขียนถึงการอนุรักษ์ว่าในประเทศไทย ได้เริ่มครั้งแรกในปี พ.ศ.2515 ในสมัยครั้งปรับปรุงเกาะรัตนโกสินทร์ โดยมีนักวิชาการไทยหลายท่านได้ร่วมดำเนินงานในการเสนอแนวความคิดในการอนุรักษ์ และได้จัดให้การอนุรักษ์เป็นวิชาหนึ่งหนึ่งของวิชาเรียนทางหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์ ตลอดระยะเวลาที่การอนุรักษ์ได้มีบทบาทในประเทศไทยนั้นก่อนอนุรักษ์ได้เรียนรู้ถึงจุดแข็งและจุดด้อยของวัฒนธรรมการอนุรักษ์แบบไทยๆ ซึ่งในอดีตจะนิยมอนุรักษ์ โดยการปฏิสังขรณ์หรือก่อสร้างใหม่ให้สวยงามและใหญ่กว่าเดิม ทำให้การอนุรักษ์ของไทยในอดีต ถูกวิพากษ์วิจารณ์ทางลบอย่างรุนแรงจากนักอนุรักษ์นานาชาติ ที่ดำเนินงานตามหลักวิชาการของตะวันตก อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาเจตนาของพระราชบัญญัติ โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (พ.ศ.2504 พ.ศ.2528) ซึ่งมีหลักการสำคัญคือต้องไม่ทำให้โบราณสถานนั้นเสื่อมหรือหมดคุณค่าไป (ชลิตภากร, 2525 และ สิทธิพร, 2547) ซึ่งสอดคล้องกับกฎบัตรเบอร์รา ดังนี้

“การอนุรักษ์ หมายถึงการดูแลรักษา เพื่อให้คงคุณค่าไว้ และให้หมายความรวมถึงการป้องกัน การรักษา การสงวน การปฏิสังขรณ์ และการบูรณะด้วย”

อาจกล่าวได้ว่าการอนุรักษ์เป็นกระบวนการของความสำนึกร่วม ที่เกิดจากรู้สึกห่วงแหน ต้องการปกป้อง รักษา และคืนสภาพที่ดี ให้กับสิ่งที่มีคุณค่าในทางศิลปกรรมหรือประวัติศาสตร์ในสังคมนั้นๆ โดยเริ่มแรกอาจมาจากการเห็นพ้องของคนกลุ่มหนึ่งที่ต้องการธำรงรักษาสืบเสาะในฐานสมบัติหรือผลประโยชน์ส่วนตนในพื้นที่อันเป็นเอกภาพของตน แต่ภายหลังจากการเผชิญภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและภาวะสงคราม ทำให้ต้องมีการรื้อถอนโครงสร้างเพื่อวางรากฐานของการอนุรักษ์ขึ้นมาใหม่ เพราะสิ่งที่เข้าข่ายความเป็นมรดกทางวัฒนธรรมนั้นได้กลายกลายเป็นสมบัติของมนุษยชาติ จึงเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่ต้องมีการทำความเข้าใจพื้นฐานร่วมกันเพื่อสร้างกฎสากลในการอนุรักษ์ระดับนานาชาติ

ดังนั้นการอนุรักษ์จึงเป็นงานที่ต้องการความร่วมมือในการทำงานร่วมกันจากหลายๆ ฝ่าย เช่นนักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี สถาปนิก วิศวกร หรือเจ้าหน้าที่และข้าราชการกรมศิลปากร ประชาชนหรือนักการเมือง ซึ่งสามารถแบ่งขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น
2. การสำรวจทางกายภาพ
3. งานโบราณคดีเพื่อการอนุรักษ์
4. การศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบ
5. การออกแบบและประมาณการ
6. การดำเนินการอนุรักษ์
7. การจัดทำรายงานการอนุรักษ์
8. การดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ
9. การตรวจสอบและประเมินผล

2.2 ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Cultural landscape)

“ผลผลิตที่เห็นได้ชัดของความเกี่ยวเนื่องกันระหว่างผลของการตั้งถิ่นฐานของมนุษยชาติโดยก่อรูปขึ้นมาจากผลของวัฒนธรรม และความสามารถเท่าที่จะเป็นไปได้ตามแต่ละธรรมชาติแวดล้อมจะเอื้ออำนวย ซึ่งเป็นมรดกอันทรงคุณค่าที่ตกทอดมาจากวิวัฒนาการทางธรรมชาติ และความพยายามของมนุษย์ตลอดทุกยุคทุกสมัย” (เกรียงไกร, 2551, และWagner, 1962)

ภูมิทัศน์ที่เป็นปรากฏการณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ หรือกลุ่มชนบนอาณาเขตที่ครอบครอง สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนั้นๆบนอาณาเขตพื้นที่ ที่ครอบครองอยู่ ภาพรวมของความสัมพันธระหว่างธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิทัศน์ที่เรียกว่า ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม ทั้งนี้การแบ่งระดับความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมและมรดกทางธรรมชาติที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้งนั้นได้ถูกองค์การมรดกโลก UNESCO) แบ่งไว้หลายระดับด้วยกันตั้งแต่ความสำคัญในระดับโลก ระดับนานาชาติ ระดับประเทศ ตลอดจนถึงความสำคัญในระดับท้องถิ่นเอง รศ.วิวัฒน์ เตมียพันธ์ นักวิชาการชาวไทยได้จำแนกประเภทภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมออกเป็น 2 กลุ่มคือ ภูมิทัศน์พื้นถิ่น และภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมแบบประเพณี ในขณะที่องค์การมรดกโลกได้แบ่งประเภทภูมิทัศน์ออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ ภูมิทัศน์ที่ได้รับการสร้างสรรค์อย่างจงใจ ภูมิทัศน์ที่วิวัฒนาการมาจากสภาพ สังคม เศรษฐกิจ ศาสนา การปกครอง และสุดท้ายคือภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมโดยตรง (เกรียงไกร, 2551) ทั้งนี้ในการประเมินค่าดังกล่าวองค์การมรดกโลก และคณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือไอโคมอส (Icomos) ได้ตั้งเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อประเมิน คุณค่า และความสำคัญของภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม (Significance) ไว้เป็นข้อๆดังนี้

- การประเมินค่าชุมชนทางสังคม (Social Significance)
- การประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Significance)
- การประเมินคุณค่าทางความงาม (Artistic Significance)
- การประเมินคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน (Scientific Significance)

1) การประเมินค่าชุมชนทางสังคม (Social Significance)

เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาคุณค่าความสำคัญทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้งตามธรรมชาติ สิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น และวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ซึ่งสามารถใช้กระบวนการแผนที่เดินดินในการสำรวจตรวจสอบ แผนที่เดินดินต้องเป็นแผนที่รวมทั้งชุมชน ที่มีการแก้ไขเพิ่มเติมจากแผนที่ทางกายภาพซึ่งจะมองในมิติของที่ตั้งเพียงด้านเดียว แต่ไม่ได้โยงใยในเรื่องวิถีการใช้ชีวิตตามสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น หากในแผนที่ทางกายภาพปรากฏตำแหน่งของคอกเลี้ยงสัตว์แต่ไม่ได้ระบุว่าปัจจุบันได้มีการขังสัตว์ไว้ในคอกหรือไม่ คอกเลี้ยงสัตว์นั้นอาจกลายเป็นที่เก็บเครื่องมือทางการเกษตรในอดีตไปแล้วก็เป็นได้ เป็นต้น แผนที่เดินดินนับเป็นเครื่องมือในการที่จะใช้ในการประเมินค่าชุมชนโดยแท้จริง ทั้งนี้แผนที่ชุมชนมีวัตถุประสงค์อยู่สามประการ คือ

- ทำให้เห็นภาพรวมของชุมชนครบถ้วนมากที่สุด
- ทำให้ได้ข้อมูลมากในระยะเวลาที่สั้นที่สุด
- ข้อมูลมีความน่าเชื่อถือมากที่สุดเพราะได้จากการสังเกตด้วยตัวเอง

การทำแผนที่เดินดินให้เกิดประสิทธิภาพ ควรปฏิบัติดังนี้

1. หลีกเลี่ยงการใชยานพาหนะในการทำแผนที่ ยกเว้นหากมีระยะห่างของบ้านมากก็ควรใช้จักรยาน หรือ จักรยานยนต์ เข้าช่วยเป็นช่วงๆไป ทั้งนี้เนื่องจากในขณะที่ผู้เก็บข้อมูลเดินผ่านส่วนต่างๆของชุมชน ผู้เก็บข้อมูล อาจได้พบข้อมูลใหม่ที่มีความทันสมัยมากขึ้น

2. ควรนำแผนที่ทางกายภาพซึ่งได้เคยสำรวจมาแล้ว หรือสำรวจใหม่ นำมาใส่รายละเอียดในด้านวิถีชีวิต และวัฒนธรรมเพิ่มเติมหากมีผู้ร่วมเดินสำรวจจำนวนมากควรแบ่งเป็นเป็นชุดๆพร้อมระบุตามใบงานให้ชัดเจน และควรมีอุปกรณ์สื่อสารที่สามารถรับทราบข้อความพร้อมกันทุกทีมได้ เช่น วิทยุสื่อสาร

3. ต้องหมั่นสังเกต และพูดคุยกับชาวบ้านในชุมชนเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมในวงกว้าง ในการเดินตามผู้นำซึ่ง มักจะเป็นชาวบ้านในพื้นที่ ต้องระมัดระวังการชี้นำหรืออคติในการให้ข้อมูลซึ่ง อาจทำให้ข้อมูลมีความผิดพลาด และคลาดเคลื่อนได้ต้องตั้งข้อสังเกตว่าในทุกส่วนในชุมชนขนาดเล็ก โดยเฉพาะในชนบทจะมีความสัมพันธ์กันใน ลักษณะเครือญาติ หรือ ความสัมพันธ์ในเรื่องกิจกรรมทางหน้าที่การงานหรือแม้ความสัมพันธ์กันระหว่างสถานที่ กับชุมชนเอง

2) การประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Significance)

เป็นการสืบค้นลำดับความเป็นมาและลำดับความสำคัญของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในที่ตั้งและพื้นที่ เกี่ยวข้องของพื้นที่ที่ตรวจสอบ การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนคือการทำความเข้าใจรอบด้าน ทั้งด้านประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ การเมืองท้องถิ่น วัฒนธรรม และอื่นๆซึ่ง เมื่อได้ข้อมูลจากการค้นคว้า และการสัมภาษณ์แล้วจึงสามารถ นำข้อเท็จจริงดังกล่าวมาเขียนเป็นผังประวัติศาสตร์ชุมชนได้ ซึ่งการเขียนผังประวัติศาสตร์ชุมชนจะทำให้เข้าใจ เหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในระยะเวลาต่างๆ ทั้งที่ใกล้เคียงกัน ทับซ้อนกัน หรือมีระยะห่างของเวลาได้ชัดเจน และ เข้าใจมากขึ้น ทั้งนี้สามารถสรุปหลักการสำคัญที่ต้องจดจำในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนดังนี้

การศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนจะทำให้ผู้วิจัยสามารถ เข้าใจความคิด เหตุผลและเข้าใจการตัดสินใจต่างๆ ในช่วงเวลานั้นของชาวบ้าน ดังเช่นความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ช่วงเวลานั้น จะสามารถสื่อให้ผู้วิจัยเข้าใจ กระบวนการตัดสินใจ และคาดการณ์สำหรับเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกันที่จะเกิดขึ้นได้ การศึกษาประวัติศาสตร์ ชุมชน จะทำให้ผู้วิจัยสามารถมองภาพมุมกว้าง เปรียบเทียบข้อดีข้อด้อย ของแต่ละชุมชนรวมถึงเป็นการลดความ ผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นมาอีกประวัติศาสตร์ชุมชนจะทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสัมพันธ์ต่างๆ ในชุมชนได้ชัดเจน เนื่องจากมีเหตุการณ์ และเวลาเป็นสิ่งที่บ่งชี้ประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ประวัติศาสตร์ชุมชนที่เกิดขึ้นมักจะเกี่ยวโยงกับความ เชื่อ ประเพณีพื้นบ้าน หรือสถานที่สำคัญในท้องถิ่นอยู่เสมอการใช้ตารางเป็นเครื่องมือแสดงลำดับการเกิดขึ้นของ เหตุการณ์ต่างๆเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย และรวดเร็ว

3) การประเมินคุณค่าทางความงาม (Artistic Significance)

เป็นการศึกษาเรื่องของคุณค่าที่เกี่ยวกับศิลปะ ความงาม และดนตรี ที่มีอยู่ในพื้นที่ศึกษา เช่นภาพเขียนฝาผนัง ความงามของอาคาร ประติมากรรม การจัดสวน หรือแม้กระทั่ง ชุดราโนราเป็นต้น นอกจากนั้นแล้ว แนวทาง ในการอนุรักษ์ ยังกล่าวถึงความเป็นจริงแท้ที่บรรจุความทรงจำ (Authenticity) ซึ่งเด่นชัดในกฎบัตรนาร่า (Nara charter) ตลอดจนการคำนึงถึงคุณค่าและการให้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible heritage) เช่น ประเพณี เรื่องเล่า ตำนาน หรือแม้กระทั่งความเชื่อถือในศาสนา เป็นต้น

4) การประเมินคุณค่าทางภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน (Scientific Significance)

คือการสืบค้นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับเรื่องทางวิทยาศาสตร์ของพื้นที่ที่ตรวจสอบ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของเทคโนโลยี นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ และภูมิปัญญาทั้งที่เกี่ยวกับสิ่งก่อสร้างหรือด้านอื่นๆ ในทุกระดับความสำคัญ โดยเฉพาะหากเป็นการตรวจสอบในพื้นที่ทำงานระดับท้องถิ่น การสืบค้นของคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมักจะมี ความเกี่ยวเนื่องใกล้ชิดการตอบสนองปัจจัยพื้นฐานในการครองชีพทั้ง 4 ประการ

2.3 เจ๊ะเหจากอดีตสู่ปัจจุบัน

ในอดีตพื้นที่ตำบลเจ๊ะเห เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอตากใบ เป็นชุมชนเก่าแก่ตั้งแต่ต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ประชาชนติดต่อไปมาค้าขายกับประเทศมาเลเซีย มีภาษาถิ่นเป็นของตนเอง มีความไพเราะแตกต่างจากภาษาถิ่น ใต้ทั่วไป คือ ภาษาเจ๊ะเห เป็นเอกลักษณ์ของชาวตากใบ สภาพภูมิศาสตร์ทั่วไป เป็นพื้นที่ราบ บางหมู่บ้านเป็น ทราย มีชายหาดริมทะเล พื้นที่ที่เป็นดินส่วนใหญ่เป็นดินเค็ม พื้นที่โดยประมาณ 11,410 ตร.กม. มีถนนทางหลวง แผ่นดินสายนราธิวาส อ.สุไหงโกลลกผ่าน มีแม่น้ำตากใบ และแม่น้ำบางนรา ไหลผ่าน มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 15,853 คน เป็นชาย 7,704 คน เป็นหญิง 8,149 คน ซึ่งมีการประกอบอาชีพหลักคือการทำนา และอาชีพรองคือ ประมง เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย

อาณาเขตตำบล

ทิศเหนือ	ติดอ่าวไทย
ทิศใต้	ม.4 ตำบลพร่อน
ทิศตะวันออก	ติดประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันตก	ม.1 ตำบลศาลาใหม่

ตารางที่ 2.1 การแบ่งเขตการปกครองของตำบลเจ๊ะเหในอดีตมีทั้งหมด 8 หมู่บ้าน

หมู่ที่ 1 บ้านตาบา	หมู่ที่ 5 บ้านไร่
หมู่ที่ 2 บ้านกำบัง	หมู่ที่ 6 บ้านหัวคลอง
หมู่ที่ 3 บ้านท่าพรุ	หมู่ที่ 7 บ้านภักดิ์ดี
หมู่ที่ 4 บ้านเจ๊ะเห	หมู่ที่ 8 เกาะยาว

ปัจจุบันการแบ่งเขตการปกครองของจังหวัดนราธิวาสมีการปรับเปลี่ยนเขตการปกครองใหม่โดยแบ่งเขต การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเจ๊ะเหเดิมออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่ 1 ให้ไปอยู่ในเขตการปกครองของ เทศบาลเมืองตากใบ และในส่วนที่ 2 อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลพร่อน

เทศบาลเมืองตากใบ

คำว่า “ตากใบ” มีการสันนิษฐานกันว่ามีมาจกชื่อของแขกคนหนึ่งชื่อว่า “ตาบา” ซึ่งเป็นคนแรกที่เข้ามาตั้ง ถิ่นฐานในตากใบ ต่อมาเมื่อประชาชนอพยพไปอาศัยอยู่ที่ตาบาเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนใหญ่ เรียกชุมชน ดังกล่าวว่า “บ้านตาบา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกลันตัน อยู่ในตำบลเจ๊ะเห จึงได้เรียกว่าอำเภอเจ๊ะเห คำว่า เจ๊ะเห ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอตากใบ สันนิษฐานว่ามีมาจกชื่อคนหนึ่งที่มาตั้งบ้านเรือนในยุคแรกชื่อ “เจ๊ะเฮง” ต่อมา เปลี่ยนเป็น “เจ๊ะเห” เมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ 2452 รัฐบาลไทยและรัฐบาลอังกฤษได้ลงนามร่วมกันในสนธิสัญญา

โครงสร้างประชากรในเขตเทศบาลเมืองตากใบ

ปัจจุบันในเขตเทศบาลเมืองตากใบประกอบด้วย 9 ชุมชน มีประชากรทั้งสิ้น 18,760 คน แยกเป็น เพศชาย จำนวน 9,096 คน เพศหญิง จำนวน 9,664 คน มีครัวเรือน จำนวน 5,102 หลังคาเรือน

ตารางที่ 2.2 ประชากรชุมชนรอบเทศบาลเมืองตากใบ

ลำดับที่	ชื่อชุมชน	ครัวเรือน	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวมทั้งหมด	คิดเป็นเปอร์เซ็นต์
1	ชุมชนตาบาปอเยาะ	527	1,527	1,617	3,144	16.76
2	ชุมชนตาบาปาเร๊ะ	331	640	707	1,347	7.18
3	ชุมชนตาบาฮีเล	1,272	1,429	1,443	2,872	15.31
4	ชุมชนสามัคคี	734	1,457	1,605	3,062	16.32
5	<u>ชุมชนตลาดตากใบ</u>	423	289	263	552	2.94
6	<u>ชุมชนบางน้อย</u>	403	360	442	782	4.17
7	ชุมชนท่าแพรก	356	500	523	1,023	5.45
8	ชุมชนฮุมอลานัส	520	1,312	1,402	2,714	14.47
9	ชุมชนภัทรภักดี	513	1,543	1,602	3,163	16.86
10	ทะเบียนบ้านกลาง	23	39	60	99	0.53
รวมทั้งหมด		5,102	9,096	9,664	18,760	100

*หมายเหตุ: ชุมชนที่ขีดเส้นใต้คือชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห

ตำบลพร่อน

ในส่วนที่ 2 อยู่ในเขตพื้นที่การปกครองของตำบลพร่อน ได้แก่ บ้านจูโว๊ะ (บางส่วน) บ้านท่าพรุ (บางส่วน) บ้านบางน้อย (บางส่วน) บ้านไร่ (เต็มทั้งหมู่บ้าน) และบ้านเกาะยาว (เต็มทั้งหมู่บ้าน) จำนวนประชากรของหมู่บ้านในเขตของตำบลพร่อนมีทั้งหมด 328 ครัวเรือน แบ่งเป็น ชาย 625 คน และหญิง 645 รวมทั้งสิ้น 1,270 คน (สถิติข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลพร่อน)

2.4 ข้อมูลบริบททั่วไปของพื้นที่

2.4.1 ลักษณะทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่

สภาพทางภูมิศาสตร์โดยรวมของชุมชนรอบพื้นที่วัดชลธาราสিংเห มีลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบไม่มีภูเขา บางแห่งเป็นที่ลุ่มมีน้ำขังตลอดปี เรียกว่า “พรุ” โดยพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าชายเลน ซึ่งเป็นพื้นที่ติดแม่น้ำลำคลอง ที่มีน้ำจืดไหลลงสู่ทะเลผสมผสานกลายเป็นน้ำกร่อยแม่น้ำที่สำคัญ ได้แก่

- แม่น้ำตากใบ เป็นแม่น้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนของกระแสน้ำในทะเล ประกอบกับคลื่นได้พัดทรายเข้าหาฝั่งทำให้เกิดเป็นสันทราย ส่วนภายในลิกเป็นแนวยาว จึงเกิดเป็นแม่น้ำมีความยาวประมาณ 9 กิโลเมตร และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำสุโงโก-ลก ที่บ้านตาบา ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ

- แม่น้ำสุโงโก-ลก เป็นแม่น้ำกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซียต้นน้ำอยู่ที่อำเภอแว้ง และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอตากใบ มีความยาวประมาณ 103 กิโลเมตร ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอตากใบมีความยาวประมาณ 18 กิโลเมตร

- แม่น้ำบางนรา ต้นน้ำอยู่ที่อำเภอสุโขทัยไปตี ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองนราธิวาสและไหลลงสู่แม่น้ำ สุโขทัย-ลกที่อำเภอตากใบมีความยาวประมาณ 60 กิโลเมตร ช่วงที่ไหลผ่านอำเภอตากใบมีความยาวประมาณ 22 กิโลเมตร

2.4.2. สภาพภูมิอากาศ ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไป เป็นอากาศแบบเขตร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนสิงหาคม ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนมกราคม และมีฝนตกชุกในเดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคม มีอุณหภูมิเฉลี่ยวัดได้ 33 องศาเซลเซียส

2.4.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจโดยภาพรวม ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายกับประเทศมาเลเซีย เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับเปอากาลังกูโบร์ รัฐกลันตันของประเทศมาเลเซีย ประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยติดกับแม่น้ำจะประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านและจะมีประชาชนบางส่วนทำนาข้าว และปลูกพืชไร่เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เหลือจำหน่ายบ้างเพียงเล็กน้อย การทำเกษตรกรรม มีการเพาะปลูกพืชที่สำคัญ ได้แก่ มะพร้าว ข้าว และพืชไร่ต่าง ๆ ผลผลิตส่วนใหญ่นำมาบริโภคภายในครัวเรือนหรือจำหน่ายบ้างเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ยังมีการทำอุตสาหกรรมขนาดเล็ก หรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ โรงงานผลิตบุต ปลาเค็ม (ปลากุเลา) กะปิ โรงเลื่อยไม้ เป็นต้น การพาณิชย์กรรมและการบริการ สถานประกอบการด้านพาณิชย์กรรม ได้แก่ ตลาดสด 3 แห่ง คือ ตลาดรวมสินค้าผลิตภัณฑ์สินค้าพื้นเมือง ตั้งอยู่ชุมชนตลาดตากใบ ขายสินค้าอุปโภค บริโภค รวมทั้งสินค้าพื้นเมืองต่าง ๆ ให้แก่ประชาชนทั่วไป และตลาดรวมสินค้าชายแดนไทย-มาเลย์ ตั้งอยู่ชุมชนตาบาฮิละ ขายสินค้าอุปโภค บริโภคให้แก่ประชาชนทั่วไปในประเทศไทยและมาเลเซีย และตลาดหัวถนนจะมีการขายสินค้าประเภท ปลา กุ้ง ปลาหมึก สินค้าทางการเกษตรและสินค้าอื่นๆ อีกมากมาย สำหรับกิจการพาณิชย์อื่น ๆ ในเขตเทศบาลเมืองตากใบ ประกอบด้วย ธนาคาร 4 แห่ง คลินิก 2 แห่ง โรงแรม 4 แห่ง ปั๊มน้ำมัน 1 แห่ง และ Seven eleven 2 แห่ง

2.4.4 สังคม วัฒนธรรม/ประเพณี

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม รองลงมานับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีเอกลักษณ์ทางด้านวัฒนธรรม ศิลปะและประเพณีท้องถิ่นของจังหวัดทางภาคใต้ที่มีความหลากหลาย ดังต่อไปนี้

- 1) ประเพณีลอยกระทง ตรงกับวันเพ็ญเดือน 12 ขึ้น 15 ค่ำ ของทุกปี เป็นวันที่ชาวไทยจัดกิจกรรมขอขมาต่อ พระแม่คงคา ด้วยการทำกระทงที่มีความสวยงามขอขมาลงในแหล่งน้ำต่างๆ มีการจัดงานวันลอยกระทง การประกวดกระทง การประกวดนางนพมาศ

- 2) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวไทยยึดถือปฏิบัติในการทำบุญตักบาตร เพื่อความเป็นสิริมงคล เนื่องในโอกาสวันสงฆ์ปีเก่าต้อนรับวันขึ้นปีใหม่

- 3) ประเพณีการเข้าสู่นัด เป็นหลักการของศาสนาอิสลามที่ผู้นับถือศาสนาอิสลามทุกคนจะต้องซิบหนึ่งห่มปลายอวัยวะเพศชาย เพื่อการรักษาความสะอาด โดยจะกระทำกับเด็กที่มีอายุระหว่าง 7-13 ปี ภาษาท้องถิ่น เรียกว่า “มาโซะยารวี”

- 4) ประเพณีรดน้ำผู้สูงอายุ เป็นประเพณีของงานสงกรานต์ที่เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยในระหว่างวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี โดยจะมีกิจกรรม ทำบุญตักบาตร รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ รดน้ำพระพุทธรูป เป็นต้น

- 5) ประเพณีการจัดการแข่งขันเรือกอลและ เรือยอกอง และเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานหน้าพระที่นั่งฯ ซึ่งเป็นประเพณีของจังหวัดนราธิวาสที่จัดขึ้นในช่วงเดือนกันยายน ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับแรม ณ ตำหนักทักษิณราชินีเวสต์

6) ประเพณีละศีลอดในเดือนรอมฎอนหรือเดือนที่ 9 ของปี ฮิจเราะฮ์ศักราช ที่ชาวไทยมุสลิมทุกคนจะถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน ด้วยการไม่รับประทานอาหารและน้ำในเวลากลางวัน เพื่อให้รู้จักความอดอยากยากจน และเพื่อให้ คนที่มีอันจะกินได้เกิดจิตสำนึกมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้การช่วยเหลือหรือบริจาคทาน (ซากาต) ให้กับคนยากจน

2.4.5 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรดิน สภาพดินโดยทั่วไปเป็นดินเหนียวและดินร่วนปนทราย บริเวณชายฝั่งแม่น้ำเป็นดินทราย มีสภาพเป็นดินเค็ม

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญซึ่งประชาชนใช้ประโยชน์ในการทำประมงมีอยู่ 2 แหล่ง คือ แม่น้ำตากใบและแม่น้ำสุโงโก-ลก

ทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่โดยรวม มีป่าไม้ประเภทไม้ยืนต้นขนาดใหญ่อยู่จำนวนมาก ป่าไม้ ส่วนใหญ่จะเป็นป่าไม้ชายฝั่งทะเล เนื่องจากมีพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดแม่น้ำ และจะเป็นลักษณะของป่าชายเลนเป็นส่วนใหญ่

2.5 บริบทชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห

2.5.1 บริบทวัดชลธาราสিংเห

วัดชลธาราสিংเห (วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย) เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ตั้งอยู่ที่บ้านท่าพรุ หมู่ที่ 3 ต. เจ๊ะเห อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย วัดตั้งอยู่บนเนินทรายระหว่างแม่น้ำตากใบและพรุบางน้อย สร้างขึ้นราวปี พ.ศ.2403 โดยพระครูโสภาสพุทธคุณ (พุต) ได้ขอที่ดินจากพระยาเดชานุชิตที่ทางกรุงเทพแต่งตั้งมาปกครองรัฐกลันตัน แต่เดิมเรียกวัดท่าพรุหรือวัดเจ๊ะเหตามชื่อหมู่บ้าน ต่อมาได้มาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดชลธาราสিংเหในปี พ.ศ.2452 โดยขุนสมานธาตุวิสิทธิ์ (เปลี่ยน กาญจนรัตน์) นายอำเภอตากใบเป็น “วัดชลธาราสিংเห” ที่มีความหมายว่าเป็นวัดริมน้ำที่สร้างด้วยพระภิกษุที่มีบุญฤทธิ์ประดุจราชสีห์ (พระครูโสภาสพุทธคุณ)

ในปี พ.ศ.2416 ท่านอาจารย์พุตได้สร้างพระอุโบสถโดยมอบให้พระไชยวัดเกาะสะท้อนเป็นช่างก่อสร้างและเขียนภาพในพระอุโบสถ พระธรรมวินัย (จ้อย) และทิดมี ชาวสงขลาช่วยกันเขียนภาพในพระอุโบสถ ในกฎิสสร้างพระประธานในพระอุโบสถและกำแพงแก้วล้อมรอบพระอุโบสถ เมื่อสร้างเสร็จจึงขอพระราชทานวิสุงคามสีมา ในปี พ.ศ.2426 สมัยต่อมาวัดชลธาราสিংเห ได้รับการบูรณะ ปรับปรุง ซ่อมแซม และก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้น เช่น วิหาร กุฏิ ศาลา บ่อน้ำ หอระฆัง หอไตร ศาลาท่าน้ำ เป็นต้น มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก คือ การประดับลวดลายไม้ฉลุ เรียกว่า ลวดลายขนมปังขิง

ความสำคัญของวัดชลธาราสিংเห นอกจากมีศิลปกรรมท้องถิ่นที่งดงามแล้ว ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการปักปันเขตแดนกับอังกฤษ อังกฤษได้ทำการปักปันเขตแดนเข้ามาถึงบ้านปลักเล็ก เลี้ยวจากวัดชลธาราสিংเห 25 กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำการแย่ง โดยให้เหตุผลว่าวัดชลธาราสিংเหเป็นวัดไทยที่มีความสำคัญ เป็นมรดกทางพุทธศาสนา ฝ่ายอังกฤษยอมรับและเลื่อนการปักปันเขตแดนถอยลงไปทางใต้จนถึงลำน้ำโกลก ทำให้อำเภอดากใบ อำเภอแวและอำเภอสู่ไหงโกลกอยู่ในการปกครองของไทย จนถึงปัจจุบัน วัดชลธาราสিংเหจึงได้ชื่อว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย”

นอกจากนี้วัดชลธาราสিংเหยังเป็นสนามสอบนักธรรมของอำเภอดากใบ เมื่อถึงกำหนดสอบจะมีประเพณีการ “ทำบุญเลี้ยงพระสอบไล่” และถือเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชาวพุทธทั้งทางฝั่งไทยและมาเลเซีย จากหลักฐานพบการเสด็จพระราชดำเนินเยือนของกษัตริย์ไทยมายังวัดชลธาราสিংเหหลายครั้ง ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระ

พระมกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จทางชลมารคถึงอำเภอดากใบในวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2458 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชและสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดชลธาราสিংเห์ในวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2518 และในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2519 เป็นต้น

2.5.2 บริบทชุมชนตลาดดากใบ-บ้านท่าพรุ

ในสมัยอดีตวัดชลธาราสিংเห์มีอาณาบริเวณกว้างขวางยาวไปจนถึงที่ทำการไปรษณีย์ในปัจจุบัน ต่อมาทางวัดชลธาราสিংเห์ได้มอบที่ดินบางส่วนให้กับส่วนราชการต่างๆ เช่น การไฟฟ้า การประปา ที่ว่าการอำเภอดากใบ โรงเรียนวัดชลธาราสিংเห์ (เสาร์ศึกษาคาร) ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ และรวมไปถึงที่ตั้งตลาดในปัจจุบัน

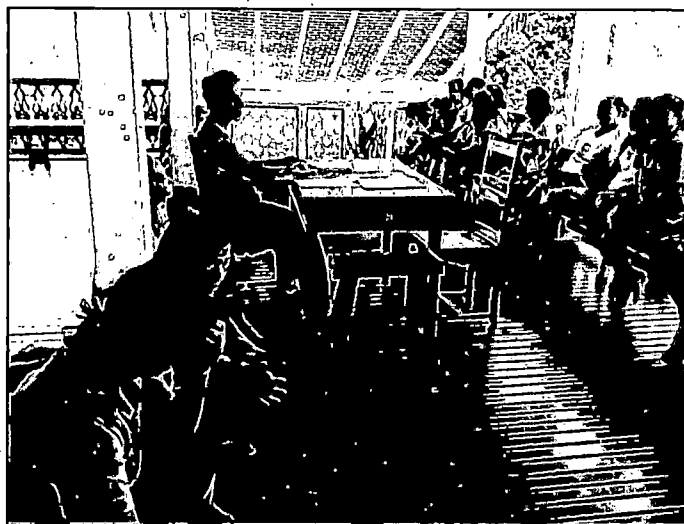
ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตลาดดากใบจะประกอบอาชีพด้านการค้าขาย โดยมีผู้คนจากต่างพื้นที่เข้ามาอาศัยและทำการค้าขายมากมายทั้งกลุ่มคนไทยพุทธ มุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในอดีตร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นของคนจีนจากประเทศจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ดากใบ มีชาวไทยพุทธอยู่แค่สองร้านคือร้านลุงเขียว และร้านลุงซุม นอกนั้นจะเป็นร้านค้าคนจีนทั้งสิ้น สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายก็ได้แก่ ข้าวสาร ของชำ ชา น้ำแข็ง วัสดุก่อสร้าง อาหาร รวมไปถึงต้นตำหรับปลาภูเขาเค็มก็เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่เริ่มมีการทำปลาภูเขาเค็มเป็นเจ้าแรกซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีรุ่นลูกหลานสืบสานกิจการอยู่หลายร้าน (ลุงจิตต์ เทพคุณ)

2.5.3 บริบทชุมชนบ้านบางน้อย

ชุมชนบ้านบางน้อย ก่อตั้งขึ้น พร้อมๆ กับการสร้างวัดชลธาราสিংเห์และวัดธาราการ (บางน้อย) ในราวๆ ปี พ.ศ. 2400 คนในชุมชนสมัยก่อนมีวิถีในการเลือกภูมิศาสตร์ในการสร้างบ้านเรือนในพื้นที่สูงหรือพื้นที่โคก ห่างจากแม่น้ำดากใบ เพื่อที่จะได้ใช้พื้นที่ลุ่มในการทำนา ด้านหลังหมู่บ้านติดพื้นที่คลอง เพื่อให้มีความสะดวกในการประกอบอาชีพประมง อาชีพหลักของคนในชุมชนบางน้อยคือการทำนา รองลงมาเป็นการทำสวน และการทำการประมง ชุมชนบ้านบางน้อยจะประกอบไปด้วยพื้นที่เชื่อมต่อที่คาบเกี่ยวกัน 3 หมู่บ้าน คือ บ้านท่าพรุ ประชากรทั้งหมด 49 คน บ้านบางน้อย ประชากรทั้งหมด 179 คน บ้านไร่ ประชากรทั้งหมด 466 คน

2.5.4 บริบทชุมชนตลาดดากใบ

ในสมัยอดีตวัดชลธาราสিংเห์มีอาณาบริเวณกว้างขวางยาวไปจนถึงที่ทำการไปรษณีย์ในปัจจุบัน ต่อมาทางวัดชลธาราสিংเห์ได้มอบที่ดินบางส่วนให้กับส่วนราชการต่างๆ เช่น การไฟฟ้า การประปา ที่ว่าการอำเภอดากใบ โรงเรียนวัดชลธาราสিংเห์ (เสาร์ศึกษาคาร) ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ และรวมไปถึงที่ตั้งตลาดในปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตลาดดากใบจะประกอบอาชีพด้านการค้าขาย โดยมีผู้คนจากต่างพื้นที่เข้ามาอาศัยและทำการค้าขายมากมายทั้งกลุ่มคนไทยพุทธ มุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในอดีตร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นของคนจีนจากประเทศจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ดากใบ มีชาวไทยพุทธอยู่แค่สองร้านคือ “ร้านลุงเขียว และร้านลุงซุม” นอกนั้นจะเป็นร้านค้าคนจีนทั้งสิ้น สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายก็ได้แก่ ข้าวสาร ของชำ ชา น้ำแข็ง วัสดุก่อสร้าง อาหาร รวมไปถึงต้นตำหรับปลาภูเขาเค็มก็เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่เริ่มมีการทำปลาภูเขาเค็มเป็นเจ้าแรกซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีรุ่นลูกหลานสืบสานกิจการอยู่หลายร้าน

ภาพที่ 3.1 ภาพแสดงการจัดประชุมสมาชิกในชุมชน และรวมกลุ่มสมาชิกในการร่วมวิจัย

กิจกรรมที่ 2 : เข้าร่วมอบรมการพัฒนาศักยภาพของผู้วิจัย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเรียนรู้วิธีการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการ พร้อมทั้งแนะนำการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล
- เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

วิธีการดำเนินการ : ตัวแทนทีมวิจัยของชุมชนได้เข้าร่วมอบรมเรียนรู้วิธี และขั้นตอนการทำวิจัยชุมชน พร้อมทั้งได้รับการแนะนำในเรื่องของการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผู้เข้าร่วม : จำนวน 3 คน

สถานที่จัดประชุม : มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา

ผลการดำเนินงาน :

- ได้รับทราบถึงแนวทางในทำการวิจัยชุมชนที่ชัดเจนขึ้น และทราบถึงวิธีการในการเก็บข้อมูล และการเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งได้รับทราบถึงวิธีการเบิกจ่ายเงินของโครงการ

ภาพที่ 3.2 ภาพแสดงการเข้าร่วมอบรมพัฒนาทีมวิจัย

กิจกรรมที่ 3 : การจัดประชุมย่อยทีมวิจัย

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อเตรียมความพร้อมและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตามแผนงานการวิจัย
- เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย

วิธีการดำเนินการ : ประชุมทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยซึ่งเป็นแกนนำสมาชิกชุมชนวัดชลธาราสিংเห เกี่ยวกับการวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย และวิธีการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการ พร้อมทั้งแนะนำการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจ แบบประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็นต้น

ผู้เข้าร่วม : จำนวน 18 คน

- ทีมวิจัย
- สมาชิกชุมชนท่องเที่ยว
- ผู้ประสานงานโครงการฯ ดร.ปรัชญากรณ์ ไชยคช และคณะ

สถานที่จัดประชุม : วัดชลธาราสิงเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน :

- ได้รับทราบถึงกรอบ และแนวทางในการวิจัยที่ชัดเจนและสอดคล้องตามความต้องการของสมาชิกชุมชน ผู้ประสานงานโครงการวิจัยได้อธิบายเกี่ยวกับวิธีการเก็บข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลที่ต้องการจากชุมชนในด้านต่างๆ

- ทีมวิจัยมีความเข้าใจในแนวทางการเก็บข้อมูลในชุมชน
- ทีมวิจัยร่วมกันจัดทำแผนที่ของชุมชน เพื่อแสดงเส้นทาง และสถานที่สำคัญๆในชุมชน

ภาพที่ 3.3 ภาพแสดงการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการศึกษาบริบทชุมชน

ภาพที่ 3.4 ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่

ภาพที่ 3.5 ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิถีชีวิตของชุมชน

ภาพที่ 3.6 ภาพแสดงกิจกรรมการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชน

ภาพที่ 3.7 ทีมวิจัยลงพื้นที่สำรวจเส้นทางทางท่องเที่ยวทางน้ำ

ภาพที่ 3.8 ทีมวิจัยเดินทางทัศนศึกษา และเรียนรู้การจัดกระบวนการท่องเที่ยว โดยชุมชน ของชุมชนบ้านนาต้นจั่น

ภาพที่ 3.9 ทีมวิจัยเรียนรู้การบริหาร จัดการกลุ่มจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีววิถี บ้านน้ำเกี๋ยน จังหวัดน่าน

ภาพที่ 3.10 ทีมวิจัยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการโฮมสเตย์ร่วมกับชุมชนบ้าน บ่อสวก จังหวัดน่าน

ภาพที่ 3.11 ทีมวิจัยลงพื้นที่รัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย เพื่อเก็บข้อมูลความ เชื่อมโยงระหว่างชุมชนตากใบ และชาว สยามในประเทศไทยมาเลเซีย

กิจกรรมที่ 5 : การวิเคราะห์ข้อมูลของชุมชน

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อวิเคราะห์ข้อมูล และเรียบเรียงข้อมูล
- เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทีมนักวิจัย
- เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่ทีมวิจัย

วิธีการดำเนินการ : คณะผู้ศึกษาวิจัยร่วมกับสมาชิกในชุมชน ทำการรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ เรียบเรียงหาความเชื่อมโยงของข้อมูล

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย จำนวน ๗ คน

สถานที่ : ที่ทำการกลุ่มชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : รวบรวม แยกแยะ วิเคราะห์ และเรียบเรียงข้อมูลในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

ภาพที่ 3.12 ทีมวิจัยร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่างๆ หลังจากที่ได้ข้อมูลมาจากการลงพื้นที่

กิจกรรมที่ 6 : ประเมินศักยภาพคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อประเมินศักยภาพคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการ : คณะผู้ศึกษาวิจัยร่วมกันประเมินค่าทางภูมิทัศน์วัฒนธรรม เพื่อหาแนวทางการจัดการและพัฒนา

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย จำนวน 7 คน

สถานที่ : ที่ทำการกลุ่มชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : ทีมวิจัย และสมาชิกได้รับทราบและเล็งเห็นถึงคุณค่าในทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชนในด้านต่างๆ และร่วมกำหนดแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เพื่อ

การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมั่นคง ปกป้องเอกลักษณ์ และสืบสานสิ่งที่ดีของชุมชนเพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมากกว่าการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 7 : จัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพ

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อนำเสนอข้อมูลและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพ
- กำหนดบทบาทผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

วิธีการดำเนินการ : จัดประชุมโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC ได้แก่ ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation : A) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence : I) และขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control : C) โดยอาศัยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาช่วยระดมความคิดเห็นในเวทีการประชุมร่วมกับชุมชน

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย จำนวน 20 คน

สถานที่ : ที่ทำการกลุ่มชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดากโบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห

ภาพที่ 3.13 จัดเวทีนำเสนอข้อมูลแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 3.14 การประชุมเพื่อหาแนวทางในการบริหารจัดการกลุ่มและแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว

ระยะที่ 3 นำข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติ

กิจกรรมที่ 8 : นำข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติการสร้างระบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (การจัดกระบวนการทดลองเที่ยว)

วัตถุประสงค์ :

- เพื่อนำแนวทางที่ได้กำหนดขึ้น สร้างแผนการดำเนินงานการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดการปฏิบัติ

- เพื่อหาข้อบกพร่อง และหาแนวทางในการแก้ไขเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนา

วิธีการดำเนินการ :

- จัดประชุมเพื่อสร้างระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- จัดตั้งกลุ่มตามแนวทางที่ได้ศึกษาและปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้
- ปฏิบัติจัดการทดลองเที่ยว

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย นักท่องเที่ยวอาสา เจ้าหน้าที่จาก สกว.ส่วนท้องถิ่น จำนวน 30 คน

สถานที่ : ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดากโบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : เกิดการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน

ภาพที่ 3.15 ทีมวิจัย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และรับทราบข้อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากอาสาสมัครนักท่องเที่ยวหลังได้ทดลองเที่ยวในชุมชน

ระยะที่ 4 การสรุปผลและนำเสนอ

กิจกรรมที่ 9 : นำเสนอความก้าวหน้างานวิจัย

วัตถุประสงค์ : เพื่อนำเสนอความก้าวหน้าของงานวิจัยที่ได้ดำเนินงานไปแล้ว รวมถึง อุปสรรคและปัญหาในการดำเนินงาน

วิธีการดำเนินการ : นำเสนอต่อทีมหัวหน้าวิจัย

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย

สถานที่ : ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : ได้รับทราบข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปรับปรุงพัฒนางาน

ภาพที่ 3.16 การนำเสนอความคืบหน้าของงานวิจัย และรับฟังข้อเสนอแนะในการพัฒนางานวิจัย

กิจกรรมที่ 10 : กิจกรรมสรุปและถอดบทเรียนให้กับชุมชน

วัตถุประสงค์ : เพื่อให้กระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีความยั่งยืน

วิธีการดำเนินการ : มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างสมาชิกชุมชน และร่วมกำหนดแนวทางการปฏิบัติการร่วมระหว่างสมาชิก

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย

สถานที่ : ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : เกิดแผนงาน/แนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กิจกรรมที่ 11 : การจัดทำรายงานวิจัย

วัตถุประสงค์ : เพื่อดำเนินการจัดทำรายงานการวิจัย

วิธีการดำเนินการ : จัดประชุมทีมวิจัยและดำเนินการจัดทำรายงานการวิจัย

ผู้เข้าร่วม : ทีมวิจัย

สถานที่ : ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห อำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส

ผลการดำเนินงาน : ได้รายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2458 รัชการที่ 6 เสด็จประพาสทางชลมารค มายังอำเภอตากใบ โดยเรือพระที่นั่งชื่อ “อรรคราชวรเดช” และทรงประทับที่ศาลาริมน้ำทอดพระเนตรการแข่งขันเรือ และทรงถวายจตุปัจจัยบำรุงวัดชลธาราสিংเห เป็นจำนวนเงิน 200 บาท

ในปี พ.ศ. 2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนราธิวาส เป็นจังหวัด ส่วนอำเภอนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อจาก “ตากใบ” เป็น “อำเภอเจ๊ะเห” และหลังจากนั้นได้เปลี่ยนกลับมาเรียกว่า “อำเภอตากใบ” ตามเดิมจนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2542 มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่น จากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 และ เรียกชื่อว่า “เทศบาลตำบลตากใบ”

ภาพที่ 4.2 ภาพแสดง การเสด็จประพาสทางชลมารคของ รัชการที่ 6 มายังอำเภอตากใบ โดยเรือพระที่นั่งชื่อ “อรรคราชวรเดช”

ที่มาของชื่อ “ตากใบ” ใครเล่าชาน

“ตากใบ” เดิมเป็นเพียงหมู่บ้านอยู่ในเขตตำบลเจ๊ะเห ต่อมาเมื่อวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2453 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งตำบลเจ๊ะเห ขึ้นเป็นอำเภอตากใบ และในปี พ.ศ. 2458 ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่ออำเภอตากใบ เป็นอำเภอเจ๊ะเห ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนกลับมาใช้อำเภอตากใบ ดังเช่นปัจจุบัน (เจ๊ะมุขอ, 2553)

ซึ่งคำว่า “ตากใบ” นั้น หรือที่เรียกอีกชื่อว่า “ตาบา” มีผู้สันนิษฐานถึงที่มาของชื่ออยู่หลายประการ เช่น “ในสมัยก่อนมีเรือใบแล่นมาถึงชายทะเลบริเวณนี้ พอดีถูกพายุฝนกระหน่ำจนเรืออัปปางลง เมื่อกู้เรือได้แล้ว ชาวเรือได้นำใบเรือมาตากที่ชายทะเลแห่งนี้ ต่อมาจึงได้ชื่อว่าตากใบ”

“ในอดีตประชาชนบริเวณนี้เรียกปากแม่น้ำตากใบว่า “ปากน้ำตะโป” ชุมชนบริเวณนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “บ้านตะโป” และชาวไทยมุสลิมเรียก “ปากแม่น้ำตะโป” ว่า “กัวลาตาบาร์” ซึ่งคำว่า “ตะโป” หรือ “ตาบาร์” น่าจะเป็นคำเดียวกัน แต่ออกเสียงผิดเพี้ยนแตกต่างกันไปและต่อมาภายหลังได้มีการเรียกผิดเพี้ยนเป็น “ตากใบ” ดังเช่นปัจจุบัน”

“สันนิษฐานว่ามาจากมุสลิมคนหนึ่งชื่อ “ตาบา” ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าว ต่อมาประชาชนจากที่ต่างๆ ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่กับตาบาเพิ่มขึ้นจนเป็นชุมชนใหญ่จึงเรียกชุมชนดังกล่าวว่า “บ้านตาบา” และต่อมาภายหลังจึงมีการเรียกผิดเพี้ยนเป็น “ตากใบ” ดังเช่นปัจจุบันนี้”

นอกจากข้อสันนิษฐานที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีตำนานกล่าวว่า “เมื่อประมาณ 400 ปีสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้น มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งล่องเรือสำเภาจากประเทศจีนเพื่อไปขายสินค้ายังแหลมมลายู ในเรือนี้ได้บรรจุสินค้ามากมาย อาทิเช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องลายคราม มาเต็มลำเรือ วันหนึ่งขณะที่เรือสำเภาล่องผ่านมาบริเวณพื้นที่ตำบลอำเภอตากใบ ก็ได้บังเกิดลมพายุแรงมากพัดจนเรือจม พ่อค้าและลูกเรือสามารถรอดชีวิตมาได้และมาขึ้นเกาะ เมื่อคลื่นลมสงบทุกคนจึงพากันไปกู้เรือและนำของขึ้นมาบนฝั่งได้สำเร็จ จากนั้นจึงนำใบเรือและเสื้อผ้าขึ้นไปตากตามต้นไม้และกิ่งไม้ แต่มีชาวมุสลิมคนหนึ่งได้มาตัดไม้ใกล้บริเวณที่พ่อค้าคนนั้นตากใบเรือและเสื้อผ้าไว้จึงคิดจะขโมย แต่พ่อค้าและลูกเรือเห็นเสียก่อนจึงร้องตะโกนขึ้นว่า เจ๊ะเฮ้ ๆ ๆ ๆ เอาเสื้อผ้าอ้าวคืนมา ชาวมุสลิมคนนั้นตกใจมากจึงกล่าวขอโทษและรับปากว่าจะไม่ทำอย่างนี้อีกพ่อค้าชาวจีนและลูกเรือจึงยกโทษให้เลิกได้ อาศัยทำมาหากินบนเกาะนี้อย่างมีความสุขเรื่อยมา” (สุทธีวงศ์, 2543)

จากตำนานข้างต้นทำให้เห็นถึงที่มาของชื่อ อำเภอตากใบ และชื่อ ตำบลเจ๊ะเหในปัจจุบัน และที่กล่าวมานี้เป็นเพียงตำนานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนท้องถิ่นกับพ่อค้าชาวจีนที่มีมาตั้งแต่อดีต (ดังที่ปรากฏในภาพจิตรกรรมฝาผนังในพระอุโบสถ) หรือเป็นทางผ่านในการเดินทางไปค้าขายยังดินแดนอื่น ๆ

4.2 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเห

4.2.1 คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม

● ชุมชนบางน้อย-ท่าพรุ

ชุมชนบ้านบางน้อย ก่อตั้งขึ้นพร้อมๆ กับการสร้างวัดชลธาราสিংเหและวัดธารารกร (วัดบางน้อยในปัจจุบัน) ในราวๆ ปี พ.ศ. 2400 คนในชุมชนสมัยก่อนมีวิถีในการเลือกภูมิศาสตร์ในการสร้างบ้านเรือนในพื้นที่สูงหรือพื้นที่โคก ห่างจากแม่น้ำตากใบ เพื่อที่จะได้ใช้พื้นที่ลุ่มในการทำนา การตั้งบ้านเรือนจะอยู่ห่างกันแต่ละหลังจะมีบริเวณเพื่อใช้ในการปลูกไม้ผล เช่นมะพร้าว หนาก เป็นต้น บ้านของเครือญาติจะอยู่ในบริเวณที่ใกล้เคียงกัน ลักษณะบ้านเรือนในอดีตจะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูงนิยมใช้เลียงวู้ ควาย ไว้ใต้ถุนบ้าน บานหน้าต่างของบ้านมีขนาดใหญ่เพื่อใช้เปิดรับลม หรือมีฝาบานที่สามารถเปิดออกเพื่อรับลมได้ เรียกว่า “ก๊ีบบับ” มีบันไดกลม มีนอกชาน พื้นบ้านจะยกระดับต่างกันสามถึงสี่ระดับแต่ละระดับจะมี “ก๊ือนอ” ใช้การสลักไม้แทนการใช้ตะปู นิยมสร้างเป็นบ้านแฝด มีนอกชานหรือโถงตรงกลางบ้าน ซีกหนึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัย และอีกซีกใช้เป็นยุ้งข้าวในการเก็บข้าวเปลือก หลังจากจะเป็นหลังคาทำ ใช้กระเบื้องเกายอในการทำหลังคา ซึ่งจะส่งจากจังหวัดสงขลาส่งทางเรือสำเภามาขึ้นที่หน้าวัดชลธาราสিংเห ปีละครั้ง โดยในเรือสำเภาจะมีสินค้าจากสงขลาอีกมากมาย เช่น เกลือ ผ้า ของใช้ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งใน

ปัจจุบันนี้ บ้านเรือนทรงเก๋ๆ หาได้ยากเต็มที่ อาจด้วยความลำบากในการหาไม้ หรือกระเบื้อง รวมไปถึงการปรับปรุงเพื่อให้ดูง่ายและทันสมัยมากขึ้น หลายหลังที่ลูกหลานกลับมาสร้างให้ใหม่ด้วยความคิดที่อยากให้พ่อแม่ได้อยู่สบายมากขึ้น

“ป้าอ้อม” บอกให้เราฟังว่า “ลูกได้ส่งเงินกลับมาเพื่อให้สร้างบ้านใหม่ที่มั่นคงแข็งแรง และสะดวก ส่วนบ้านหลังเก่านี้ก็คงต้องรื้อถอนออกไป เพื่อให้ลูกคนอื่นๆ ได้กลับมาสร้างบ้านในบริเวณนี้” นับว่าน่าเสียดายไม่น้อย (แม่อ้อม พรหมสกุล อายุ 68 ปี, สัมภาษณ์ 20 ตุลาคม 2559)

ในสมัยอดีต ผู้คนในชุมชนจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้ามีงานบุญหรืองานต่างๆ จะมีการออกปากขอช่วยกันได้ อาจเป็นเพราะในอดีตการเดินทางไปมาหาสู่กันไม่สะดวกทำให้ต้องมานอนค้างบ้านญาติ หรือบ้านเพื่อนเวลามีงานทำให้เกิดความรักและความผูกพันของผู้คนได้มากกว่าในปัจจุบัน

“ลุงสุวรรณ” เล่าให้ฟังว่า “สมัยก่อนเวลาที่จะงานทำบุญกระดุกให้กับคนตายนั้น จะจัดงานพร้อมกัน เป็นงานที่ใหญ่ เจ้าภาพแต่ละเจ้าช่วยกันเตรียมข้าวของ ช่วยกันทำกระท่อมของแต่ละเจ้าภาพ ช่วยกันกวนข้าวเหนียว กวนกือต้ม ลงขันกันเพื่อรับ “ลักเลง” มาเล่นตลอดงาน เช่น หนึ่งตะลุง มโนราห์ เป็นต้น แต่ปัจจุบันได้สูญหายไปแล้ว เนื่องจากความไม่สะดวกของลูกหลานที่ต้องทำงานต่างพื้นที่ ลำบากที่จะต้องกลับมาจัดงานกระดุกพร้อมกับรายอื่นๆ ปัจจุบันจึงนิยมจัดงานกระดุกต่อจากงานศพ เพื่อประหยัดเงินและเวลาของเจ้าภาพ รวมไปถึงงานบวชก็จะมาช่วยกันทำแคร่แห่นาค อาจจะทำเป็นรูปสัตว์ต่างๆ หรือแคร่ธรรมดา แล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ ขบวนแห่นาคก็จะสนุกสนาน จะแห่กันไปทั่วหมู่บ้านใช้เวลาเป็นวัน กว่าจะกลับมาถึงวันก็เย็น เป็นอีกหนึ่งงานที่สนุกมาก นอกจากความสามัคคีของคนในชุมชนแล้ว อีกอย่างที่คนในชุมชนมีค่อนข้างสูงก็คือ การเคารพนับถือผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะไปไหนมาไหนก็จะนึกถึงผู้สูงอายุ จะมีของติดไม้ติดมือไปฝากทุกครั้ง หรือถ้าเป็นช่วงเทศกาลสำคัญจะมีของมอบให้เสมอ เช่น ในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จะมีการมอบเสื้อผ้า หรือที่คนในพื้นที่เรียกว่า “ผ้าผลัด” ให้กับผู้สูงอายุที่ได้รับรดน้ำดำหัวขอพร หรือในช่วงเทศกาลเดือนสิบ ก็จะนำขนมที่ทำขึ้นแจกจ่ายให้กับญาติผู้ใหญ่ที่นับถือ ซึ่งปัจจุบันก็ยังคงมีให้เห็นอยู่” (ลุงสุวรรณ บินสกุล อายุ 67 ปี, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2559)

ด้านความเชื่อของคนในชุมชนนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นความเชื่อในเรื่องการดูฤกษ์ยามในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การดูวันดีดำนานา แรกนา การดูวันขึ้นเสาเอกบ้าน การดูวันตัดผม ตัดเล็บ ไม่ว่าจะทำอะไรในกิจวัตรประจำวัน รวมไปถึงกิจกรรมด้านอาชีพ ก็จะผูกพันกับการดูฤกษ์ยาม ซึ่งในการดูฤกษ์ยามนี้จะอาศัยผู้รู้ในชุมชนหรือในพื้นที่ในการดู ซึ่งก็มีอยู่หลายรายที่ยังมีความสามารถในการดูฤกษ์ยาม

ผู้คนส่วนใหญ่ในอดีตจะมีอาชีพด้านเกษตรกรรม เช่น ทำนา เลี้ยงสัตว์ ปลูกผัก และประมงพื้นบ้าน ด้วยสภาพภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่ม และใกล้แม่น้ำ แต่ปัจจุบันนี้หลายครอบครัวเลิกทำนา ที่นาส่วนใหญ่ถูกปรับเปลี่ยนไปเป็นที่อยู่อาศัย ส่วนปาล์มน้ำมัน สวนยางพารา หรือบางพื้นที่ก็ปล่อยให้ร้างไป รวมไปถึงอาชีพเลี้ยงสัตว์ก็ลดน้อยลงไปด้วย ลูกหลานส่วนมากก็ไปทำงานต่างพื้นที่ ไม่มีใครสืบทอดอาชีพเกษตรกรรมต่อ บางครัวเรือนก็มีแค่คนแก่และเด็ก วัยหนุ่มสาวและวัยทำงานก็จะไปอยู่ต่างพื้นที่ ถ้าจะมีอยู่บ้างก็จะเป็นกลุ่มของผู้ที่ทำงานราชการ

“ยายนอม อินทร์น้อย” เล่าถึงอาชีพของคนในชุมชนสมัยก่อนว่า “อาชีพเดิมของคนในชุมชนคือเกษตรกรรม ทำนา ทำสวน ทำไร่ หลังจากทำนาเสร็จก็จะปลูกผักสวนครัว ข้าวโพด มันสำปะหลัง มันเทศ แตงโม แล้วนำผลผลิตเหล่านี้ไปขาย รวมทั้งค้าขายข้าวสารอีกด้วย นอกจากนี้แล้วทุกบ้านจะมีอาชีพการทำสวนมะพร้าว โดยจะนำมะพร้าวมาผ่าแล้ววางให้แห้ง คล้ายๆการรมควัน เมื่อมะพร้าวแห้งได้ที่แล้วก็นำมาแกะออกจากกะลา

แล้วนำไปจำหน่ายในรูปของมะพร้าวย่างให้กับร้านค้าในตัวเมืองนราธิวาส โดยขนส่งทางเรือบ้าง รถรับจ้างบ้าง นอกจากนี้แล้วคนในชุมชนท่าพรุที่มีบ้านเรือนอยู่ติดกับแม่น้ำจะมีอาชีพเสริมอีกอย่างคือ การลอบใบจาก ซึ่งบริเวณแม่น้ำจะต้นจากขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก และผู้คนส่วนใหญ่ก็นิยมสูบใบจาก ” ยายนอมยังได้เล่าต่ออีกว่า “การเดินทางของผู้คนในสมัยก่อน จะเดินทางด้วยเท้า อาศัยเดินตามสวนของเพื่อนบ้านในการไปมาหาสู่กัน ยังไม่มีถนนหนทางเหมือนปัจจุบัน ต่อมาได้มีรถยนต์เข้ามา ทำให้การเดินทางสะดวกขึ้น แต่ถนนหนทางก็ยังคงเป็นทางแคบๆตามรอยเท้าของคนและสัตว์ รถยนต์ที่วิ่งก็วิ่งไปในป่าดินทรายตามสวนมะพร้าว ต้องวิ่งตามรอยเดิมที่ดินแน่นแล้ว มิเช่นนั้นรถก็จะติด ผู้โดยสารต้องช่วยกันขึ้นเพื่อให้รถไปต่อได้” (ยายน้อม อินน้อย, สัมภาษณ์ 3 กรกฎาคม 2559)

“ปาลดาวัลย์ ดำน้อย” เล่าถึงผู้คนในอดีตว่า “ผู้คนมีความสามัคคี รักใคร่ป้องกันกัน มีอะไรในชุมชนก็จะช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน สมัยก่อนนั้น ถนนหนทางยังไม่มีเหมือนสมัยนี้ ก็จะอาศัยทางเล็กๆ ที่เรียกว่า “กือลาหรือทางกือลา” ในการสัญจรและไปมาหาสู่กันภายในชุมชน ถ้าหากจะทำขนม หรือทำอาหารกิน ก็จะมาทำร่วมกันแบ่งปันกันกิน หรือไม่ก็เอามาแลกกัน ขอกันกินได้ ไม่มีการซื้อขายกันเหมือนในสมัยนี้ เวลามีเรื่อง หรือเหตุการณ์ที่ผิดปกติขึ้นในชุมชนก็จะใช้วิธีการตีเคาะเคาะไม้ เพื่อเรียกกันมาประชุม และช่วยกันแก้ไข เช่น การขโมยวัว ควาย ก็จะตีเคาะเคาะไม้ แล้วช่วยกันออกตามหาทั้งชุมชน ผู้คนในชุมชนในอดีตนั้นจะนับถือเคารพญาติผู้ใหญ่อย่างมาก ไปมาหาสู่กันก็จะมีของติดไม้ติดมือไปฝากญาติผู้ใหญ่ โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ เช่น ถ้าเป็นช่วงเดือนสิบ (ใส่เปรต) ก็จะทำขนมเจาะหู ข้าวต้มใบกะพ้อ ขนมเทียนไปฝาก ถ้าเป็นช่วงเทศกาลสงกรานต์หรือปีใหม่ ก็จะนำข้าวใหม่ที่เพิ่งเก็บเกี่ยวได้ในปีนั้นไปฝาก หรือไม่ก็จะเป็นพวกผ้าถุง ผ้าถุงต่าง ๆ การไปมาหาสู่ระหว่างเพื่อน ก็จะนิยมไปค้างคืน เนื่องจากการสัญจรยังไม่สะดวก ต้องใช้เวลานานในการเดินทาง และระหว่างทางก็ค่อนข้างที่จะอันตราย ซึ่งการไปค้างอ้างแรมบ้านเพื่อนฝูงนี้เอง ยิ่งทำให้คนในชุมชน และคนภายนอกชุมชนมากความรัก ความสามัคคีกันมากขึ้น รักกันเหมือนญาติ หากมีงานบุญ หรืองานศพก็ไปจะอยู่ช่วยจนเสร็จงาน และด้วยความรักใคร่สามัคคีกันนี้เอง ทำให้ในอดีตเวลามีกิจกรรมใด ๆ ก็จะขอช่วยกัน เช่น การย้ายเรือน การลงแขกเกี่ยวข้าว การวานคนในงานต่าง ๆ หรือแม้แต่การทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ในชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การสร้างอาคารต่าง ๆ ภายในวัด โรงเรียน สะพาน ก็จะออกแรงร่วมด้วยช่วยกัน ไม่ได้มีค่าจ้างใด ๆ ในส่วนของงานบุญก็จะจัดงานร่วมกัน เช่น งานทำบุญกระดูก ก็จะจัดพร้อมกัน ทำพิธีสวดอธิษฐานและถวายสังฆทาน ถวายภัตตาหารเพล ก็จะจัดพร้อมกัน แต่จะแยกโรงเลี้ยง ภายในงานจะมี “ลักเลง” หรือมโหรีต่าง ๆ เช่น มโนราห์ หนังตะลุง ลิเกฮูลู ก็จะจัดแสดงร่วมกัน ซึ่งเด็ก ๆ และหนุ่มสาวในชุมชนจะสนุกกันมากเพราะมีโอกาสได้วิ่งเล่น เทียวชมการเล่นต่าง ๆ และการพบปะกันของหนุ่มสาวคนในชุมชนจะมีวัดชลธาราสิงเหเป็นศูนย์กลาง เป็นสถานที่รวมและยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน คนในชุมชนจะมีความผูกพันกับวัดอย่างมาก ตั้งแต่แรกเกิดจนตาย กล่าวคือตอนเกิดก็ต้องให้พระตั้งชื่อให้ ผูกข้อไม้ข้อมือให้ พอโตขึ้นมาหน่อยก็เข้ามาศึกษาเล่าเรียนที่วัด ในอดีตพ่อแม่ มักจะส่งลูกชายมาอยู่วัดเพื่อให้พระสอนหนังสือให้ และให้พระช่วยสั่งสอนในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม อีกทั้งยังให้มาช่วยปรนนิบัติพระสงฆ์ภายในวัดอีกด้วย บางคนพระก็จะส่งให้เรียน พอเข้าสู่วัยหนุ่มสาวก็ต้องมาบวชเรียนที่วัดก่อนออกไปแต่งเมีย การบวชเรียนจะช่วยในเรื่องของคุณธรรม และการเรียนรู้ธรรม เพื่อนำไปใช้ในการครองเรือน และเมื่อถึงวาระสุดท้ายของชีวิตก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมาวัดในวันที่หมดสิ้นลมหายใจ จึงเห็นได้ชัดเจนว่าทำไมคนในชุมชนกับวัดถึงมีความผูกพันกันอย่างแนบแน่น” (ปาลดาวัลย์ ดำน้อย อายุ 63 ปี, สัมภาษณ์ 7 กรกฎาคม 2559)

“ลุงจิตต์ เทพคุณ” เล่าให้ฟังในเรื่องของความผูกพันและปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชนต่างศาสนานั้นว่า “เมื่อก่อนนี้ทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เวลาชุมชนมีงานที่วัดมุสลิมก็จะมาร่วมงาน และร่วมทำบุญ หรือถ้าฝ่ายมุสลิมมีงาน ชาวไทยพุทธก็จะไปร่วมงานและร่วมทำบุญด้วยเช่นกัน ผู้คนก็จะรู้จักมักคุ้นกัน มีการแลกเปลี่ยนข้าวปลา เนื่องจากชาวมุสลิมจะอาศัยอยู่บริเวณริมทะเลส่วนใหญ่จะมีอาชีพทำประมง ส่วนชาวไทยพุทธนั้นก็จะมีอาชีพทำนา ชาวประมงที่หาปลามาได้ ก็จะนำมาแลกกับข้าวสาร หรือถ้าเป็นช่วงเก็บเกี่ยวข้าว ชาวมุสลิมก็จะมารับจ้างเกี่ยวข้าว เพื่อแลกกับข้าวเปลือกไว้กิน พอได้ข้าวเปลือกแล้วก็จะเทขึ้นหัว แต่ถ้าเป็นคนไทยพุทธก็จะใส่หอบ” (ลุงจิตต์ เทพคุณ อายุ 74 ปี, สัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2559)

• ชุมชนตลาดตากใบ

ในสมัยอดีตวัดชลธาราสিংเหมีอาณาบริเวณกว้างขวางยาวไปจนถึงที่ทำการไปรษณีย์ในปัจจุบัน ต่อมาทางวัดชลธาราสিংเหได้มอบที่ดินบางส่วนให้กับส่วนราชการต่างๆ เช่น การไฟฟ้า การประปา ที่ว่าการอำเภอตากใบ โรงเรียนวัดชลธาราสিংเห (เสาร์ศึกษาคาร) ที่ทำการไปรษณีย์ ฯลฯ และรวมไปถึงที่ตั้งตลาดในปัจจุบัน ประชากรส่วนใหญ่ในชุมชนตลาดตากใบจะประกอบอาชีพด้านการค้าขาย โดยมีผู้คนจากต่างพื้นที่เข้ามาอาศัยและทำการค้าขายมากมายทั้งกลุ่มคนไทยพุทธ มุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งในอดีตร้านค้าส่วนใหญ่จะเป็นของคนจีนจากประเทศจีนที่เข้ามาตั้งรกรากในพื้นที่ตากใบ มีชาวไทยพุทธอยู่แค่สองร้านคือ “ร้านลุงเขียว และร้านลุงซุม” นอกนั้นจะเป็นร้านค้าคนจีนทั้งสิ้น สินค้าส่วนใหญ่ที่ขายก็ได้แก่ ข้าวสาร ของชำ ชา น้ำแข็ง วัสดุก่อสร้าง อาหาร รวมไปถึงต้นตำหรับปลาเกลือเค็มก็เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่เริ่มมีการทำปลาเกลือเค็มเป็นเจ้าแรกซึ่งในปัจจุบันก็ยังมีการลู่หลานสืบสานกิจการอยู่หลายร้าน

การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่ของผู้คนในชุมชนตลาดส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นห้องแถว ประตูไม้เพี้ยมหลังคาเป็นกระเบื้องเกายอ แต่ปัจจุบันเหลืออยู่ไม่กี่หลัง ส่วนมากจะมีการเปลี่ยนหลังคาไปเป็นกระเบื้องลอนแทน แต่รูปทรงบ้านและอาคารก็ยังพอให้เห็นรูปแบบเดิมๆ อยู่บ้าง ในชุมชนตลาดนี้ผู้คนส่วนมากมีอาชีพค้าขาย ผู้คนส่วนใหญ่มีเชื้อสายจีนซึ่งเป็นกลุ่มคนแรกที่เข้ามาทำการค้าในพื้นที่บริเวณนี้ แต่ปัจจุบันก็จะมีร้านค้าของคนมุสลิมเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมากอย่างเห็นได้ชัด

“คุณแม่ประไพ เจริญทรัพย์” เล่าว่า “ตลาดสมัยก่อนนั้น เป็นการค้าขายกันตามใต้ต้นไม้ใหญ่ซึ่งจุดที่เป็นตลาดปัจจุบันนี้เมื่อก่อนเป็นต้นพุทราใหญ่ พ่อค้าแม่ค้าจะมาตั้งแผงขายของกันใต้ต้นพุทราอาศัยร่มเงาของต้นไม้ ไม่มีที่ร้านที่เป็นห้องแถว คนส่วนใหญ่ที่ทำการค้าขายในตลาดจะเป็นคนไทยเชื้อสายจีน หรือไม่ก็เป็นคนจีนจากแผ่นดินใหญ่ที่มาตั้งรกรากที่นี่ โดยมีชาวมุสลิมในพื้นที่มาทำงานรับจ้างกับทางร้านค้าของคนจีน คนมุสลิมเมื่อก่อนยังไม่ค่อยมีความรู้เรื่องการค้าเหมือนปัจจุบัน” คุณแม่ประไพ ยังได้เล่าถึงเรื่องราวในอดีตสมัยที่เป็นหนุ่มสาวให้ฟังว่า “คนไทย คนจีน และคนมุสลิม สมัยก่อนนั้นอยู่ด้วยกันอย่างปกติ และมีความรักความสามัคคีกัน คนจีนจะทำอาชีพค้าขาย คนมุสลิมจะทำอาชีพประมงและรับจ้าง ส่วนคนไทยจะทำนาทำสวน คนอิสลามทำประมงได้ปลามากก็มาขายให้กับคนจีน และคนไทย ได้เงินจากการขายปลาก็ซื้อสินค้า ข้าวของเครื่องใช้จากร้านของคนจีน บางรายก็ทำงานรับจ้างอยู่กับร้านของคนจีน บางส่วนก็ไปรับจ้างทำไร่ทำนากับคนไทย แลกกับข้าวสารไว้กิน ชุมชนตลาดในยุคนี้ค่อนข้างจะทันสมัย เพราะมีโรงหนัง โรงยิม โรงฟีน และสโมสรข้าราชการ การเดินทางเริ่มมีรถลากเข้ามาใช้ โดยคนที่มิฐานะดีหน่อยจะนิยมขึ้นรถลากจากตลาดไปท่าเรือ เพื่อลงเรือไปตัวเมืองนราธิวาส ร้านค้าที่มีลูกจ้างและบ้านข้างเคียงมักจะมานั่งรวมกลุ่มคุยกัน ทั้งนายจ้างและลูกจ้าง แต่ปัจจุบันก็เปลี่ยนไปมาก แทบไม่เหมือนเดิมเลย สินค้า ข้าวของเครื่องใช้ จะถูกขนส่งมาทางเรือ มาขึ้นที่ท่าเรือในตลาด ในช่วงที่เรือสินค้ามาจอดคอยขึ้นสินค้า

นั้น ผู้คนก็จะแห่กันมารับจ้างเป็นกุลิขนสินค้าขึ้นจากเรือ แรงงานส่วนมากเป็นคนอิสลามในพื้นที่ คนจีนในตลาดที่มีฐานะดีก็จะส่งลูกหลานไปเรียนไฮสคูลที่ประเทศมาเลเซีย แม่ประไพ พร้อมด้วยพี่น้องก็ได้ไปเรียนหนังสือที่ มาเลเซีย แต่ต้องกลับมาก่อนที่จะเรียนจบ เนื่องจากเกิดสงครามเสียก่อน แต่ก็ได้จ้างครูมาสอนที่บ้านแทน โดยจ้าง นายไพบรณียมาสอนอ่านเขียนภาษาไทย จ้างชาวต่างชาติมาสอนภาษาอังกฤษ และจ้างเสมียนคนจีนมาสอน ภาษาจีน ทำให้สามารถพูด อ่าน เขียนได้ถึงสามภาษา” (แม่ประไพ เจริญทรัพย์ อายุ 87 ปี, สัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2559)

สอดคล้องกับคำบอกเล่าของ “ลุงสุวรรณ์ เจนวิชชุ” ได้เล่าถึงเรื่องราวเมื่อห้าสิบปีที่แล้วของอำเภอตากใบให้ฟังว่า “เมื่อปี พ.ศ. 2505 นั้น บริเวณตากใบยังมีบ้านเรือนไม่มากนัก ส่วนมากก็จะเป็นคนเชื้อสายจีนที่เข้ามา ตั้งถิ่นฐานที่ตากใบ โดยประกอบอาชีพค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ถนนหนทางก็ยังไม่ดีเท่าปัจจุบัน ส่วนมากเป็นดินทราย การเดินทางไปยังต่างอำเภอ (อำเภอเมือง) ก็ทำได้สองทางคือ ทางรถ และทางเรือ โดยลงเรือที่ท่าแพรก ส่วนการเดินทางภายในอำเภอก็ใช้เรือ และรถสามล้อ ถ้าใครมีฐานะดีหน่อยก็จะนั่งสามล้อ เมื่อถึงบริเวณที่เป็นดินทรายก็ต้องลงมาช่วยเข็นด้วย สถานที่ราชการในอำเภอก็ยังมีไม่มากนัก มีแค่ที่ว่าการอำเภอ ไปรษณีย์ โรงพัก โรงไฟฟ้า และที่สำคัญในอดีตนั้น อำเภอตากใบมีโรงหนัง และโรงผับอยู่ด้วย สมัยนั้น ชาวประมงจะนำปลามาขึ้นที่ท่าน้ำ (บริเวณสะพานคอยร้อยปี) เพื่อนำมาขายให้กับคนทั่วไป แต่การขายสมัยนั้น ยังไม่มีเครื่องชั่ง ก็จะใช้วิธีการตั่งกอง เป็นกองกอง กองละ 1-3 บาท การสาธารณสุขสมัยนั้นก็จะอาศัยการรักษาที่อนามัยประจำอำเภอ” (ลุงสุวรรณ์ เจนวิชชุ อายุ 78 ปี, สัมภาษณ์ 3 มิถุนายน 2559)

ภาพที่ 4.3 ภาพแสดงลักษณะบ้านเรือน ห้างแถว ของชุมชนตลาดตากใบ

● ชุมชนเกาะยาว

ชุมชนเกาะยาว เป็นชุมชนเล็ก ๆ ที่อยู่บนแนวสันทรายที่ทับถมก่อตัวจนกลายเป็นเกาะคั่นระหว่างทะเล และแม่น้ำตากใบ โดยจะมีปากแม่น้ำเชื่อมลงสู่ทะเล และด้วยสภาพภูมิประเทศที่ติดทะเลและแม่น้ำทำให้พื้นที่ บริเวณเกาะยาวมีทรัพยากรชายฝั่งที่สวยงามและอุดมสมบูรณ์ ประชากรบนเกาะยาวส่วนใหญ่มีอาชีพทำประมง ผู้คนบนเกาะนับถือศาสนาอิสลาม การทำประมงของชาวมุสลิมบนเกาะยาวจะเป็นการทำประมงพื้นบ้าน โดย

อาศัยออกเรือไปหาปลาในทะเลและแม่น้ำโดยใช้เครื่องมือประมงขนาดเล็ก เช่น อวน ลอบ แห สวิง เป็นต้น สัตว์ที่จับมาได้ เช่น ปู กุ้ง ปลากระพง ปลากระบอก ปลาเก็ด ปลาซีตัง ปลาเก๋า เป็นต้น ริมฝั่งแม่น้ำเกาะยาวจะมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งป่าโกงกาง ป่าแสม ต้นลำพู และป่าจาก ส่งผลให้สัตว์น้ำในบริเวณนี้ยังคงมีอยู่อย่างมากมาย สัตว์น้ำที่ได้จากแม่น้ำและทะเล ชาวเกาะยาวส่วนหนึ่งจะนำไปขายให้กับแม่ค้าในตลาดชุมชน และขายบริเวณชายฝั่งแม่น้ำ ชาวเกาะยาวจะมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่อย่างสงบ บนเกาะจะไม่มีสถานบันเทิง มีความรักใคร่กลมเกลียวกันเชื้อพื้งผู้นำ ผู้ชายจะมีหน้าที่ในการออกเรือหาปลา ส่วนผู้หญิงอยู่กับบ้านจัดเตรียมปลาที่หามาได้เพื่อนำไปขาย บ้างก็หาหอย หาปู ตามบริเวณชายฝั่ง และลอกใบจากขาย แต่ปัจจุบันแม่บ้านได้มีการรวมกลุ่มเพื่อผลิตกะปิ ในช่วงเดือน มกราคม ถึง เมษายน ซึ่งเป็นช่วงที่กุ้งเคยขึ้น บูด เพื่อจำหน่าย เป็นการหารายได้เสริมอีกทางหนึ่งของครอบครัว

การตั้งบ้านเรือนของผู้คนบนเกาะยาวจะสร้างบ้านเรือนติด ๆ กัน เนื่องจากคนในชุมชน ไม่มีที่ดินเป็นของตัวเอง บ้างก็มาอยู่บนที่ดินเพื่อมาอยู่เฝ้าสวนมะพร้าว บ้างก็เช่าที่ดินของผู้อื่น จะสร้างบ้านเรือนเป็นกลุ่มญาติพี่น้องจะอยู่ติด ๆ กัน ทุกบ้านจะมีเรือประมงเกือบทุกหลัง แต่ปัจจุบันอาชีพการประมงในเกาะยาวเหลืออยู่ประมาณ 50% หนุ่มสาวส่วนมากไปทำงานรับจ้างตามร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย

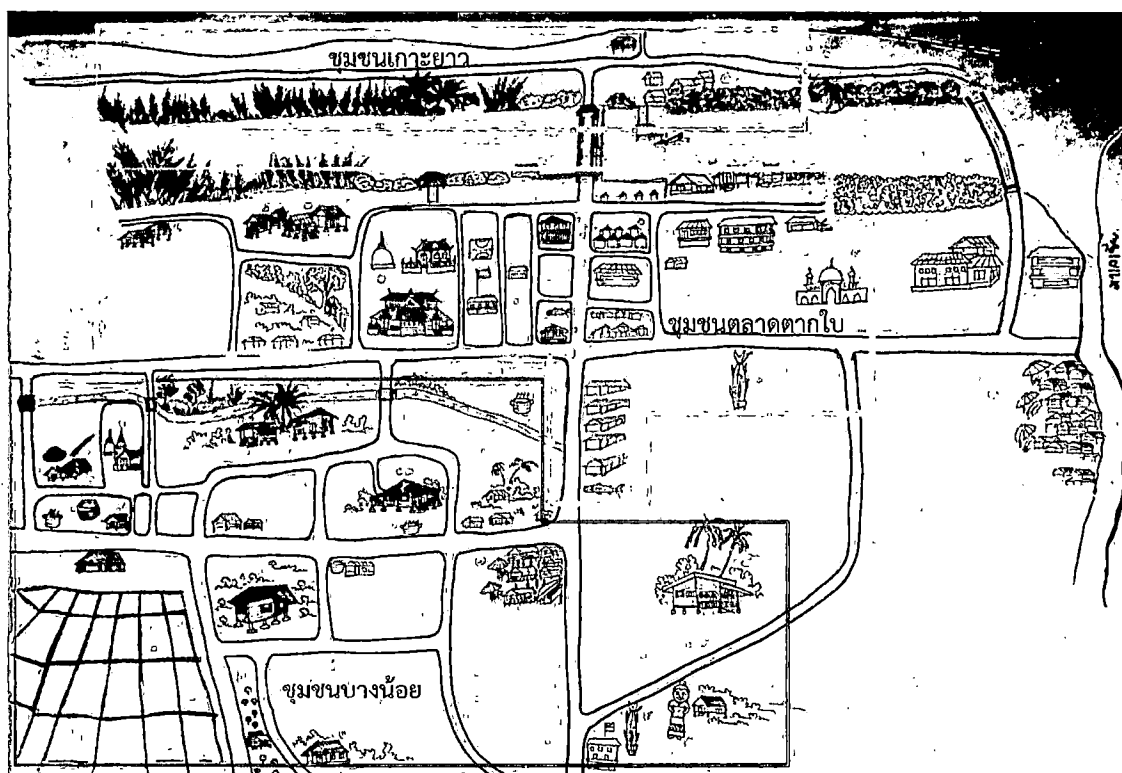
เกาะยาว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะในอดีตนั้นเมื่อคนในชุมชนเสร็จสิ้นภารกิจจากการทำนา หรือเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็จะเที่ยวทะเลเกาะยาว หรือช่วงเทศกาลปีใหม่อีกจะข้ามไปเที่ยวและประกอบอาหารกิน เล่นน้ำทะเล จับปูลม กันอย่างสนุกสนาน ผู้คนในชุมชนบางส่วน ชุมชนตลาด และชุมชนเกาะยาวมีความผูกพันช่วยเหลือกันมาโดยตลอด ทำมาหากินด้วยกัน พึ่งพาอาศัยกัน เมื่อก่อนการเดินทางข้ามจากฝั่งตลาดไปเกาะยาวนั้นต้องใช้เรือในการโดยสาร แต่ด้วยความสามัคคีกันของผู้คนได้ลงเงินลงแรงร่วมกันทำสะพานจนสำเร็จใช้สัญจรไปมา หรือแม้กระทั่งเวลามีงานบุญของชาวมุสลิม หรืองานบุญของชาวพุทธก็จะไปมาช่วยเหลือกันอยู่ตลอด

ภาพที่ 4.4 ภาพแสดงวิถีชีวิต การทำประมงพื้นบ้านของชาวประมงในพื้นที่ชุมชนเกาะยาว โดยจะใช้เรือขนาดเล็ก และเครื่องมือประมงพื้นบ้านในการจับสัตว์น้ำ

ภาพที่ 4.5 ภาพแสดงการลอกใบจาก ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของแม่บ้านบนเกาะยาว

ภาพที่ 4.6 ภาพแสดงแผนที่เดินดิน และความเชื่อมโยงของชุมชนบางน้อย ชุมชนตลาดตากใบ และชุมชนเกาะยาว

● ประเพณีเก่าเล่าขานสืบสานถึงปัจจุบัน

ด้วยความที่ชุมชนบริเวณนี้มีความเป็นพุทธวัฒนธรรมอยู่ จึงทำให้มีประเพณี และวัฒนธรรมที่ค้อยข้างเป็นเอกลักษณ์ และน่าสนใจ

ประเพณีเก่าที่สูญหาย

1) งานตักบาตรพระห้าร้อย เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “งานทำบุญตักบาตรน้ำตาลทราย” จะจัดขึ้นในเดือน 9 ส่วนวันแล้วแต่จะกำหนด การจัดจะปลูกปะรำ ตั้งแต่ประตูโบสถ์ไปจนถึงโรงฉันริมแม่น้ำ ระยะความยาวของปะรำประมาณ 100 เมตร ตลอดแนวปะรำจะติดภาพพระพุทธรูปให้ได้ 500 รูป เป็นสัญลักษณ์แทนพระสงฆ์จริง ๆ ซึ่งนิมนต์มารับบิณฑบาตได้ถึง 500 รูปไม่ได้ พระที่รับนิมนต์จะยืนรับบิณฑบาตเรียงกันไปตลอดแนวปะรำ การใส่บาตรสิ่งที่ขาดไม่ได้คือน้ำตาลทราย งานนี้จัดเป็นงานใหญ่ มีผู้คนมาร่วมทำบุญกุศลและเที่ยวงานคับคั่งตลอดคืน มี “ลักเลง” หรือมหรสพ ได้แก่ หนังตะลุง โนรา ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับภาพวาดในศาลาพิพิธภัณฑสถานท้องถิ่น วัดชลธาราสিংเห ที่ปรากฏภาพวาดของพระภิกษุหลายร้อยรูปยืนเรียงรายรับบาตรจากพุทธศาสนิกชน

2) งานโกศ หรือ งานพนม หรืองานทำบุญกระดูก เป็นงานสวดบังสุกุลกระดูกทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับไปแล้วก่อนบรรจุในบัว โดยต่อไม้ทำเป็นพนม คือเป็นรูปทรงคล้ายพระปรมาภิไธย ตกแต่งด้วยกระดาษเงิน และกระดาษทอง ซึ่งแกะเป็นลวดลายต่าง ๆ เมื่อถึงกำหนดวันทำพิธี ใครหรือครอบครัวใด ต้องการทำบุญให้กับใคร ก็นำกระดูกซึ่งเก็บไว้เมื่อครั้งเผาศพมาบรรจุพนมพร้อมกัน นิมนต์พระสงฆ์สวดบังสุกุล เสร็จแล้วนำกระดูกเข้าบัว เพื่อให้ลูกหลานได้ระลึกถึงหรือเคารพบูชาต่อไป

3) ลาซัง เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการขอบคุณและขมาต่อพระแม่โพสพ ที่ช่วยดูแลปกป้องรักษาข้าวให้รอดพ้นจากนก จากหนู และแมลงศัตรูพืช ในงานลาซัง ชาวเขาจะร่วมกันทำขนมจีน โดยนำข้าวใหม่ที่ได้อาจินต์มาช่วยกันทำขนมจีนกินกัน รวมทั้งมีการละเล่นอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น เล่นว่าว มวยทะเล เป็นต้น แต่ปัจจุบันคนในชุมชนเลิกทำกันไปแล้วทำให้พิธีลาซังจึงสูญหายไป

4) สวดกระทง การสวดกระทงเป็นประเพณีที่ทำสืบเนื่องกันมา แต่ระยะหลังๆนี้เริ่มเลือนหายไป เป็นการนำกระทงมารวมกันที่วัด เพื่อสวดกระทง เป็นการบูชารอยพระพุทธรูป และขอขมาต่อแม่น้ำคงคา พร้อมทั้งเพื่อความ เป็นสิริมงคลแก่ผู้ลอยกระทง

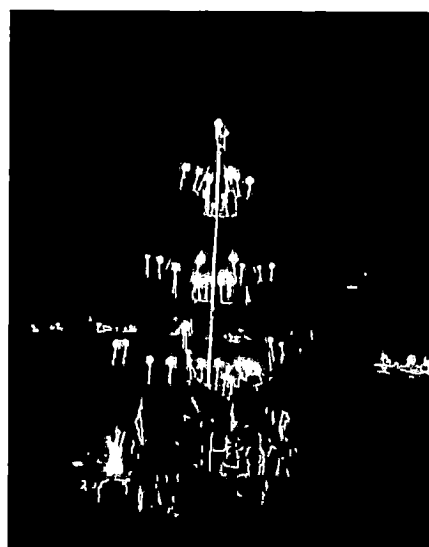
ประเพณีที่ยังสืบสานถึงปัจจุบัน

1) งานบังสุกุลบัว เป็นการทำบุญให้ผู้ล่วงลับและผู้สูงอายุ จัดขึ้นในวันสงกรานต์ มีการทำบุญตักบาตร อาบน้ำพระพุทธรูป และประพรมน้ำมนต์ที่เจดีย และบัวต่าง ๆ ในงานบังสุกุลบัวมีธรรมเนียมถือปฏิบัติอยู่อย่างหนึ่ง คือญาติไม่ว่าจะอยู่ที่ใดจะเดินทางมาร่วมพิธีพร้อมกันหมด งานนี้นอกจากจะทำบุญอุทิศส่วนกุศลแล้ว ยังเป็นการชุมนุมญาติ ส่งเสริมความรักพ้องและสามัคคีธรรมอย่างดี

ภาพที่ 4.7 ภาพแสดงประเพณีบังสุกุลบัว ของชาวไทยพุทธในชุมชนบางน้อย โดยลูกหลานจะมารวมตัวกันเพื่อทำบุญ และอุทิศส่วนกุศลให้กับปู่ย่าตายายที่ล่วงลับไปแล้ว

2) พิธีรับเจ้าเข้าเมือง เป็นพิธีที่ไม่เกี่ยวกับทางด้านศาสนา แต่อาศัยพื้นที่บริเวณวัดในการทำพิธี ซึ่งจะทำในช่วงกลางคืนของวันสงกรานต์ เป็นการเรียกเจ้า (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือ เช่น แม่โพสพ เจ้าที่เจ้าทาง) จากไร่นา มาสู่บ้านเรือน เนื่องจากความเชื่อที่ว่า ในช่วงฤดูการเพาะปลูก แม่โพสพจะคอยดูแลรักษาข้าวในนา และเมื่อเสร็จจากนาแล้วก็ให้เรียกกลับมายังบ้านเรือน เพื่อไม่ให้โดนวัว ควายเหยียบย่ำ ในพิธีรับเจ้าเข้าเมือง ชาวบ้านจะเตรียมเอาข้าวสวย ข้าวสาร ผลไม้ เหล้าแดง น้ำ ปลาทอดหรือปลาเค็มทั้งหัวทั้งหาง ธูป เทียน และธงเทียว โดยในขั้นแรกนั้นจะตั้งเอาอาหารที่เตรียมมาตั้งใส่กระทงเพื่อเลี้ยงเจ้าก่อนที่จะส่งกลับ จากนั้นผู้ทำพิธีจะนำธงเทียว เทียน และธูปไปรวมกันไปที่ตรงกลางโดยให้ชาวบ้านนั่งล้อมเป็นวงกลม จะนำเทียนไปปักบนไม้คทา เอาธงเทียวไปปักรวมกันไว้ที่ตรงกลาง แล้วนำธูปมารวมกันผู้ทำพิธีจะนำธูปที่รวมกันและจุดธูปไปรอบ ๆ วงที่ชาวบ้านนั่งเป็นจำนวน ๓ รอบ จากนั้นก็จะนำมาปักไว้ที่ตรงกลาง พร้อมกับเอ่ยพูดขอบคุณเจ้าเก่าและส่งเจ้าเก่ากลับ แล้วนำข้าวสารที่เตรียมมาขึ้นมาปาหรือโรยไปข้างหน้า จากนั้นก็จะเอ่ยเรียกเจ้าใหม่ให้เข้ามาปกป้องรักษาบ้านเมือง สัตว์เลี้ยง และพืชผลทางการเกษตร หลังจากนั้นก็จะปาข้าวสารอีกครั้ง เมื่อเสร็จสิ้นพิธีแล้ว ชาวบ้านก็จะนำเอาเทียน และธงเทียวกลับมาบ้านเพื่อนำมาจุดไว้ที่รั้วบ้าน คอกสัตว์ หรือยุ้งข้าว เพื่อให้เจ้าใหม่ได้ปกป้องรักษาดูแล

ภาพที่ 4.8 ภาพแสดงพิธีรับเจ้าเข้าเมือง ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีในวันสงกรานต์

3) ประเพณีวันขึ้นปีใหม่ เป็นประเพณีวัฒนธรรมที่ชาวไทยยึดถือปฏิบัติในการทำบุญตักบาตร เพื่อความเป็นสิริมงคล เนื่องในโอกาสวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับวันขึ้นปีใหม่

4) ประเพณีรดน้ำผู้สูงอายุ เป็นประเพณีของงานสงกรานต์ที่เป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวไทยในระหว่างวันที่ 13-15 เมษายนของทุกปี โดยจะมีกิจกรรม ทำบุญตักบาตร รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ รดน้ำพระพุทธรูป เป็นต้น

5) ประเพณีชักพระ ประเพณีชักพระจะจัดขึ้นในวันออกพรรษา โดยผู้คนในชุมชนจะมาร่วมกันทำเรือพระและตกแต่งเรือพระ แล้วร่วมกันชักเรือพระไปรอบ ๆ หมู่บ้านและชุมชน

ภาพที่ 4.9 ภาพแสดงประเพณีชักพระ ที่จัดเป็นประจำทุกปีในวันออกพรรษา

6) ประเพณีตักบาตรเทโว เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในวันออกพรรษา โดยพุทธศาสนิกชนจะมาตักแกวเพื่อร่วมกันตักบาตรแก่พระสงฆ์ โดยจะใช้ข้าวสวย และน้ำตาลทรายในการตักบาตร

ภาพที่ 4.10 ภาพแสดงประเพณีการตักบาตรเทโว ของพุทธศาสนิกชนในชุมชน

7) ประเพณีหล่อเทียน และถวายเทียนจำพรรษา เป็นประเพณีที่จัดสืบทอดกันมาเป็นประจำทุกปี โดยจัดทำกรหล่อเทียนในช่วงก่อนเข้าพรรษา เพื่อทำเทียนที่ได้ไปถวายแก่วัดต่าง ๆ ในชุมชน

ภาพที่ 4.11 ภาพแสดงกิจกรรมหล่อเทียนพรรษาของชุมชน

- วัฒนธรรมภาษาเง๊ะเห

ภาษาไทยถิ่นใต้สำเนียงตากใบ หรือภาษาเง๊ะเห เป็นภาษาไทยถิ่นใต้กลุ่มหนึ่ง ที่พูดกันมากตั้งแต่อำเภอปาดังเบซาร์ อำเภอสายบุรีของจังหวัดปัตตานี ลงไปจนถึงชายแดนไทย-มาเลเซียฝั่งตะวันออก โดยเฉพาะอำเภอดากใบ จังหวัดนราธิวาส รวมถึงในเขตอำเภออื่น ๆ ของจังหวัดนราธิวาสด้วย นอกจากนี้ ภาษาเง๊ะเห ยังใช้พูดกันในกลุ่มคนมาเลเซียเชื้อสายไทยในรัฐกลันตันของมาเลเซียด้วย ถือเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ที่มีเอกลักษณ์พิเศษ มีการคำที่แตกต่างจากภาษาไทยถิ่นใต้ทั่วไปค่อนข้างมากคำพูด และสำเนียงภาษาได้สร้างความพิศวงแก่ชาวใต้ด้วยกันเอง รวมไปถึงชาวไทยกลุ่มอื่นด้วย คือสำเนียงพูดเสียงชาวใต้ผสมกับภาษากับภาษาไทยถิ่นเหนือ (เช่น ญี่ไค้ ในภาษาเง๊ะเหที่ตรงกับญี่ไค้ในภาษาไทยถิ่นเหนือเป็นต้น) เช่นถ้าชาวตากใบถามว่ามาทำไม เขาจะพูดว่า “มาญี่ไค้” ปลายประโยคทอดเสียงยาวว่า “มาญี่ไค้ย”

จากการสืบค้นเอกสารพบว่า มาร์วิน บราวน์ ได้ศึกษาภาษาถิ่นของไทยและให้ความเห็นว่าภาษาไทยถิ่นใต้สำเนียงตากใบมีวิวัฒนาการมาจากภาษาสุโขทัยโดยตรง ในตากใบเองก็มีตำนานที่เกี่ยวข้องกับเมืองเหนือ เช่น กรุงสุโขทัย จนทำให้ภาษามีเอกลักษณ์เฉพาะ ตำนานแรกเล่าว่าตากใบเคยอยู่ภายใต้การปกครองของสุโขทัย จึงมีขุนนางสุโขทัยเดินทางมาปกครองต่างพระเนตรพระกรรณ จึงสันนิษฐานว่ามีกำแพง และวัง หรือวัดปรัทักพังที่บ้านโคกอีฐ และเมื่อขุนนางสุโขทัยเดินทางมาที่ตากใบแล้วย่อมมีบริวารตามมาหลายคน ด้วยเหตุนี้เอง วัฒนธรรมภาษาพูดเมืองเหนือจึงผสมผสานกับภาษาชาวตากใบ และวัฒนธรรมอื่น ๆ เช่น สถาปัตยกรรมในวัด ไม่ว่าจะเป็นวิหาร ศาลาการเปรียญ มีรูปแบบและศิลปะค่อนข้างไปทางเหนือ ส่วนตำนานที่สองกล่าวถึงชาวสุโขทัยติดตามช้างเชือกสำคัญมาทางเมืองใต้ ในที่สุดมาตั้งหลักแหล่งที่ตากใบ เป็นที่น่าสังเกตว่ามีชื่อหมู่บ้าน และตำบลเกี่ยวข้องกับช้าง เช่น บ้านไพรวัลย์ มาจากคำว่า บ้านพลายวัลย์ สถานที่ช้างลงอาบน้ำ เดิมเรียก บ้านปรัทักพัง ต่อมาเปลี่ยนเป็น ฉัททันต์สนาน ซึ่งเป็นชื่อวัดในหมู่บ้านนี้ เล่ากันว่าช้างสำคัญมาลี้ภัยที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ภายหลังเรียกว่า บ้านช้างตาย ปัจจุบันตั้งอยู่ในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส ปัจจุบันเรียกเป็นภาษามลายูว่า บ้านกาเยาะมาตี อีกตำนานหนึ่งเล่าว่า เมื่อครั้งทัพไทยสมัยโบราณยกไปตีหัวเมืองมลายู มีคนไทยลงมาตั้งหมู่บ้านคอย

ต้อนรับกันเป็นทอดๆ จะเห็นว่าปัจจุบันมีบางหมู่บ้านที่มีชาวบ้านพูดจาคล้ายๆเสียงของชาวตากใบ เช่นที่อำเภอปะนาเระ อำเภอสายบุรี ในจังหวัดปัตตานี และชาวบ้านในอำเภอสู่หงาดี และอำเภอแว้ง ในจังหวัดนราธิวาส

ตารางที่ 4.1 ตารางแสดงอิทธิพลของภาษาต่อภาษาเง๊ะ

อิทธิพลจากภาษาถิ่นสุโขทัย		
ภาษาเง๊ะ	ภาษาสุโขทัย	ความหมาย
เง็ด	เง็ด	เง็ดค่างไว้
ห้วนอน	ห้วนอน	ทิศใต้
ตึนนอน	ตึนนอน	ทิศเหนือ
ห่อน	ห่อน	เคยทำ
อิทธิพลจากภาษาเขมร		
ภาษาเง๊ะ	ภาษาเขมร	ความหมาย
พุก	ปัก	ผูก
สอก	ชรอก	ลดลง
กรวมเชิง	โกรมเชิง	นุ่งผ้ายาวลากดิน
กลด	กลด	ร่ม
อิทธิพลจากภาษามลายู		
ภาษาเง๊ะ	ภาษามลายู	ความหมาย
ยามู/โลกก็อมู	ยามู	ชมพู
กือฆง	ฆง	ข้าวโพด
อิทธิพลจากภาษาจีน		
ภาษาเง๊ะ	ภาษาจีน	ความหมาย
โกปี	โกปี	กาแฟ
บี่หุน/หมีหุน	หมีหุน	เส้นหมี่ขาว
ฉ่ายซิม	ฉ่ายซิม	ผักกาดกวาดตั้ง
อิทธิพลจากภาษาตะวันตก		
ภาษาเง๊ะ	ภาษาตะวันตก	ความหมาย
แฟ็บ	FAB ในภาษาอังกฤษย่อมาจาก Faster and better	ผงซักฟอก
รูก/ลูต	Rouge	ทาปาก

คำที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นนี้ เป็นคำที่นักภาษาศาสตร์ให้ความเห็นว่ามีความคล้ายคลึงกับภาษาไทยถิ่นสุโขทัยในอดีต อีกทั้งมีลักษณะที่คล้ายกับศัพท์บางคำจากเขมร จีน มลายู และชาติตะวันตก ซึ่งเมื่อพิจารณาขอบเขตของการให้ภาษาเง๊ะ และสำเนียงภาษาหรือศัพท์เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนในพื้นที่บริเวณนี้ (ชนิดา จิตเที่ยง, 2555)

4.2.2 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์

ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนในการเกิดขึ้นของ “ตากใบ” แต่เนื่องด้วยเคยเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกับรัฐในหัวเมืองมลายู เพราะมีการพบหลักฐานโบราณวัตถุโบราณ โบราณสถานจึงคิดว่าพื้นที่บริเวณอำเภอตากใบ น่าจะมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องมาจากการขยายตัวของชุมชนโบราณในกลุ่มน้ำปัตตานี และเป็นเมืองท่าในอดีตมาก่อน แต่อาจเป็นเพียงเมืองหรือชุมชนขนาดเล็กจึงไม่มีการกล่าวถึงในประวัติศาสตร์

คำว่า “ตากใบ” มีการสันนิษฐานกันว่ามาจากชื่อของแขกคนหนึ่งชื่อว่า “ตาบา” ซึ่งเป็นคนแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในตากใบ ต่อมา มีประชาชนอพยพไปอาศัยอยู่ที่ตาบาเพิ่มมากขึ้น จนกลายเป็นชุมชนใหญ่ เรียกชุมชนดังกล่าวว่า “บ้านตาบา” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของรัฐกลันตัน อยู่ในตำบลเจ๊ะเห จึงได้เรียกว่าอำเภอเจ๊ะเห คำว่า เจ๊ะเห ซึ่งเป็นตำบลหนึ่งในอำเภอตากใบ สันนิษฐานว่ามาจากชื่อคนๆหนึ่งที่มาตั้งบ้านเรือนในยุคแรกชื่อ “เจ๊ะเฮง” ต่อมาเพี้ยนเป็น “เจ๊ะเห”

“ในสมัยก่อนมีเรือใบแล่นมาถึงชายทะเลบริเวณนี้ ก็พอดีถูกพายุฝนกระหน่ำจนเรืออัปปางลง เมื่อกู้เรือได้แล้ว ชาวเรือได้นำใบเรือมาตากที่ชายทะเลแห่งนี้ ต่อมาจึงได้ชื่อว่าตากใบ”

“ในอดีตประชาชนบริเวณนี้เรียกปากแม่น้ำตากใบว่า “ปากน้ำตะใบ” ชุมชนบริเวณนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “บ้านตะใบ” และชาวไทยมุสลิมเรียก “ปากแม่น้ำตะใบ” ว่า “กัวลาตาบาร์” ซึ่งคำว่า “ตะใบ” หรือ “ตาบาร์” น่าจะเป็นคำเดียวกัน แต่ออกเสียงผิดเพี้ยนแตกต่างกันไปและต่อมาภายหลังได้มีการเรียกผิดเพี้ยนเป็น “ตากใบ” ดังเช่นปัจจุบัน”

“สันนิษฐานว่ามาจากมุสลิมคนหนึ่งชื่อ “ตาบา” ซึ่งเป็นบุคคลแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าว ต่อมา มีประชาชนจากที่ต่างๆ ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่กับตาบาเพิ่มขึ้นจนเป็นชุมชนใหญ่จึงเรียกชุมชนดังกล่าวว่า “บ้านตาบา” และต่อมาภายหลังจึงมีการเรียกผิดเพี้ยนเป็น “ตากใบ” ดังเช่นปัจจุบันนี้”

นอกจากข้อสันนิษฐานที่กล่าวมาข้างต้นแล้วยังมีตำนานกล่าวว่า “เมื่อประมาณ 400 ปีสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนต้น มีพ่อค้าชาวจีนคนหนึ่งล่องเรือสำเภาจากประเทศจีนเพื่อไปขายสินค้ายังแหลมมลายู ในเรือนี้ได้บรรจุสินค้ามากมาย อาทิเช่น เครื่องปั้นดินเผา เครื่องลายคราม มาเต็มลำเรือ วันหนึ่งขณะที่เรือสำเภากำลังแล่นผ่านมาบริเวณพื้นที่ตำบลอำเภอตากใบ ก็ได้บังเกิดลมพายุแรงมากพัดจนเรือจม พ่อค้าและลูกเรือสามารถรอดชีวิตมาได้และมาขึ้นเกาะ เมื่อคลื่นลมสงบทุกคนจึงพากันไปกู้เรือและนำของขึ้นมาบนฝั่งได้สำเร็จ จากนั้นจึงนำใบเรือและเสื้อผ้าขึ้นไปตากตามต้นไม้และกิ่งไม้ แต่มีชาวมุสลิมคนหนึ่งได้มาตัดไม้ใกล้บริเวณที่พ่อค้าคนนั้นตากใบเรือและเสื้อผ้าไว้จึงคิดจะขโมย แต่พ่อค้าและลูกเรือเห็นเสียก่อนจึงร้องตะโกนขึ้นว่า เจ๊ะเฮ้ ๆ ๆ เอาเสื้อผ้าอ้าวคืนมา ชาวมุสลิมคนนั้นตกใจมากจึงกล่าวขอโทษและรับปากว่าจะไม่ทำอย่างนี้อีกพ่อค้าชาวจีนและลูกเรือจึงยกโทษให้เลิกได้อาศัยทำมาหากินบนเกาะนี้อย่างมีความสุขเรื่อยมา”

จากตำนานข้างต้นทำให้เห็นถึงที่มาของชื่อ อำเภอตากใบ และชื่อ ตำบลเจ๊ะเหในปัจจุบัน และที่กล่าวมานี้ เป็นเพียงตำนานที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนท้องถิ่นกับพ่อค้าชาวจีนที่มีมาตั้งแต่อดีต หรือเป็นทางผ่าน ในการเดินทางไปค้าขายยังดินแดนอื่น ๆ

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์

ช่วงเวลา	เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
ประมาณ ปี พ.ศ. 2400	ชุมชนบ้านบางน้อย ก่อตั้งขึ้นพร้อม ๆ กับการสร้างวัดชลธาราสিংเหและวัดธารากร (วัดบางน้อยในปัจจุบัน)
พ.ศ. 2403	พระครูโสภาสพฺพธคุณ (พุด) ได้ขอที่ดินจากพระยาเดชานุชิตที่ทางกรุงเทพแต่งตั้งมาปกครองรัฐกลันตัน เพื่อสร้างวัดชลธาราสিংเห แต่เดิมเรียกวัดท่าพรุหรือวัดเจ๊ะเหตามชื่อหมู่บ้าน
พ.ศ. 2416	ท่านอาจารย์พุดได้สร้างพระอุโบสถโดยมอบให้พระไชยวัดเกาะสะท้อนเป็นช่างก่อสร้างและเขียนภาพในพระอุโบสถ พระธรรมวินัย (จ้อย) และทิดมี ชาวสงขลาช่วยกันเขียนภาพในพระอุโบสถ ใน กุฏิ สร้างพระประธานในพระอุโบสถและกำแพงแก้วล้อมรอบพระอุโบสถ เมื่อสร้างเสร็จจึงขอพระราชทานวิสุงคามสีมาในปี พ.ศ.2426 สมัยต่อมาวัดชลธาราสিংเห ได้รับการบูรณะ ปรับปรุง ซ่อมแซม และก่อสร้างอาคารเพิ่มขึ้น เช่น วิหาร กุฏิ ศาลา ป่อน้ำ หอระฆัง หอไตร ศาลาท่าน้ำ เป็นต้น มีลักษณะทางสถาปัตยกรรมภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก คือ การประดับลวดลาย ไม้ฉลุ เรียกว่า ลวดลายขนมปังขิง
พ.ศ. 2450	ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการปักปันเขตแดนกับอังกฤษ อังกฤษได้ทำการปักปันเขตแดนเข้ามาถึงบ้านปลักเล็กเลยจากวัดชลธาราสিংเห 25 กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำการแย่ง โดยให้เหตุผลว่าวัดชลธาราสিংเหเป็นวัดไทยที่มีความสำคัญ เป็นมรดกทางพุทธศาสนา ฝ่ายอังกฤษยอมรับและเลื่อนการปักปันเขตแดนถอยลง ไปทางใต้จนถึงลำน้ำโกลก ทำให้อำเภอตากใบ อำเภอแว้งและอำเภอสุไหงโกลกอยู่ในการปกครองของไทยจนถึงปัจจุบัน
10 มีนาคม พ.ศ. 2452	รัฐบาลไทยและรัฐบาลอังกฤษได้ลงนามร่วมกันในสนธิสัญญาฉบับหนึ่ง โดยมีใจความว่า รัฐบาลไทยยินยอมยกดินแดนมลายู ซึ่งประกอบด้วยไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู เปอร์ลิส รามันเขตใต้ และเกาะลังกาวิให้รัฐบาลอังกฤษ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่อังกฤษยินยอมให้คนในบังคับอังกฤษในไทย ทั้งที่เป็นชาวยุโรปและเอเชีย ขึ้นตรงต่อศาลไทยในกรณีกระทำความผิด สยามจึงต้องเสียพื้นที่ตากใบ ซึ่งมีฐานะเป็นแขวงในตำบลเจ๊ะเห รัฐกลันตัน ในสมัยนั้นให้แก่ประเทศอังกฤษด้วย แต่ทางฝ่ายสยามก็พยายามหาเหตุผลและข้อเท็จจริงมาอ้างต่อประเทศอังกฤษว่า เมืองบางนราถึงตากใบเป็นที่อยู่อาศัยของชาวไทยพุทธมาแต่เก่าก่อนนับเป็นร้อย ๆ ปี โดยยกเอาพระพุทธศาสนา วัด และศิลปกรรมภายในวัด เป็นเครื่องต่อรอง ซึ่งวัดที่ใช้กล่าวอ้างในครั้งนั้นคือ วัดชลธาราสিংเห ในที่สุดรัฐบาลประเทศอังกฤษก็ยินยอมด้วยเหตุผลดังกล่าว ทำให้ในการตกลงอาณาเขตระหว่างสยามกับมลายู ได้ยึดแนวแม่น้ำโกลกและแม่น้ำตากใบ เป็นเส้นแบ่งเขตแดน ตากใบจึงเป็นของไทยมาจนถึงปัจจุบัน วัดชลธาราสিংเหจึงได้ชื่อว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย”
22 สิงหาคม	รัฐบาลไทยได้ประกาศตั้งตำบลเจ๊ะเหเป็นอำเภอตากใบขึ้นกับเมืองบางนรา โดยมีขุนสมาน ธาตุ

ช่วงเวลา	เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
พ.ศ. 2452	วิสุทธิ์ (เปลี่ยน กาญจนรัตน์) เป็นนายอำเภอคนแรก ขุนสมานธาดวิสุทธิ์ (นายอำเภอตากใบ) ได้เปลี่ยนชื่อวัดจากวัดเจ๊ะเห เป็น “วัดชลธาราสิงเห” โดยเห็นว่าวัดอยู่ริมน้ำ และเจ้าอาวาสมีบุญฤทธิ์ประดุจสิงห์
8 มิถุนายน พ.ศ. 2458	รัชการที่ 6 เสด็จประพาสทางชลมารค มายังอำเภอตากใบ โดยเรือพระที่นั่งชื่อ “อรรคราชวรเดช” และทรงประทับที่ศาลาริมน้ำทอดพระเนตรการแข่งขันเรือ และทรงถวายจตุปัจจัยบำรุงวัดชลธาราสิงเห เป็นจำนวนเงิน 200 บาท
พ.ศ. 2461	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเมืองนราธิวาส เป็นเป็นจังหวัด ส่วนอำเภอนั้นโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อจาก “ตากใบ” เป็น “อำเภอเจ๊ะเห” และหลังจากนั้นได้เปลี่ยนกลับมาเรียกว่า “อำเภอตากใบ” ตามเดิมจนถึงปัจจุบัน
พ.ศ. 2479	เริ่มมีรถสามล้อถีบเข้ามาใช้ในพื้นที่ มีรถลากเพื่อส่งคนและสินค้า
ในปี พ.ศ. 2484 - 2485	เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยญี่ปุ่นได้ใช้ประเทศไทยเป็นสถานที่ยกพลขึ้นบก และเป็นทางผ่านในการทำสงคราม เกิดความหวาดกลัวของผู้คนในพื้นที่ การทำมาหากินลำบาก ข้าวยากหมากแพง ชาวบ้านต้องเอาวัวควายไปผูกไว้ที่วัด มีขโมยชุมชุมทั้งขโมยของชาวบ้าน และขโมยข้าวของพวกทหารญี่ปุ่น ชาวบ้านต้องขุดหลุมหลบภัยไว้หลบระเบิดในเวลาที่เครื่องบินทิ้งระเบิด
พ.ศ. 2490	วัดชลธาราสิงเห มีโรงเรียนช่างไม้อยู่ในวัด เปิดทำการสอนในเรื่องของงานช่างไม้ คนที่จบจากโรงเรียนช่างไม้สมัยนั้นส่วนใหญ่จะออกมารับราชการครูกันเกือบทุกคน
ในปี พ.ศ. 2495 - 2505	อำเภอตากใบเริ่มมี เรือสินค้าขนสินค้าเข้ามาทำการค้าขายมากขึ้น เริ่มมีรถยนต์เข้ามาใช้ในพื้นที่ โดยจะเป็นลักษณะรถจี๊ป ส่วนมากจะเป็นคนที่มีฐานะดี มีรถยนต์รับจ้างจากตากใบไปเมืองนราธิวาสสำหรับผู้คนทั่วไป มีมอเตอร์ไซด์รับจ้าง และมอเตอร์ไซด์ส่วนตัว มีวิกหนิง โรงฝิน ยี่เก
พ.ศ. 2510	เกิดน้ำท่วมใหญ่ในพื้นที่ของชุมชน ผู้คนบางส่วนต้องไปอาศัยอยู่กับญาติ วัว ควาย ล้มตายเป็นจำนวนมาก ผู้คนต้องใช้เรือในการเดินทาง
ในปี พ.ศ. 2513 - 2516	มีการก่อสร้างถนนลาดยาง โดยสายแรกเป็นสายตากใบ - เมืองนราธิวาส การเดินทาง และการขนส่งสินค้าสะดวกขึ้น
31 สิงหาคม พ.ศ. 2518	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรฯ ได้เสด็จเยือนวัดชลธาราสิงเห
6 กันยายน 2519	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าหญิงสิรินธรฯ และเจ้าฟ้าหญิงจุฬาภรณ์ฯ ได้เสด็จเยือนวัดชลธาราสิงเห
พ.ศ. 2520	เริ่มมีไฟฟ้าเข้ามาในชุมชน และสร้างสะพานข้ามจากฝั่งตลาดไปเกาะยาว ทำให้ผู้คนเดินทางไปมาหาสู่กันสะดวกสบายยิ่งขึ้น ผู้คนเริ่มมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น เตาหุงข้าว หม้อหุงข้าว ทีวี เป็นต้น
พ.ศ. 2527	มีเรือหางยาว เรือเร็ว รับส่งผู้คนที่โดยสารทางน้ำ จากตากใบไปยังตัวเมืองนราธิวาส ทำให้การเดินทางทางน้ำเร็วขึ้น สามารถเดินทางไปกลับได้ภายในวันเดียว

ช่วงเวลา	เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
26 พฤษภาคม พ.ศ.2534	สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จวัดชลธาราสিংเห ทรงนำนักเรียนนายร้อย จปร. มาทัศนศึกษาและเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรม และได้ถวายพระพุทธรูปทองคำ จำนวน 2 องค์ พร้อมทั้งได้ทรงปลูกต้นพิบูล หน้าพระอุโบสถ
25 พฤษภาคม พ.ศ.2542	มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะท้องถิ่น จากสุขาภิบาลเป็นเทศบาล และ เรียกชื่อว่า “เทศบาลตำบลตากใบ”
พ.ศ. 2544	ผู้คนในชุมชนเริ่มทำนายน้อยลง และหันไปปลูกปาล์มและยางพาราในนาข้าว ตามนโยบายทางรัฐบาล ในการปลูกปาล์มในพื้นที่นาร้าง
พ.ศ. 2545	กรมศิลปากรได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานวัดชลธาราสিংเห
พ.ศ. 2547	เกิดเหตุการณ์มีอบตากใบ ทำให้สถานการณ์บ้านเมืองซบเซา
พ.ศ. 2551	ยกระดับจากเทศบาลตำบลตากใบ เป็นเทศบาลเมืองตากใบ
พ.ศ. 2556	สร้างสะพานรวมใจตากใบสู่สันติสุข แทนสะพานไม้ค้อร้อยปี ด้วยสถาปัตยกรรมของสะพานที่สวยงาม ผู้คนนิยมมาเที่ยวและชมความงามของสะพานและธรรมชาติ
ปัจจุบัน	- ย่านตัวเมืองมีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้น อาคารห้องแถวเพิ่มมากขึ้น ลักษณะทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ชาวไทยพุทธย้ายออกจากพื้นที่ไปตั้งถิ่นฐานอยู่นอกพื้นที่เนื่องจากเกรงกลัวสถานการณ์ความไม่สงบ ชาวไทยมุสลิมเริ่มขยายการตั้งบ้านเรือนเข้ามาในเขตเมืองมากขึ้น

4.2.3 คุณค่าด้านสุนทรียภาพ

1. วัดชลธาราสিংเห

วัดชลธาราสিংเห เป็นวัดโบราณที่มีความสำคัญ และมีความเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลานาน จึงมีศิลปโบราณวัตถุสถานเป็นจำนวนมาก ซึ่งเจ้าอาวาสและประชาชนได้สร้างไว้ บางอย่างก็ได้ชำรุดไปบ้างแล้ว เพราะเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นจากไม้หรือวัตถุที่คงสภาพอยู่ได้ไม่นาน ประกอบกับสมัยก่อนยังไม่มีผู้รู้วิธีการอนุรักษ์

1) อุโบสถ อุโบสถวัดชลธาราสিংเห ตั้งอยู่บริเวณกึ่งกลางของบริเวณวัด หันหน้าไปทางลำน้ำตากใบซึ่งอยู่ทางทิศเหนือ โดยถือเอาลำน้ำเป็นมงคล และมีศาลาท่าน้ำอันงดงามอยู่หลายหลัง โดยเฉพาะหลังที่อยู่หน้าอุโบสถ มีความวิจิตรงดงามมาก โดยในสมัยอดีตการเดินทางจะอาศัยการเดินทางโดยเรือ เมื่อขึ้นจากเรือจะมองเป็นอุโบสถตั้งอยู่กลางลานวัดอันกว้างใหญ่ออย่างสวยงาม ทำให้เกิดความชื่นชมและเลื่อมใสศรัทธา อุโบสถวัดชลธาราสিংเหเป็นอาคารเครื่องก่อที่มีรูปแบบงดงาม ลักษณะอุโบสถเป็นสถาปัตยกรรมแลพระราชนิยมในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นอาคารเครื่องก่อ มีหลังคาเป็นชั้นซ้อนทางด้านหน้าและหลังอุโบสถมีหลังคาปีกนกลาดลดหลั่นลงหลายชั้น มีเสารายหรือเสานางเรียงรับเชิงชายเครื่องบนเป็นเสาสี่เหลี่ยมไม่มีบัวหัวเสา เครื่องล่ายองมีข้อฟ้า ตัวล่ายอง ใบระกา ทางหงส์ อันเป็นลักษณะการประดับตกแต่งอาคารแบบศิลปกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้ยังมีการประดับตกแต่งด้วยศิลปกรรมอันวิจิตรอีกมากมาย เช่น

- ลวดลายปูนปั้นที่หน้าบันทั้งสองข้าง
- ภาพเขียนบนกระฉก ประดับที่คานระหว่างยอดเสานางเรียง เป็นภาพลายกระบวนจันและบุคคลสำคัญ ๆ ต่าง ๆ จำนวน 56 ภาพ เป็นลักษณะพิเศษที่งดงามมากและไม่ปรากฏในที่อื่น ๆ
- จิตรกรรมฝาผนัง เพดาน และแผงคอสองมุข
- พระประธานและลวดลายปูนปั้นที่ฐานชุกชี
- ใบเสมา และซุ้มเสมา
- กำแพงแก้ว และซุ้มประตูที่กำแพงแก้ว

ภาพที่ 4.14 ภาพแสดงอุโบสถ วัดชลธาราสিংเห

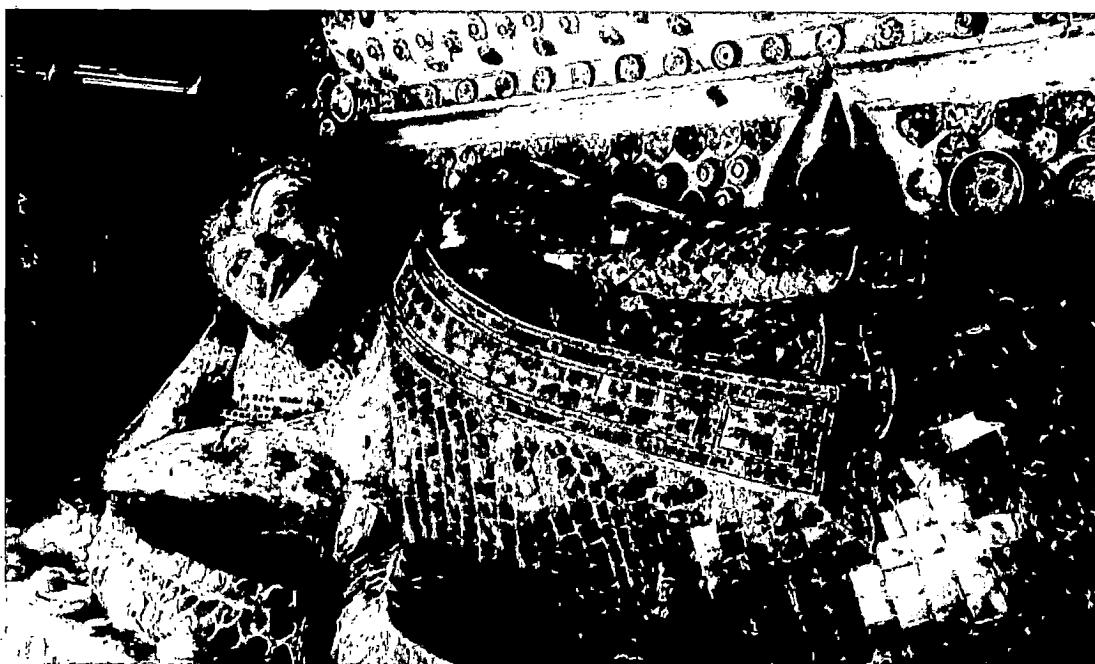

ภาพที่ 4.15 ภาพแสดงพระประธานและลวดลายปูนปั้นที่ฐานชุกชี

ภาพที่ 4.16 ภาพแสดงเขียนบนกระฉก ประดับที่คานระหว่างยอดเสานางเรียง เป็นภาพลายกระบวน
จีนและบุคคลสำคัญจำนวน 56 ภาพ เป็นลักษณะพิเศษที่งดงามมากและไม่ปรากฏในที่อื่น ๆ

2) วิหารพระพุทธไสยาสน์ เป็นวิหารขนาดเล็กคลุมเฉพาะองค์พระไสยาสน์ มีขนาดกว้าง 5.90 เมตรยาว 9.90 เมตร สร้างขึ้นโดยพระครูสิทธิสารวิหารวัตร เมื่อ พ.ศ. 2484 องค์พุทธไสยาสน์เป็นพระพุทธรูปปูนปั้น มีพระพุทธรูปลักษณะที่งดงามมากพระพักตร์ลงรักปิดทอง องค์ประดับด้วยกระจง ฐานและฝาผนังประดับด้วยเครื่องถ้วย องค์พระมีขนาด 7.40 เมตร กว้าง 2 เมตร หันพระเศียรไปทางทิศใต้ผินพระพักตร์ไปทางทิศตะวันออก การประดับเครื่องถ้วยที่วิหารพระพุทธไสยาสน์นี้แต่เดิมมีลักษณะที่งดงามมาก เครื่องถ้วยที่ฝังประดับไว้ เป็นเครื่องถ้วยโบราณที่งดงามและมีค่ามาก ซึ่งต่อมามีคนสกัดกะเทาะออกไป ทำให้แตกและเสียหายไปมาก

ภาพที่ 4.17 ภาพแสดงภายในวิหารพระพุทธไสยาสน์ และการประดับเครื่องถ้วยขามที่งดงาม

3) หอพระนารายณ์ เป็นอาคารเครื่องก่อขนาดกว้าง 5.45 เมตร ยาว 6.30 เมตร มีมุขขนาดกว้าง 3.40 เมตร ยาว 4.06 เมตร มีหน้าต่าง 3 ด้าน ด้านละ 1 ช่อง ส่วนทางด้านหน้า (ทิศตะวันออก) มีประตู 3 บาน หลังคาทรงมณฑป 4 ชั้นยอดแหลม มุงกระเบื้องดินเผาเกายะยอ ส่วนยอดของหลังคาหล่อด้วยปูนซีเมนต์ หน้าบันมีจารึก “ปฏิสังขรณ์ พ.ศ. 2499” เพดานมุขมี 2 ห้อง มีลวดลายที่เพดานเป็นภาพดวงดารา ภายในมณฑปมีรูปพระนารายณ์ทรงอาวุธทั้ง 4 กร 1 องค์ และบนแท่นฐานชุกชีมีพระพุทธรูปปางมารวิชัย 3 องค์ เพดานในประธานมีลายดวงดาราตรงกลาง 1 ดวง มุมอีก 4 ดวง พื้นหลังประดับภาพผิเสื่อ หงส์ ซ้อดอกไม้ และดาวเล็ก ๆ กระจายทั่วไป พื้นหลังเป็นสีขาว มีลายดอกไม้ร่วง คอซองเป็นลายพุ่มข้าวบิณฑ์ คานมีลายก้านปู

ภาพที่ 4.18 ภาพแสดงหอพระนารายณ์

ภาพที่ 4.19 ภาพแสดงรูปพระนารายณ์ทรงอาวุธทั้ง 4 กร ภายในมณฑป

4) ภูมิเจ้าอาวาส เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น ยกพื้นสูง หลังคาเป็นทรงปั้นหยาซ้อน 2 ชั้น เดิมมุงกระเบื้องดินเผา ลดลงมาเป็นฟางไผ่กันโดยรอบ แล้วเป็นหลังคาอีกชั้นยื่นออกโดยรอบ เฉพาะด้านหน้าทำเป็น 3 มุข ระหว่างมุขกลางกับมุขซ้าย-ขวาทำซุ้มและบันได หน้าบันใดเป็นชานโกอิฐ ฉาบปูน ทางซ้ายเป็นชานและบ่อน้ำ มุขกลางเป็นพื้นไม้เสมอกับพื้นภูมิ บันใดกลางกว้างเท่าๆ ความกว้างของมุขซุ้มประตูระหว่างมุขทำเป็นหลังคาซ้อน 3 ชั้น คล้ายยอดซุ้มมงกุฎ ภายในภูมิหลังนี้มีทั้งรูปประติมากรรมและจิตรกรรม เช่นจำมุกกลางทำด้วยลายไม้ฉลุ มุขเสาทุกต้นประดับด้วยไม้แกะฉลุเป็นรูปต่าง ๆ เช่นดอกไม้นก ลิง ยักษ์ ล้อมรอบด้วยลายไทยฝาโดยรอบทำด้วยไม้กระดานประดับไม้ฉลุเป็นช่องลม มีลวดลายสวยงามมาก หน้าต่างเป็นช่องขนาดเล็กมาก รายไปเป็นระยะตลอดฝาผนังทั้ง 4 ด้าน บานหน้าต่างประดับลวดลายจำหลักเป็นนอกเลา และนมอกเลาขนาดเล็กเหนือหน้าต่างเป็นซุ้มทรงเกี้ยวยอด ภูมิเจ้าอาวาสหลังนี้สร้างโดยพระครูพินิจสมณการ เมื่อสร้างเสร็จเรียบริยธานได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งคณะจังหวัดครองวัดบางนรา ส่วนที่เป็นซุ้มประตูกลางหน้าภูมิทำเป็นมุขโถงมีจิตรกรรมที่หน้าบันเป็นภาพครุฑยุดนาค ประดับลวดลายพันธุ์พฤกษา ประตูเป็นบานเฟี้ยม กรอบข้างประตูประดับลวดลายแจกันดอกไม้ ช่องลมเป็นไม้ฉลุลรูปเทพพนมประทับนั่งบนดอก บัวเพดานแบ่งเป็น 3 ช่องมีภาพพระอาทิตย์พระจันทร์และดวงดาวราพื้นหลังมีภาพนก หงส์ ผีเสื้อ และลายดอกไม้ร่วง ภายในภูมิมีห้องกันไว้ส่วนหนึ่งนอกนั้นเป็นห้องโถงกว้างขวาง และตอนด้านในเป็นห้องตั้งพระพุทธรูป หน้าห้องพระมีคอสอง 3 แผ่น บนไม้คอสองมีจิตรกรรมเป็นเรื่องพระพุทธรูปประวัติ และเพดานเป็นลายดวงดารา แทรกภาพผีเสื้อ นกและลวดลายมุม ภาพภูมิเจ้าอาวาสวัดชลธาราสิงเห ก่อนและหลังการอนุรักษ์เป็นภูมิที่ตั้งงามมากทั้งรูปสงทางสถาปัตยกรรมและลวดลายเครื่องประดับต่าง ๆ ตลอดทุกส่วนของภูมิ ตั้งแต่หลังคา ฝาผนัง ช่องลม ช่องซุ้มประตู หน้าต่าง คอสอง เพดาน เสา เป็นศิลปกรรมฝีมือช่างชั้นครูของจังหวัดนราธิวาสที่สำคัญมาก ในภูมิเจ้าอาวาสมีโบราณวัตถุที่สำคัญคือพระพุทธรูปศิลาขาวศิลปะพม่า 1 องค์

ภาพที่ 4.20 ภาพแสดงภูมิเจ้าอาวาส

5) ภูมิธิดาสารประดิษฐ์ หรือภูมิพระครูธิดาสารวิหารวัตร สร้างในปี พ.ศ. 2498 เป็นอาคารไม้ ยกพื้นสูง ขนาดกว้าง 19.35 เมตร ยาว 22.60 เมตร หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องเนื้อดินเผา หน้าภูมิมีบันไดคอนกรีต พนักบันไดทำเป็นรูปพญานาค ปลายหางโค้งงอนขึ้นรับหลังคามุข หลังคาภูมิเป็นหลังคาซ้อนหลายๆชั้น ตรงยอดหลังคาและปลายมุขหลังคาทำเป็นรูปหัวนาคหรือหางหงส์หรือรูปอื่น ๆ บนยอดหลังคาทำเป็นลายเครือเถา ตรงมุขหลังคาทำเป็นหางหงส์ ภายในภูมิปรากฏภาพจิตรกรรมที่งดงามเป็นจำนวนมาก แต่อยู่ในสภาพที่เลือนราง เช่น

- หน้าบานประตูเป็นภาพทวารบาลชาวต่างชาติ
- ภาพพระสาวกประคองบาตรยืนเรียงเป็นแถวมาบรรจบกันตรงภาพพระพุทธเจ้า
- ภาพพุทธประวัติปางปรินิพพาน

จิตรกรรมที่ไม้คอสองภายในภูมิเป็นภาพเขียนไม้ ซึ่งต่อมาภูมิได้ชำรุดมาก ในการบูรณะได้นำไม้เก่ามาใช้ แต่สร้างให้มีขนาดเล็กลง ตัวไม้ต่าง ๆ จึงไม่ลงตามที่เดิมจิตรกรรมจึงกระจายไปด้วย แต่การรักษาไม้เดิมโดยนำมาใช้ใหม่นี้ช่วยให้จิตรกรรมคงอยู่และสามารถนำมาจัดใหม่ได้ในการบูรณะครั้งต่อไป ปัจจุบันได้มีการบูรณะและปรับปรุงให้เป็นพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่น ที่เก็บรักษาโบราณวัตถุ และแสดงถึงความเป็นมาในอดีตของวัดชลธาราสিংเห และตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าศึกษาเรียนรู้ในด้านของศิลปะ วัฒนธรรม ต่าง ๆ

ภาพที่ 4.21 ภาพแสดงภูมิธิดาสารประดิษฐ์ หรือภูมิพระครูธิดาสารวิหารวัตร

6) ศาลาท่าน้ำ ภายในวัดชลธาราสিংเห มีศาลาอยู่เป็นจำนวนมาก มีลักษณะเป็นศาลาโถง เป็นที่พักผ่อนของประชาชนโดยทั่วไป มักปลูกไว้ได้ร่มไม้ใหญ่ ริมบ่อน้ำ และริมแม่น้ำ เรียกเป็นภาษาพื้นบ้านว่า “หลาบ่อ” ศาลาที่งดงามมากอีกหลังคือ ศาลาริมแม่น้ำหน้าอุโบสถ เป็นศาลาโถงทรงมณฑป มีลักษณะที่งดงามมาก หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ศาลาหลังนี้เคยเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเมื่อครั้งเสด็จที่วัดชลธาราสিংเห เมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2458 และได้บูรณะใหม่ในปี พ.ศ. 2517

ภาพที่ 4.22 ภาพแสดงศาลาท่าน้ำภายในวัดชลธาราสিংเห

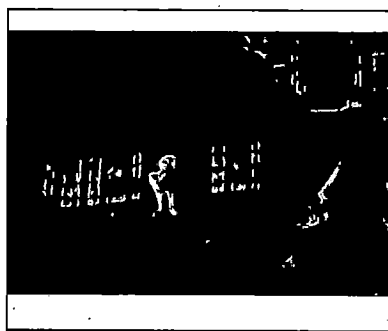
7) งานจิตรกรรม และสถาปัตยกรรม ภายในวัดชลธาราสিংเห มีจิตรกรรม และสถาปัตยกรรมที่งดงาม สะท้อนถึงวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเมื่อครั้งอดีตได้เป็นอย่างดี แสดงให้เห็นถึงความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา และวัดชลธาราสিংเห ของคนในพื้นที่ได้อย่างชัดเจน ภายในอุโบสถมีจิตรกรรมฝาผนังที่งดงาม ซึ่งเป็นฝีมือของคนในท้องถิ่น โดยเขียนเป็นภาพไตรภูมิ และเรื่องราวพุทธประวัติ โดยได้สอดแทรกวิถีชีวิตของคนในพื้นที่เข้าไปได้อย่างลงตัว ในการเขียนลายลงบนตัวอุโบสถนั้น ต้องใช้ทั้งความชำนาญ ความรอบรู้ และภูมิปัญญา ในการเขียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในเรื่องของธรรมวินัย และพุทธประวัติ

ลุงอนันต์ สุขเพชร ได้บอกเล่าถึงวิธีการเขียนลายลงบนฝาผนังไว้ว่า “เมื่อครั้งสร้างอุโบสถนั้น ปูนที่นำมาใช้นั้นได้มาจากการนำเปลือกหอยมาเผาไฟ แล้วตำให้ละเอียด จึงได้เป็นปูนที่นำมาใช้ในการสร้างอุโบสถ และการที่จะเขียนภาพลงบนฝาผนังนั้นต้องรอให้ปูนจิตสนิท ซึ่งวิธีการทำให้ปูนจิตลงก็คือ การนำเอาใบขี้เหล็กมาตำผสมน้ำ แล้วนำไปพรมฝาผนังอุโบสถ ซึ่งการทดสอบว่าปูนจิตสนิทหรือยังนั้น ทำได้โดยนำขมิ้นไปขีดที่ฝาผนัง หากสีของขมิ้นที่ขีดลงไปเป็นสีแดง ก็แสดงว่ายังใช้ไม่ได้ ก่อนวาดภาพต้องขัดฝาผนังอุโบสถให้เรียบเนียน โดยใช้ดินสอพอง ผสมกับเปลือกเม็ดมะขามคั่ว แล้วนำมาขัดฝาผนังจนลื่น ส่วนสีที่ใช้ในการเขียนก็ต้องมีการผสมยางของต้นไม้เข้าไปด้วยเพื่อให้สีติดแน่น คงทน จึงเป็นข้อสังเกตได้ว่า แม้อุโบสถวัดชลธาราสিংเห จะอยู่ติดกับทะเล และหันหน้ารับเอาลมจากทะเลเข้ามาเต็มๆ แต่ก็ยังคงสภาพที่สวยงามได้เป็นร้อย ๆ ปี การสร้างอุโบสถในสมัยก่อนนั้น

ไม่ได้มีค่าแรง หรือค่าจ้างใด ๆ ในการทำ อาศัยแต่ความศรัทธาเพียงอย่างเดียวเท่านั้น จึงเห็นได้ชัดเจนว่าศาสนา และศรัทธา สร้างมารณผูกใจคนในชุมชนไว้ได้ ” (ลุงอนันต์ สุขเพชร อายุ 67 ปี สัมภาษณ์ 11 มกราคม 2559)

 	ภาพที่ 4.23 – 4.24 ภาพจิตรกรรมฝาผนังที่มีองค์ประกอบของภาพแทรกอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ภาพพรานสัตว์ เสือ ภาพเรื่องมโนราห์ หรือสุนชาดก และภาพชาวกระเหรี่ยงออกล่าสัตว์ ซึ่งมีภาพแสดงการล่ากวาง โดยใช้เขาและหนังกวางมาคลุมตัวผู้ล่า การล่าวิธีนี้ในอดีตเป็นการใช้ล่าเนื้อสมัน เมื่อเนื้อสมันเพศผู้ที่อยู่กับตัวเมีย เห็นเข้าก็จะพุ่งกระโจนเข้าขวิด ทำให้ถูกล่าโดยง่าย จึงทำให้เนื้อสมันนั้นสูญพันธุ์ไปอย่างน่าเสียดาย
	ภาพที่ 4.25 ภาพกองเกวียนคาราวานทั้งดงม่นาชม มีภาพแสดงชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างเดินทางของคนในอดีต การพักผ่อน หุงหาอาหาร บำรุงรักษาโคเทียมเกวียน และในภาพนี้จะเห็นถึงลักษณะของเกวียนสมัยอดีตของชาวปักษ์ใต้ ที่จะมีช่องสำหรับใส่ผลหมากรากไม้อยู่ใต้ที่นั่ง เนื่องจากทางภาคใต้มีพืชพรรณธัญญาหาร และผลไม้ที่อุดมสมบูรณ์
	ภาพที่ 4.26 ภาพผู้คนกำลังใส่บาตร ซึ่งแสดงศรัทธาอย่างสูงสุด ขณะใส่บาตรจะนั่งกับพื้น และกราบที่พื้นดินแทบเบื้องพระบาทด้วยความเคารพสักการะ และกระทำด้วยความอímเอิบในกุศลผลบุญ แสดงให้เห็นว่า ชาวตากใบในสมัยโบราณ ถวายสักการะพระพุทธรเจ้า และพระสงฆ์ด้วยความศรัทธาอย่างสูง และปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด

	ภาพที่ 4.27 ภาพบ้านเรือน ชุมชน ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ มีประชาชนเป็นอันมาก เป็นเมืองที่สงบ สวยงาม และมีความเจริญ มีผู้คนสัญจรไปมาทั้งทางบกและทางน้ำ อย่างมีชีวิตชีวา ซึ่งแสดงความเป็นอยู่ของผู้คนได้อย่างน่าชมและน่าสนใจมาก
	ภาพที่ 4.28 ภาพพิธีถวายพระเพลิง ซึ่งมีการเฉลิมฉลองการละเล่นต่าง ๆ และการตั้งทานผลกล้วยกวนด้วย น่าสังเกตว่า ภาพหีบพระบรมศพของพระพุทธบิดานั้น มีรูปแบบคล้ายหีบศพของวัดชลธาราสিংเห
	ภาพที่ 4.29 ภายในภาพจิตรกรรมฝาผนังเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงสภาพวิถีชีวิตของคนตากใบในสมัยอดีตได้เป็นอย่างดี รวมถึงงานด้านสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน อาจจะเป็นไปได้ว่าสมัยนั้น ผู้คนในพื้นที่แถบนี้ได้ทำการค้ากับชาวจีนอย่างแพร่หลาย ซึ่งได้รับอิทธิพลของชาวจีนเข้ามาผสมผสานไว้อย่างสวยงาม พ่อค้าชาวจีนที่ได้เข้ามาทำการค้าขายกับผู้คนในพื้นที่แถบนี้ ในภาพจะสังเกตเห็นการพกกล้องสุบฝืนติดตัวตลอดเวลาของชาวจีน ซึ่งคนจีน และคนพื้นที่อำเภอตากใบในสมัยก่อน นิยมสุบฝืน
	ภาพที่ 4.30 ภาพแสดงการแต่งกายของผู้หญิงชาวตากใบในอดีต นิยมแต่งกายด้วยผ้าเดือยใหญ่ มวยผมเป็นทรงดากระแหร

	ภาพที่ 4.31 ภาพแสดงลักษณะบ้านเรือนของผู้คนในอดีต การทำหลังคาหลายชั้น บ้านเรือนมีหน้าต่าง และประตูขนาดเล็ก มีนอกชาน เสาบ้านเรือนมีต้นเสา
	ภาพที่ 4.32 ภาพแสดงพิธีอุปสมบทของผู้คนในสมัยอดีต โดยในภาพแสดงให้เห็นถึงการใช้น้ำจากบ่อดินในการใช้อาบก่อนเข้าพิธีอุปสมบท เนื่องจากมีความเชื่อว่าน้ำจากดินเป็นน้ำของแม่พระธรณีที่ใช้ปราบมารในสมัยพุทธกาล
	ภาพที่ 4.33 ภาพแสดงคนแก่ที่มีภักยอน (ตะบันหมาก) ดัดตัวไปไหนมาไหนด้วยไม้ขา
	ภาพที่ 4.34 ภาพกินรีเล่นน้ำ แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของมโนราห์ที่มีอยู่ในพื้นที่

2. วัดบางน้อย วัดบางน้อย หรือวัดธารากร ตั้งอยู่ ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส วัดบางน้อยเป็นวัดโบราณ สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ต่อมาได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ และขอพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อประมาณปี พ.ศ. ๒๔๐๐

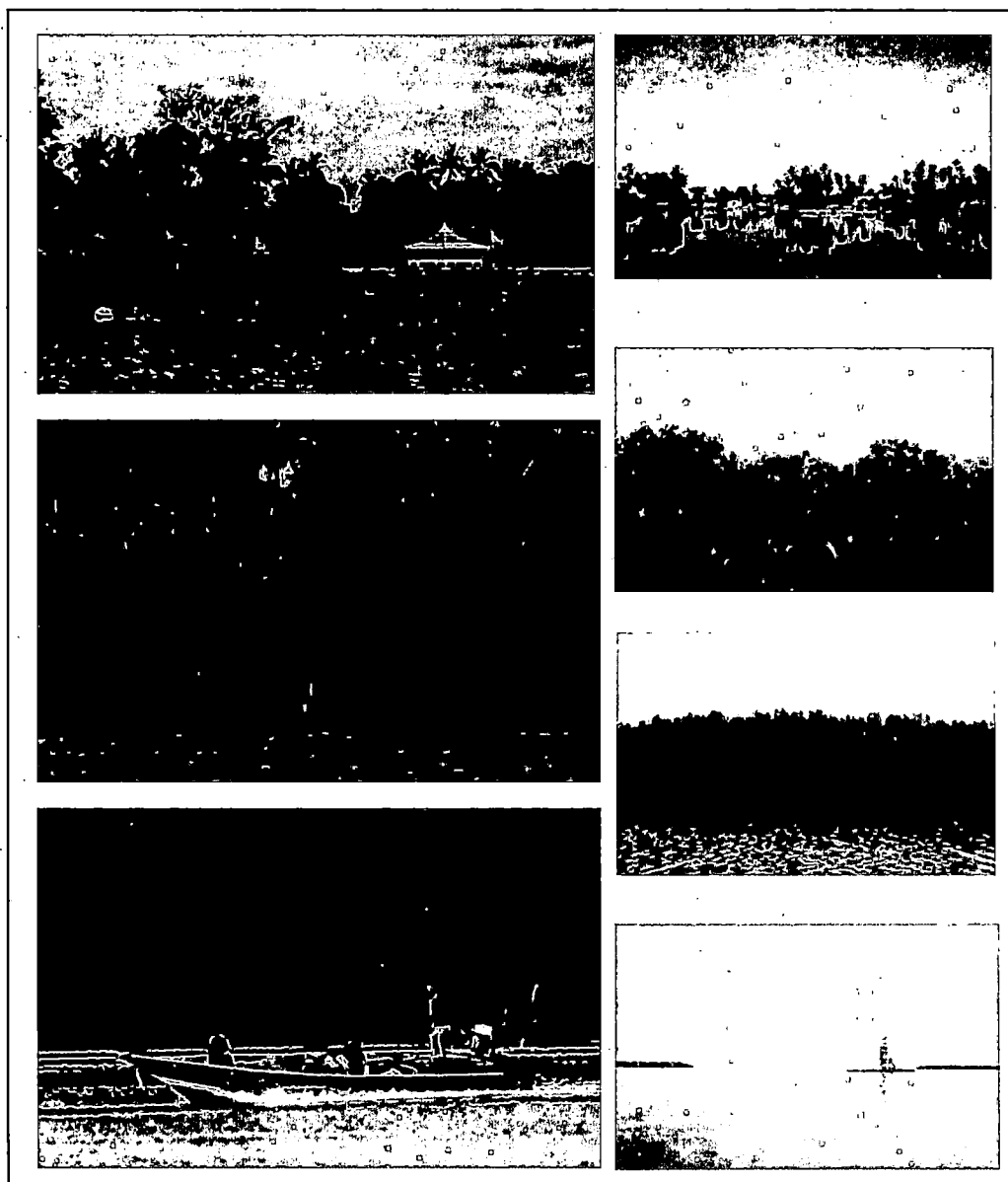
ภายในวัดมีพระอุโบสถ เป็นอาคารจัตุรมุข สร้างเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ เพดานมุขด้านข้างมีจิตรกรรมบนไม้ เพดาน เป็นลายดวงดารา มีนกกล่อม และมุมเป็นลายผีเสื้อ

ปัจจุบันวัดบางน้อย มีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างมากทั้งในแง่ของศาสนสถาน และศูนย์รวมของชุมชน มีกิจกรรมการสอนธรรมะให้กับเยาวชนในพื้นที่ ในวันเสาร์ และอาทิตย์

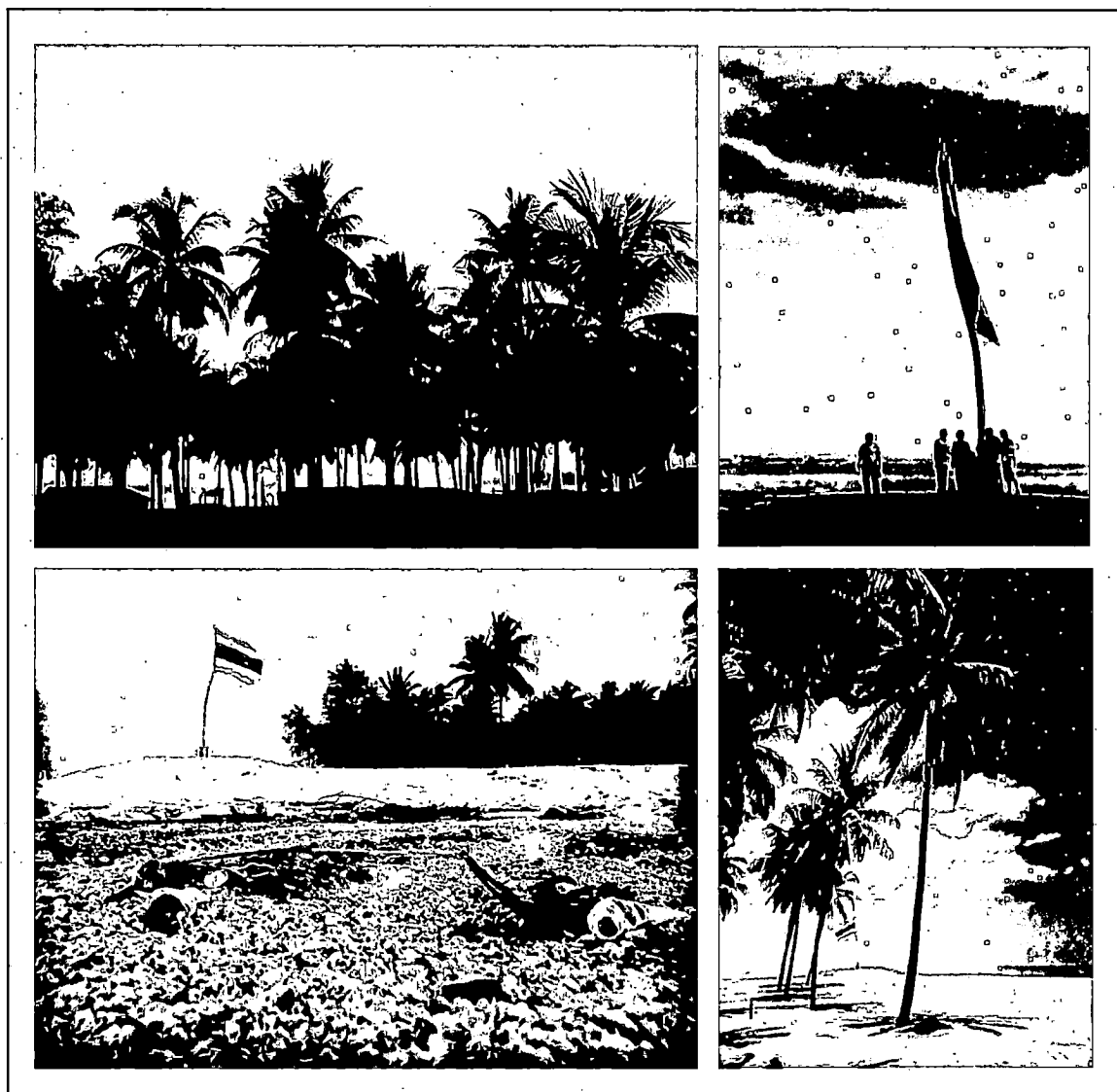
ภาพที่ 4.35 ภาพแสดงศาลากลางเปรียญ และอุโบสถวัดบางน้อย

3. แม่น้ำตากใบ, ทรัพยากรป่าชายเลน แม่น้ำตากใบ เป็นแม่น้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนของกระแสน้ำในทะเล ประกอบกับคลื่นได้ซัดทรายเข้าหาฝั่งทำให้เกิดเป็นสันทราย ส่วนภายในลิกเป็นแนวยาว จึงเกิดเป็นแม่น้ำมีความยาวประมาณ 9 กิโลเมตร และไหลไปบรรจบกับแม่น้ำสุโข-ลก ที่บ้านตาบา ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ เนื่องจากแม่น้ำตากใบมีปากแม่น้ำที่เชื่อมต่อออกทะเลอ่าวไทยได้ ทำให้แม่น้ำตากใบมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ป่าชายเลน สัตว์น้ำต่าง ๆ ประกอบกับธรรมชาติที่สวยงามทำให้เหมาะสมต่อการใช้เป็นเส้นทางชมธรรมชาติ

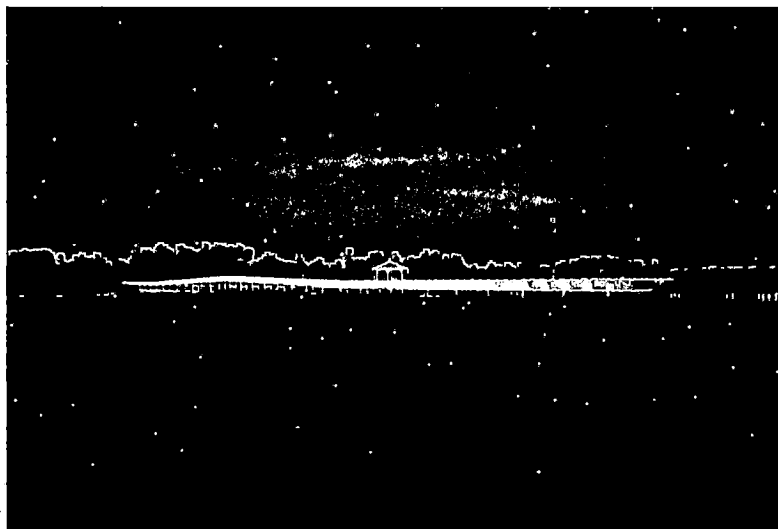
ภาพที่ 4.36 ภาพแม่น้ำตากใบ ซึ่งมีป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ มีปากแม่น้ำเชื่อมต่อกับทะเลอ่าวไทย

4. หาดเกาะยาว เกาะยาว เป็นสันทรายที่กั้นระหว่างทะเล และแม่น้ำตากใบ มีความยาวประมาณ 14 กิโลเมตร มีหาดทรายขาวสะอาด และมีชุมชนชาวมุสลิมที่ประกอบอาชีพประมงอาศัยอยู่หลายครัวเรือน เกาะยาว เป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะในอดีตนั้นเมื่อคนในชุมชนเสร็จสิ้นภารกิจจากการทำนา หรือเกี่ยวข้าวเสร็จ ก็จะเที่ยวทะเลเกาะยาว หรือช่วงเทศกาลปีใหม่มักจะข้ามไปเที่ยวและประกอบอาหารกิน เล่นน้ำทะเล จับปูปลา กันอย่างสนุกสนาน

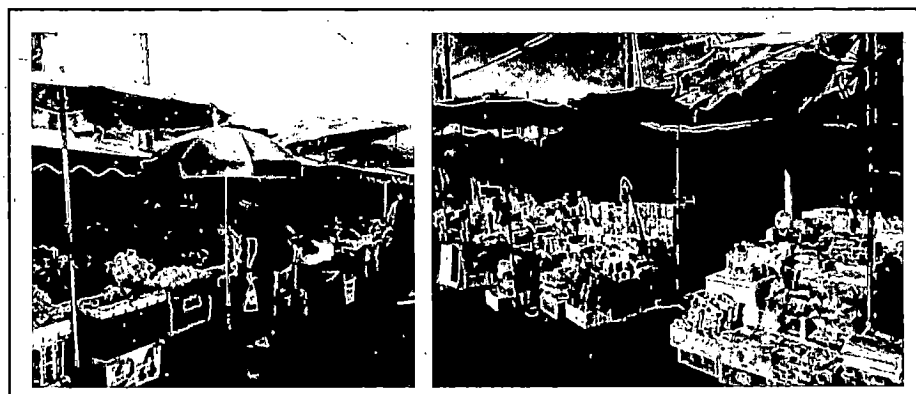
ภาพที่ 4.37 ภาพแสดงบรรยากาศของชายหาดเกาะยาว

5. สะพานคอยร้อยปี สะพานคอยร้อยปี เป็นสะพานที่มีความสวยงาม ประกอบกับธรรมชาติบริเวณรอบๆ ที่ติดกับแม่น้ำ ทะเล ทำให้สะพานคอยร้อยปีมีผู้คนแวะเวียนเข้ามาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก ถือเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญที่มาตากใบแล้วต้องมาถ่ายภาพกับสะพานคอยร้อยปีแห่งนี้ สะพานคอยร้อยปีในอดีตนั้นเป็นสะพานไม้ ที่ประชาชนในชุมชนช่วยกันทำเพื่อใช้ข้ามฝั่งไปมาหาสู่กัน แทนการนั่งเรือ แต่ด้วยระยะเวลาที่นานกว่า 50 ปีทำให้สะพานไม้ชำรุดไปมาก จึงมีการสะพานใหม่ที่สวยงามขึ้นมาแทนเพื่อให้ผู้คนสัญจรไปมาอย่างปลอดภัย

ภาพที่ 4.38 ภาพแสดงบรรยากาศของสะพานคอยร้อยปี

6. ตลาดชายแดนตาบา ตลาดชายแดน เป็นตลาดท้องถิ่นที่ต้องอยู่บริเวณชายแดนไทย มาเลเซีย จำหน่ายสินค้าจำพวกเสื้อผ้า ข้าวของเครื่องใช้ อาหาร ของสด และผลไม้ ชาวไทย และชาวมาเลเซียที่ข้ามมายังประเทศไทย มักจะมาจับจ่ายซื้อสอยกันเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะทุกวันอังคาร และวันเสาร์ จะเป็นวันนัด (ตลาดนัด) จะมีพ่อค้าแม่ค้านำของมาขายมากกว่าวันทั่วไปทำให้คึกคักกว่าวันทั่วไป

ภาพที่ 4.39 ภาพแสดงบรรยากาศของตลาดชายแดน

7. ตลาดสดท้องถิ่น ตลาดท้องถิ่น หรือตลาดนัด เป็นตลาดเล็กๆภายในชุมชน ตั้งอยู่บริเวณหัวถนน ตลาดท้องถิ่นนี้จะจำหน่ายอาหารสดเป็นส่วนใหญ่ เช่น อาหารทะเล ผัก ผลไม้ แต่จะมีพิเศษในพฤหัสบดีที่เป็นวันตลาดนัด จะมีเสื้อผ้า และของใช้อื่นๆมาวางจำหน่ายเป็นจำนวนมาก เห็นถึงบรรยากาศวิถีชีวิตของคนในชุมชน สำหรับผู้ที่ชื่นชอบในอาหารทะเลสดๆ ไม่ควรพลาดเป็นอย่างยิ่งกับการมาเดินจ่ายตลาดสดท้องถิ่นแห่งนี้

ภาพที่ 4.40 ภาพแสดงบรรยากาศของตลาดสดท้องถิ่น

8. ร้านอาหารอร่อยในชุมชน

8.1 ร้านสวนอาหารนันทพbungทองเป็นร้านอาหารเก่าแก่ และมีชื่อเสียงของอำเภอตากใบ มีเมนูอาหารหลากหลายชนิด ส่วนใหญ่จะเป็นเมนูที่ดัดแปลงจากอาหารพื้นบ้าน เช่น แกงส้มปลากระบอก กุ้งต้มกะทิ ยอดมะพร้าว ปลาทุเลทอด ยำมะม่วง หัวปลาผัดเผ็ด บูดสะตอเผา รสชาติของอาหารจะออกไปทางภาคกลาง ไม่จัดจ้านนัก แต่อร่อยกลมกล่อมมาก

8.2 ร้านครัวโคกกลาง หากใครที่ชื่นชอบในบรรยากาศท้องทุ่ง หรือธรรมชาติ ไม่ควรพลาดร้านนี้เด็ดขาด ร้านครัวโคกกลาง เป็นอีกร้านหนึ่งที่ผู้ที่มาเยือนตากใบไม่ควรพลาด ด้วยบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ และอาหารที่อร่อย หลากหลายเมนู ซึ่งเมนูแนะนำของทางร้านได้แก่ หมีกะทิกุ้งสด ยำถั่วพู ผัดเผ็ดหัวปลา ปลากระบอกทอดน้ำปลา ลาบปลาทับทิม บูดผัดสด นอกจากนี้ทางร้านยังมีห้องวีไอพี ไว้ให้บริการสำหรับจัดเลี้ยงเป็นหมู่คณะอีกด้วย

8.3 ตากใบลาภูน ด้วยทำเลที่ตั้งที่ติดกับแม่น้ำตากใบ ทำให้ตากใบลาภูนเป็นอีกหนึ่งร้านที่มีบรรยากาศที่ดี และธรรมชาติที่งดงามที่สุดในตากใบ นอกจากจะอิมท้องแล้วยังได้อิมใจกับบรรยากาศริมแม่น้ำตากใบอีกด้วย นอกจากร้านอาหารแล้ว ตากใบลาภูนยังให้บริการจัดเลี้ยง ห้องจัดเลี้ยง และห้องพัก เรียกได้ว่าครบในที่เดียว เมนูแนะนำของร้านได้แก่ ปอเปี๊ยะทอด ต้มยำทะเล ปลากระพงนึ่งมะนาว ยำสามกกรอบ บูดผักลวก แกงส้ม ที่ใช้วัตถุดิบสดๆจากท้องถิ่น

8.4 ร้านครัวทรงพล ร้านอาหารขนาดเล็ก แต่รสชาติระดับห้าดาว มีอาหารที่หลากหลาย ราคาย่อมเยา มีจำหน่ายทั้งก๋วยเตี๋ยวเปิดตุ๋น ก๋วยเตี๋ยวเนื้อตุ๋น สุกก็ยากี้ ข้าวคลุกกะปิ จิ้มจุ่ม เป็นต้น

8.5 ร้านขนมจีนท่าพรุ ร้านขนมจีนเล็กๆในชุมชน ให้บรรยากาศของความเป็นร้านอาหารในชุมชนได้ดี ด้วยน้ำแกงขนมจีนที่หลากหลาย เช่นแกงไตปลา น้ำยาเกะทิ แกงเขียวหวานไก่ กินพร้อมกับผักพื้นบ้านสดๆ นอกจากขนมจีนแล้ว ร้านนี้ยังมีน้ำแข็งไสรวมมิตรที่ไวทานเป็นของหวานหลังจากกินขนมจีน

8.6 ร้านส้มตำตันหยงร้านส้มตำตันหยง ถือว่าเป็นร้านส้มตำที่ผู้คนแวะเวียนมาอุดหนุนไม่ขาดสาย ด้วยรสชาติ และเมนูที่หลากหลาย สำหรับผู้ที่หลงใหลในอาหารอีสานไม่ควรพลาดอย่างเด็ดขาด

4.2.4 ภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน

1) ภูมิปัญญาการสร้างบ้านเรือนของไทยพุทธและห้องแถวจีน

ภาพที่ 4.41 ภาพแสดงบ้านที่มีใต้ถุนสูง

การทำบ้านใต้ถุนสูง บ้านเรือนในชุมชนที่ยังเป็นบ้านเก่า ส่วนใหญ่จะทำเป็นบ้านไม้ใต้ถุนสูง ซึ่งจะมีการใช้ประโยชน์จากใต้ถุน เช่น ใช้เก็บเครื่องมือด้านการเกษตร ใช้เป็นคอกสัตว์ และด้วยการสร้างบ้านใต้ถุนสูงจะทำให้ลมพัดเข้ามาทางพื้นของบ้านได้สะดวก ทำให้ระบายความร้อนได้เป็นอย่างดี

การใช้ดินเสา บ้านเก่าทุกบ้านที่เป็นบ้านใต้ถุนสูงนั้น จะใช้ปูนมาหล่อเป็นฐานไว้รองรับเสาเรือนไว้ เพื่อป้องกันความชื้นที่จะทำให้ลายเสา และป้องกันปลวก

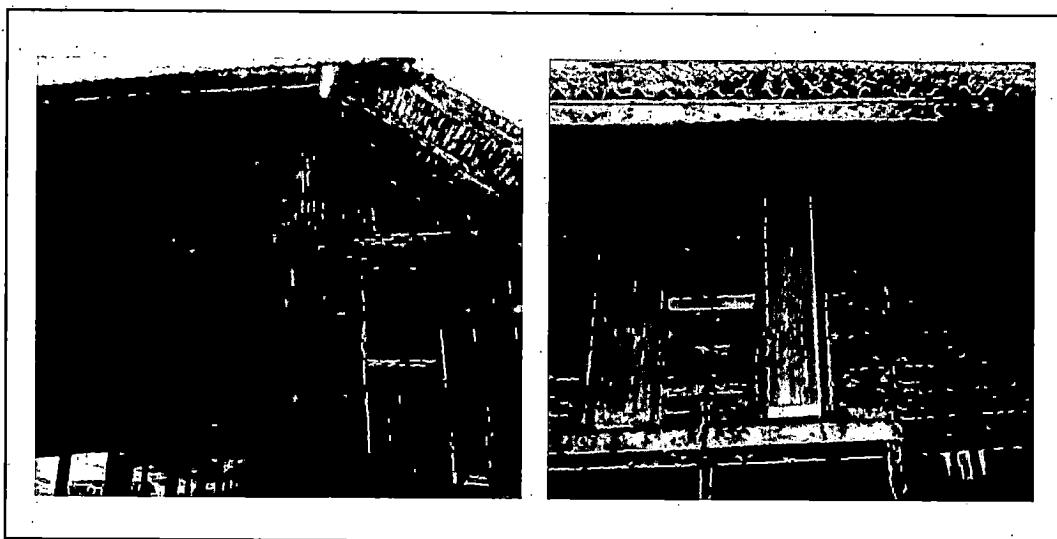
ภาพที่ 4.42 ภาพแสดงดินเสาของบ้าน

ภาพที่ 4.43 ภาพแสดงการเข้าสลักไม้

การใช้สลักไม้แทนตะปู การใช้ไม้สลักนี้จะเป็นการเข้าไม้ และเจาะไม้ แทนการใช้ตะปู เช่นบริเวณเสา คาน ลูกกระเนง หรือข้อ

การสร้างหน้าต่างขนาดใหญ่ เพื่อใช้ในการรับลมของผู้คนในอดีต เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนจะติดกับทะเล ทำให้มีลมทะเลพัดมายังตัวบ้าน ผู้คนในอดีตจึงนิยมที่จะทำหน้าต่างให้มีขนาดใหญ่ เพื่อใช้รับลม และนอกจากหน้าต่างแล้ว บางบ้านยังมีการเปิดฝาบานให้สามารถเปิด ปิดได้ เรียกว่า “ก้อบับ” เพื่อใช้ในการรับลมอีกด้วย

ภาพที่ 4.44 ภาพแสดงลักษณะบ้านที่มีหน้าต่างขนาดใหญ่ เพื่อใช้เปิดรับลม โดยหน้าต่างจะมีลูกกรงสูง ขึ้นมาประมาณครึ่งหนึ่งของหน้าต่างเพื่อป้องกันลูกหลานตกหล่น

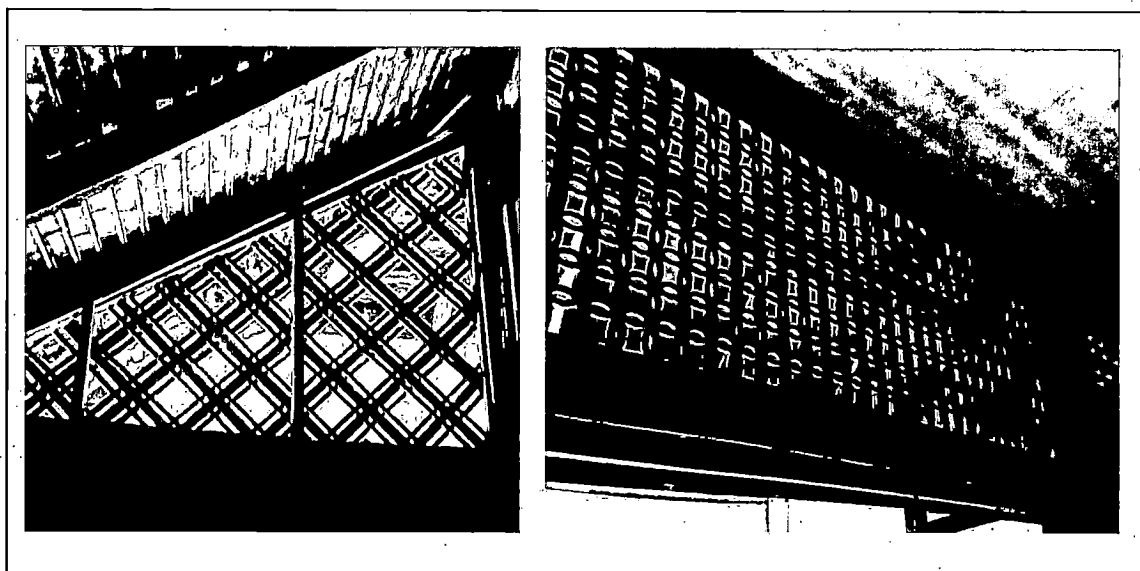
ภาพที่ 4.45 ภาพแสดง ก๊อปปี้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายหน้าต่าง แต่มีขนาดใหญ่ นิยมใช้เปิดเพื่อรับลม สามารถ เปิด-ปิดได้

รูฉ่อง เป็นช่องว่างระหว่างแผ่นกระดานพื้นบ้าน ในการทำพื้นบ้านจะไม่นิยมวางแผ่นกระดานให้ติดกัน แต่จะเว้นแผ่นกระดานได้ให้เป็นช่อง เพื่อให้ลมสามารถระบายได้ ทำให้ข้างในบ้านไม่ร้อน ง่ายต่อการทำความสะอาด

ภาพที่ 4.46 ภาพแสดง รูฉ่อง ของบ้านเรือนเก่า

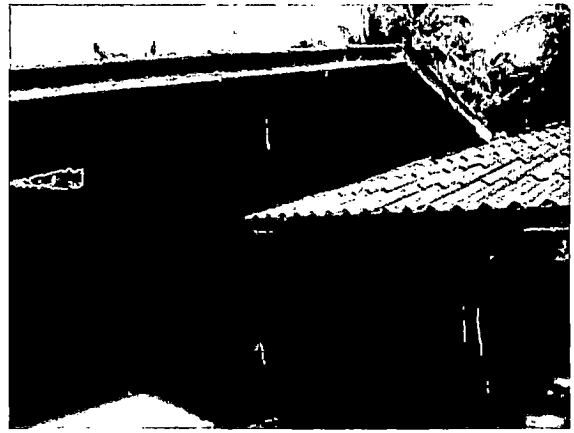
ช่องลม คือการทำช่องระบายอากาศไว้บริเวณใต้หลังคา เพื่อให้เป็นทางผ่านของลม และแสงสามารถผ่านเข้ามาในเรือนได้ จะพบได้เกือบทุกบ้านทั้งบ้านของคนไทยดั้งเดิม และคนไทยเชื้อสายจีน เพียงแต่ลวดลายอาจจะแตกต่างกันไป

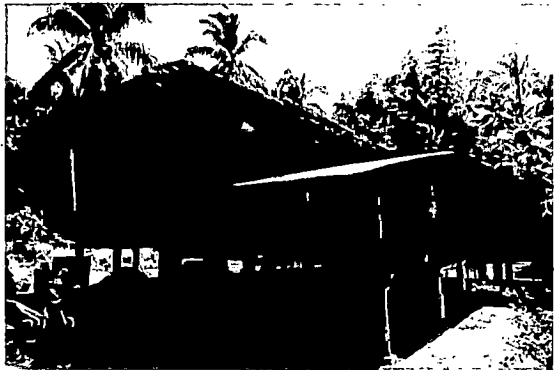

ภาพที่ 4.47 ภาพแสดงช่องลม ของบ้านคนไทยดั้งเดิม และคนไทยเชื้อสายจีน

● บ้านเรือนเก่าชุมชนบางน้อย

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงข้อมูลบ้านเรือนเก่าในชุมชนบางน้อย

ภาพ	ข้อมูล
	- เจ้าของบ้าน นายวร จันทวงศ์ อายุ - อายุบ้าน 50+ ปี - ลักษณะเป็นบ้านไม้ใต้ถุนยกสูง มีการใช้ประโยชน์จากใต้ถุน เป็นที่เลี้ยงสัตว์ เก็บข้าวของเครื่องใช้ - ใช้กระเบื้องเกะยอ - มีดินสาดป้องกันความชื้น และการทำลายของปลวก - ใช้วิธีการเข้าสลักไม้ แทนตะปู หรือน็อต - ใช้ไม้ทลายอะโคโนทำลูกกระนัง - พื้นบ้านยกระดับสามระดับ - ฝาผนังบ้านทาสีน้ำมันยางเพื่อกันมอดและแมลง
	- เจ้าของบ้าน นางอ่อน แดงปง อายุ 80 ปี - เป็นบ้านไม้ อายุบ้านประมาณ 60 ปี - เปลี่ยนหลังคาจากกระเบื้องเกะยอ มาเป็นหลังคากระเบื้องลอน - บ้านมีใต้ถุน แต่ไม่สูง - บางส่วนดัดแปลงและปรับปรุงไปบ้างแล้ว - มีดินสาดป้องกันความชื้น และการทำลายของปลวก
	- เจ้าของบ้าน นายบุญชู อินทร์น้อย - อายุบ้านราว 80 ปี - มีใต้ถุนสูง - มีดินสาดป้องกันความชื้น และการทำลายของปลวก - หลังคาหั่ว - หลังคากระเบื้องเกะยอ - หน้าต่างขนาดใหญ่ คล้ายประตู - ส่วนหนึ่งได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนเป็นบ้านปูน

ภาพ	ข้อมูล
 	- เจ้าของบ้าน นางมา อ่อนวงศ์ - อายุบ้าน ประมาณ 60 ปี - เป็นบ้านไม้ได้ถุนสูง - มีดินเสาเพื่อป้องกันความชื้น และปลวก - มีหน้าต่างทั้งบานเล็ก และบานใหญ่ - หลังคาใช้กระเบื้องเกะยอแต่บางส่วนได้เปลี่ยนเป็นกระเบื้องลอนเนื่องจากชำรุด - หลังคาทรง หลังคาห้า - มีช่องลมด้านบนประตู และหน้าต่าง - ทรงบ้านเป็นทรงบ้านแฝด - พื้นบ้านยกเป็นสี่ระดับ
	- เจ้าของบ้าน นางอิม ชินพงษ์ อายุ 68 ปี - อายุบ้าน ประมาณ 100 ปี - เป็นบ้านไม้ยกสูง มีบันไดกลม - มีดินเสา เพื่อป้องกันความชื้นและปลวก - มีหน้าต่างขนาดใหญ่ เท่าประตู มีลูกกรงสูงครึ่งหนึ่งของหน้าต่าง - มีก๊อปปี้ ไม้เปิดรับลม - หลังคาทรง หลังคาห้า - หลังคาใช้กระเบื้องเกะยอ
	- เจ้าของบ้าน นายเที่ยง หวังสุข - อายุบ้าน 55 ปี - บ้านไม้ยกสูงมีได้ถุน - มีดินเสาป้องกันความชื้น และปลวก - เปลี่ยนหลังคาจากกระเบื้องเกะยอ มาเป็นกระเบื้องลอน เนื่องจากหลังคาเก่าชำรุด - มีนอกชาน

- เรือนเก่าย่านชุมชนตลาดตากใบ

ชุมชนตลาด เป็นชุมชนที่มีชาวไทยเชื้อสายจีน เข้ามาตั้งรกรากทำการค้าอยู่จำนวนมาก ลักษณะบ้านเรือนอาคาร ยังคงมีให้เห็นหลายๆหลัง มีลักษณะเป็นห้องแถว และอาคารไม้สองชั้น บางส่วนยังใช้เป็นร้านขายของ แต่บางหลังก็มีการซ่อมแซม ปรับเปลี่ยนไปบ้างโดยเฉพาะในส่วนหลังคา ที่มีการซ่อมแซมเปลี่ยนใหม่

ภาพที่ 4.48 ภาพแสดงอาคารบ้านเรือนเก่าชุมชนตลาดตากใบ

2) การสานกระดง สุ่มไก่ ของลุงวร และเครื่องมือโบราณ (นายวร จันทรวงค์) ตาวร จันทรวงค์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ มากมาย นับว่าเป็นปราชญ์ชาวบ้านด้านภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าของชุมชน เป็นที่เคารพนับถือของผู้คนโดยทั่วไป ตาวรเป็นผู้มีจิตอาสา ช่วยเหลืองานของชุมชน เช่น เป็นผู้นำสวดมนต์ในทุกวันพระ และวันเสาร์ เป็นพิธีกรนำสวดในงานพิธีต่าง ๆ นอกจากนี้ ตาวรยังมีความสามารถในการดูฤกษ์ยามในพิธีต่าง ๆ ตาวร มีอาชีพในการทำเครื่องจัดสาน เช่น กระดัง ตะกร้า ไม้กวาด สุ่มไก่ชน และทำนา ซึ่งยังมีการเก็บรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำเครื่องจัดสาน (พรว้า มีดตอก ขวาน มีดตึง มอต เลื่อย ซึ่ง ปากเปิด เป็นต้น และเครื่องมือด้านการเกษตรมากมายที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของคนในอดีต เช่น ไถแอก จอบ เลื่อยเหาะ

- กระดัง เป็นเครื่องจัดสานที่ผู้คนในอดีตนิยมใช้ในการร่อนข้าว ผัดข้าว โรยข้าว แต่ปัจจุบันมีการใช้ประโยชน์จากกระดงลดลง มีเพียงไม่กี่ครัวเรือนที่ยังใช้อยู่ ปัจจุบันในชุมชน มีเพียงบ้านตาวร แห่งเดียวที่ยังผลิตกระดังอยู่ กระดัง หรือดั่ง เป็นภาชนะจักสานจากไม้ไผ่ มีลักษณะแบนขอบกลม มีหลายขนาด นิยมใช้ในการร่อน ผัด แร้ง ซึ่งแต่ละประเภทจะมีความถี่ของการสานต่างกัน

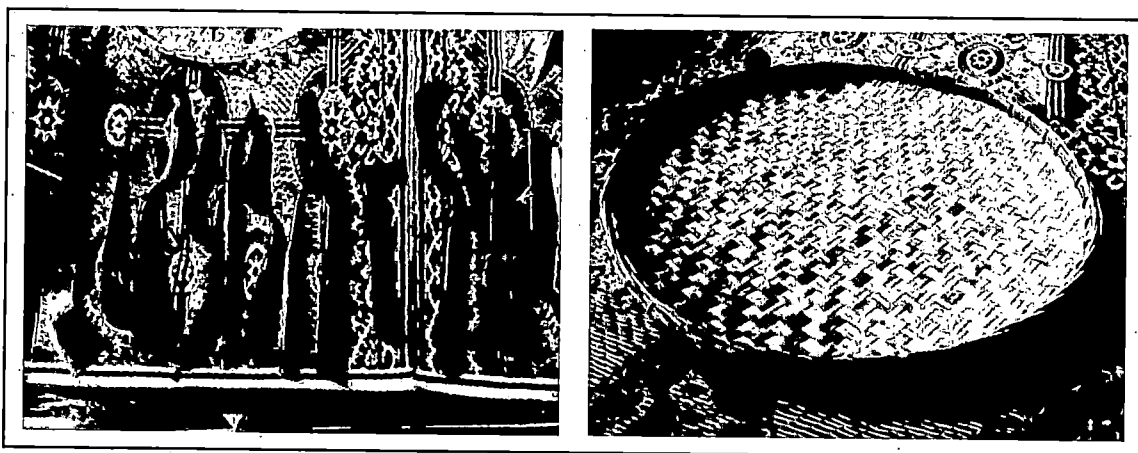
- กระดังสำหรับร่อน (ดั่งร่อน) จะสานให้มีรู เพื่อใช้ร่อนข้าวเปลือกเอาฟางและระแง่ ออกจากข้าวเปลือก

- กระดังสำหรับผัด (ดั่งผัด) จะสานให้ชิด ไม่มีรู เพื่อใช้ผัดข้าวเปลือกเอาข้าวลีบออก โดยการผัดและโรยเหื่อลม และใช้แยกเปลือกข้าวเปลือกหลังจากที่ตำกะเทาะเปลือกแล้ว

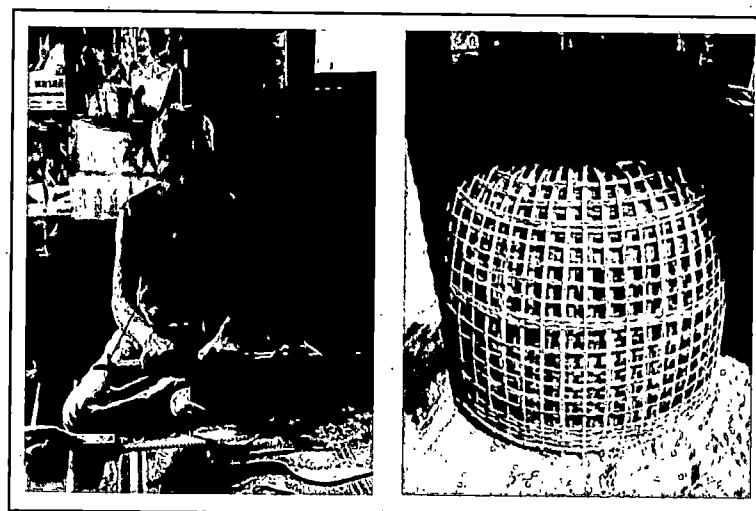
- กระดังสำหรับแร้ง (ดั่งแร้ง) ลักษณะเหมือนกับกระดังผัด ใช้ในการแร้งข้าวสารเพื่อแยกปลายข้าว และรำข้าวออกจากข้าวสาร

- “ซึ่ง” เป็นเครื่องมือช่างที่ใช้กันในอดีต ใช้ในการเจาะเหล็ก และเจาะไม้ โดยที่หัวเจาะจะใช้เป็นเหล็ก ใช้แรงเหวี่ยงของเชือกที่ไขว้กันไว้ในการหมุน โดยกดตัวไม้ที่ผูกไว้กับเชือกขึ้น ลง เพื่อให้เกิดการหมุน

- ลัน เป็นอุปกรณ์ในการใช้ดักปลาไหล โดยใช้กระบอกไม้ไผ่ตัดเป็นท่อน แล้วเจาะรูด้านใดด้านหนึ่ง เพื่อดักปลาไหลให้เข้าไปในกระบอก โดนผ่านงาเข้าไป
- สุ่ม เป็นอุปกรณ์จับปลาชนิดหนึ่ง ที่สานด้วยไม้ไผ่เป็นตา ๆ มีลักษณะมีลักษณะคล้ายทรงกระบอก ต่างกันเพียงช่องด้านล่างจะมีขนาดใหญ่กว่าช่องด้านบน ช่องด้านบนมีไว้เพื่อให้สามารถเอามือล้วงลงไปได้
- ทน เป็นเครื่องจักสานจากไม้ไผ่เพื่อใช้ในการใส่ปลา หรือสัตว์น้ำที่จับได้ มีลักษณะเป็นรูปทรงกลมรี มีฝาเปิดด้านใดด้านหนึ่ง ฝาของทนนิยมทำด้วยไม้ หรือกะลามะพร้าว
- ข้อง เป็นเครื่องจักสานชนิดหนึ่ง สานด้วยไม้ไผ่ ปากแคบอย่างคอกหม้อ มีฝาปิดเปิดได้ เรียกว่า ฝาข้อง ฝาข้องมีชนิดที่ทำด้วยกะลามะพร้าว และใช้ไม้ไผ่สานเป็นรูปกรวย ปลายกรวยแหลมปล่อยเป็นซี่ไม้ไผ่เรียกว่า งา ข้องใช้สำหรับใส่ ปลาปูกุ้ง หอย ที่จับหามาได้

ภาพที่ 4.49 ภาพแสดงเครื่องมือที่ใช้ในการทำจักสาน (ซ้าย) ซึ่งปัจจุบันหาได้ยาก และกระดัง (ขวา)

ภาพที่ 4.50 ภาพทอ และการใช้ซึ่งในการเจาะเหล็ก (ซ้าย) และสุ่มไก่ (ขวา)

3) หมอบ้าน “กือท็อกเอ็น” (ยายอ่อน แดงปง อายุ 84 ปี) ยายอ่อน แดงปง อายุ 84 ปี มีบุคลิกลักษณะอ่อนโยน ถึงแม้ยายอ่อนจะมีอายุ 84 ปีแล้ว แต่ผิวพรรณหน้าตาสดใสงามสมวัย อาจจะเป็นด้วยบุคลิกลักษณะนี้เอง ยายอ่อนจึงได้รับถ่ายทอดวิชาจับเส้น หรือ “กือท็อกเอ็น” ด้วยความกล้าที่ยายอ่อนเคยได้มีโอกาสล้วงปากจระเข้ ซึ่งยายอ่อนมาเฉลยต่อท้ายว่าเป็นจระเข้ที่ตายแล้ว ซึ่งด้วยเหตุที่เคยล้วงปากจระเข้เอง จึงทำให้ยายอ่อนจึงได้เป็นหมอกวาดล้นเด็กด้วย ซึ่งวิชากวาดล้นเด็กนี้ต้องอาศัยผู้ที่เคยล้วงปากจระเข้มาก่อน ถึงจะรับการถ่ายทอดวิชานี้ได้ ส่วนวิชากือท็อกเอ็นนั้น ยายอ่อนได้เล่าว่าได้รับสืบทอดมาจากยายข้างบ้าน ซึ่งต้องการสอนให้ยายอ่อนได้มีติดตัวไว้ เนื่องจากยายอ่อนเป็นคนที่มีจิตใจดี โอบอ้อมอารี อยู่ในศีลในธรรม ซึ่งผู้ที่เรียนวิชานี้ต้องเป็นผู้ที่อยู่ในศีลรักษาดี มีความเมตตา อุปการะของใช้ในการจับเส้น ประกอบไปด้วยหมากพลู สำหรับไหว้ครู และไหว้พระ ของที่ใช้ในการกือท็อกเอ็นจะประกอบไปด้วยใบมะพร้าว น้ำมันมะพร้าว การรักษาใช้เวลาในการรักษา 3 วัน ถ้าไม่หาย ยายอ่อนจะแนะนำให้ไปพบแพทย์ต่อไป เนื่องจากบางกรณีอาจจะมีอาการของกล้ามเนื้อ หรือกระดูก ด้วย ซึ่งยายอ่อนจะรักษาแค่เอ็นเท่านั้น

ภาพที่ 4.51 ภาพยายอ่อน แดงปง

ยายอ่อนยังเล่าถึงการแต่งงานของคนในอดีตว่า เมื่อสมัยยายเป็นสาวนั้น ผู้ใหญ่จะเป็นผู้เลือกคู่ครองให้ แต่ผู้ใหญ่ฝ่ายเจ้าสาวก็จะมีวิธีพิสูจน์ความอดทน และความรับผิดชอบของผู้ชายว่ามีความจริงใจแค่ไหน ซึ่งพ่อของยายอ่อนได้เสนอให้ฝ่ายผู้ชายมาสร้างบ้านให้แล้วเสร็จก่อนแต่งงาน เพื่อใช้เป็นเรือนหอ ซึ่งในการมาสร้างเรือนหอนี้ฝ่ายชายต้องมีความอดทน มีทักษะด้านการช่าง และที่สำคัญยังใช้ช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการศึกษาใจคอไปในตัวด้วย พอเรือนหอแล้วเสร็จถึงจะได้จัดงานแต่ง

4) การทำตีหมา และจอนาะ (แม่แดง, อายุ 70 ปี)

- **ตีหมา หรือ กือหมา** เป็นภาชนะตักน้ำอย่างหนึ่ง ที่ใช้ในการตักน้ำจากบ่อ ห้วย หนอง คลอง สระ ทำด้วยกาบหมาก หรือกาบหลาวโคนที่หาได้ในท้องถิ่น โดยนำกาบหลาวโคนที่ต้องการนำมาสอดขัดซ้อนกันและรวบปลายทั้งสองข้างให้ประสานกัน ใช้ก้านจาก หรือหวายมัดเข้าด้วยกันเป็นที่จับหากต้องการให้ใช้ได้คงทนจะต้องใช้หวายแทงเย็บรอยต่อ โดยใช้หวายแทงเย็บระหว่างใบของวัสดุที่นำมาทำแต่ละใบให้ติดกันแน่นไม่หลุดง่าย ต้องอยู่ตรงกลางของหมากจาก เพื่อให้ช่วยรับน้ำหนักไม่ให้ใบแยกจากกัน ยิ่งเย็บมากยิ่งขึ้นแข็งแรงและทนทาน

- **จอนาะ** เป็นการนำเอาใบจากซึ่งขึ้นอยู่ริมแม่น้ำในชุมชน นำมาเย็บเป็นรอบ เพื่อใช้ในการกันแดด ดันฝน นิยมใช้ในการคลุมเก็บข้าว ดำนา

ภาพที่ 4.52 ภาพตีหมา

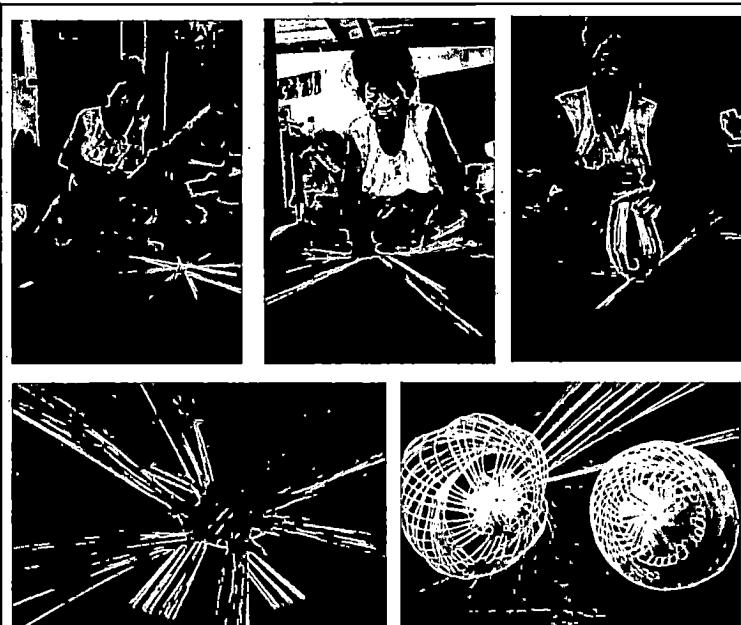

ภาพที่ 4.53 ภาพจอนาะ

5) การสานเสวียนหม้อ และการทำจากลา (แม่พริ้ง อายุ 76 ปี)

- เสวียนหม้อ เป็นภาชนะที่ใช้รองก้นหม้อ หรือก้นกระทะ ทำจากก้านของใบจาก ที่ลอกเอาใบออกแล้ว นำมาเหลาให้เกลี้ยงลักษณะคล้ายก้านมะพร้าว แต่มีความเหนียวกว่า จึงเหมาะกับการนำมาจัดสานขึ้นรูปเป็นทรงกลม ในการทำเสวียนหม้อ 1 อัน ต้องใช้ก้านใบจากจำนวน 105 ก้าน นำมาแบ่งเป็นเจ็ดกอง กองละ 15 ก้าน แล้วนำมาวางซ้อนสลับกันเป็นรัศมี สานขึ้นลายสามไปเรื่อยๆ จนได้เป็นทรงกลม

- จากลา เป็นอุปกรณ์ใช้คลุมกันฝน ทำจากใบจาก นำมาเย็บเรียกกันเป็นแผงขนาดใหญ่ คลุมตลอดลำตัวคล้ายปีกแมลง ผู้คนในสมัยอดีตนิยมใช้คลุมเวลาออกไปทำงานตามสวน ไร่ นา

ภาพที่ 4.54 ภาพแม่พริ้งและการสานเสวียนหม้อ

6) การนวดแผนโบราณ (นางวรรณิ์ ดำน้อย)

การนวดคลายเส้น คลายกล้ามเนื้อ หรือการนวดแผนโบราณ นี้ พี่ดำ ได้มาจากการที่ตนเองฝันเห็นพระหรือที่เรียกว่า ยาผีบอก เริ่มมีการนวดรักษามาตั้งแต่ปี 2556 โดยทำการนวดครั้งละ 1-2 ชั่วโมงต่อคน นวดวันละ 8 - 9 คน ในการนวดจะเป็นการนวดเพื่อรักษาอาการปวดข้อ ปวดหลัง กล้ามเนื้อ กระตุกทับเส้น อัมพาต อัมพฤกษ์ โดยคิดค่าครู 9 บาท การไปนวดผู้ป่วยไม่ต้องพาอะไรไปทางหมอจะจัดการให้ทั้งหมด ในการนวดจะใช้น้ำมันมะพร้าวเคี้ยวกับไพลดำ ไพลเหลือง ไพลขาว พริกไทยดำ พริกไทยขาว นวดติดต่อกันเป็นเวลา 3 วัน

ภาพที่ 4.55 ภาพการนวดแผนโบราณ

7) ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง (พีเจิต บุญราษฎร์) เริ่มทำกิจกรรมบ้านเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อปี 2553 โดยทำในรูปแบบของครอบครัว มีการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ในรูปแบบผสมผสาน ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ในการผลิต เช่น การทำปุ๋ยหมัก น้ำหมักชีวภาพ โดยในการทำเกษตรผสมผสานนี้ มีการปลูกพืชที่หลากหลาย ทำให้มีรายได้ทั้งที่เป็นรายไ้รายวัน รายอาทิตย์ รายเดือน และรายปี แบ่งพื้นที่บางส่วนเป็นบ่อเลี้ยงปลา ปลูกพืชผัก ไม้ผลไม่ยืนต้น พืชเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย ปัจจุบันบ้านพีเจิตได้เปิดเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรผสมผสาน และเศรษฐกิจพอเพียงแก่คนในชุมชน และผู้ที่สนใจในพื้นที่ใกล้เคียงได้เข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงาน

ภาพที่ 4.56 ภาพแสดง การทำการเกษตรในรูปแบบผสมผสาน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

8) การลอกใบจาก

การลอกใบจาก เป็นอีกอาชีพหนึ่งที่ทำรายได้ให้กับคนในชุมชนบางน้อย และชุมชนเกาะยาว ต้นจากเป็นพืชที่ขึ้นอยู่แถบริมแม่น้ำตากใบ โดยจะยอดใบจากมาลอกแล้วตากแดดให้แห้งเพื่อใช้ตุ๋นกับยาเส้น สำหรับวิธีการลอกใบจากนั้น เริ่มจากการนำยอดจากที่มีลักษณะไม่อ่อนหรือแก่จนเกินไป ตัดให้มีความยาวประมาณ 24 นิ้ว นำยอดจากที่ตัดมาวางเก็บไว้ใต้ใบมะพร้าวหรือใบไม้อื่น ๆ เป็นเวลา 1 คืน เป็นการบ่มยอดจาก ไม่ให้ใบจากแห้ง และทำให้ลอกใบจากได้ง่ายขึ้น จากนั้นนำยอดจากมาตัดเอาใบออกทีละใบ ในการลอกใบจากนั้นจะฉีกใบจากออกเป็นซีก แล้ว

ภาพที่ 4.57 ภาพการลอกใบจากของชาวมุสลิมในพื้นที่

ลอกเอาเยื่อบาง ๆ ออกโดยใช้มือและเท้าในการดึงฉีกใบจาก เมื่อลอกใบจากได้แล้วก็จะนำไปตากแดดให้แห้งประมาณ 1 วัน เมื่อแห้งแล้วใบจากจะมีลักษณะสีขาว ขอบใบม้วนเข้าหากัน หากยังมีสีเหลืองอยู่แสดงว่ายังไม่แห้งสนิทต้องตากอีกแดด

9) การทำปลาเกลือ

ปลาเกลือเค็ม “ราชาแห่งปลาเค็ม” ปลาเกลือเค็ม นับเป็นของฝากขึ้นชื่อของอำเภอตากใบและจังหวัดนราธิวาส ในอดีต ประมาณ 40-50 ปีที่ผ่านมา อาหารทะเลที่ตากใบมีราคาถูกลงมาก โดยเฉพาะปลา และปลาเกลาก็เป็นปลาที่หาได้ง่ายในแม่น้ำตากใบ ชาวจีนในพื้นที่เห็นว่าราคาถูก เลยมีการซื้อแบบเหมาไปทำปลาเค็ม เอาไว้รับประทานในช่วงฤดูฝน เหลือกก็แจกจ่ายให้ญาติพี่น้องและเพื่อนๆที่มาเยี่ยมเยียน เนื่องด้วยปลาเกลือมีเนื้อค่อนข้างมากและมีกลิ่นหอม จึงทำให้มีรสชาตร่อย ไม่เค็มมาก ทำให้เป็นที่ติดอกติดใจในความเอร็ดอร่อยของผู้ที่ได้ลิ้มลอง จึงเป็นที่กล่าวขานกันไปทั่ว

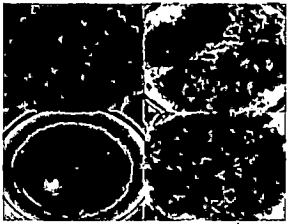
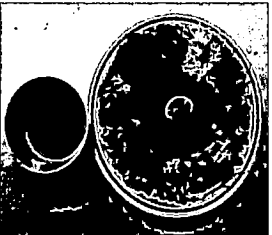
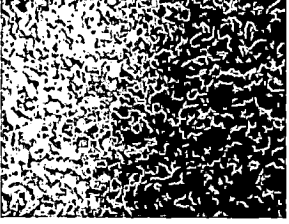

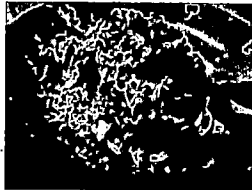
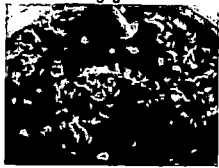
ภาพที่ 4.58 ภาพปลาเกลือ

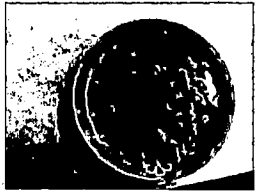
ปลาเกลือสด มีราคากิโลกรัมละ 350 บาท เมื่อนำมาทำปลาเค็มต้องทำอย่างประณีตสะอาด เริ่มต้นด้วยการล้างให้สะอาด ขอดเกล็ด ควักไส้ ล้างอีกครั้งจนสะอาด หมักเกลือสัก 2 วัน เอามาล้างเกลือออก ผึ่งให้แห้ง หลังจากนั้นห่อหัวปลาด้วยกระดาษสองชั้น ผูกหางด้วยเชือก เอาไปตากแบบแขวนกับราว ห้อยหัวลง การตากวิธีนี้ ปลาจะโดนแดด และลมทำให้ทุกส่วนแห้งเท่ากันหมด ส่วนการห่อหัวก็เพื่อป้องกันแมลงวันวางไข่ ตอนเย็นจะเก็บปลาที่ตากไว้มาแกะเอากระดาษห่อหัวออก ใช้ไม้ขนาดแป้ง นวดคลึงบนตัวปลาเบาๆ ทั้งสองด้าน ห่อส่วนหัวปลาอีกครั้งกับกระดาษสองชั้นเก็บไว้ เพื่อนำไปตากต่อในวันรุ่งขึ้น ทำเช่นนี้ทุกวันเป็นเวลา 5-7 วัน ขึ้นอยู่กับขนาดตัวปลา ด้วยกรรมวิธีที่ยุ่งยาก ประกอบกับปลาเกลูที่หายาก ทำให้ราคาปลาเกลือเค็มมีราคาอยู่ที่ กิโลกรัมละ 1,500-1,800 บาท

10) ภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่น

ตารางที่ 4.4 ตารางแสดงข้อมูลภูมิปัญญาด้านอาหารพื้นถิ่นของชุมชน

คลุกขมื่น (ข้าวยาโบราณ) 	เป็นอาหารพื้นบ้านของคนในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นการนำสมุนไพรพื้นบ้านมาทำให้ละเอียดคล้ายเครื่องแกง แล้วนำมาคลุกกับข้าวสวย ปลาย่าง (นิยมใช้ปลาช่อนย่าง) และราดด้วยน้ำบูดู กินพร้อมผักสด สมุนไพรที่ใช้ทำเป็นเครื่องคลุกประกอบด้วย ขมิ้น พริกไทย หัวกระเปราะ หัวกระชาย หัวกะทือ “สรรพคุณ” ช่วยในการขับลม ในกระเพาะ เป็นอาหารที่นิยมรับประทานในช่วงฤดูฝน เพื่อช่วยสร้างความอบอุ่นให้ร่างกาย
ข้าวยาสมุนไพร 	เป็นอาหารที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในอำเภอตากใบ และภาคใต้ของไทย เป็นการคั้นเอาน้ำสมุนไพร เช่น ดอกอัญชัน ใบพินสมอ ใบยอป่า มาหุงกับข้าวเพื่อให้เกิดสี กินพร้อมน้ำบูดู มะพร้าวคั่ว ปลาป่น และผักสด โดยผักสดจะเรียกว่า “หมวด” อันประกอบไปด้วย ถั่วงอก ถั่วงอก ตะไคร้ ยอดมะม่วงหิมพาน ใบกระเทียม ดอกดาหลา ใบยอ ใบกระเปราะ และใบไม้สมุนไพรที่หาได้ในพื้นที่ การปรุงน้ำบูดู จะใช้น้ำบูดูมาเคี่ยวพร้อมน้ำสะอาด น้ำตาลปี๊บ ตะไคร้ ใบมะกรูด ข่าทุบพอแตก เคี่ยวด้วยไฟปานกลาง ชิมให้ได้รสชาติเค็มหวาน แล้วยกลง
ข้าวตอก 	ได้จากข้าวเปลือกที่คั่วให้แตกเป็นดอกขาว โดยนิยมใช้ข้าวเปลือกใหม่ที่เพิ่งเก็บเกี่ยวในปีนั้น นำมาตากใบแห้งสนิท คั่วด้วยไฟอ่อน ๆ จนเมล็ดข้าวขยายแตกออก ตันให้เปลือกแยกออกจากกัน แล้วนำมาผัดเอาเปลือกทิ้ง นิยมใช้ในงานพิธีมงคล ใช้โปรยร่วมกับดอกไม้ เช่นในช่วงเข้าพรรษา
ข้าวต้มใบกะพ้อ 	ใช้ในงานประเพณีของชาวใต้ โดยเฉพาะในประเพณี ชักพระ งานบวช งานเดือนสิบ งานทำบุญกระดูก
ลาแซ 	เป็นอาหารท้องถิ่นของคนจังหวัดนราธิวาส นิยม รับประทานกันทั้งชาวพุทธและมุสลิม นิยมทำบริโภคในเทศกาลต่าง ๆ กินเป็นอาหารคาว คล้ายขนมจีนน้ำยาต่างกันตรงที่เส้นลาแซ เป็นแผ่นแป้งที่นำมานึ่งแล้วนำไปผัดเป็นท่อนทรงกระบอก แล้วหั่นเป็นแว่นเล็ก ๆ กินกับแกงนํ้ายาขาว รับประทานพร้อมผักสดชนิดต่าง ๆ เช่นแตงกวา ดอกดาหลาหั่นฝอย ถั่วงอก ถั่วงอก ใบกระเทียม ใบมะม่วงหิมพาน

ยาลังค้าย	ยาลังค้าย เป็นอาหารคาวประเภทยาใช้รับประทานเป็นกับข้าว ต้นยาลังค้าย เป็นพืช มีลักษณะคล้ายต้นเตยทะเล ชอบขึ้นตามบริเวณน้ำขัง ลำต้นเป็นปล้อง ตามลักษณะการขึ้นของกาบใบ ใบมีลักษณะยาวเรียวขอบใบมีหนามคม ความยาวของใบประมาณ ๑๐-๘๐ เซนติเมตร ลำต้นสูงประมาณ ๑.๕๐ เมตร ส่วนที่นำมารับประทานจะเป็นส่วนของยอดเมื่อริดใบออกแล้ว จะมีลักษณะเป็นหัว
ขนมก้อเหล๊ะ 	เป็นขนมหวานท้องถิ่นของคนในอำเภอตากใบ และในพื้นที่ใกล้เคียง เป็นการนำ แป้งข้าวเจ้า กะทิ และน้ำตาลทรายหรือน้ำตาลโตนดมาตั้งไฟอ่อนๆ และกวนจนสุกไม่ไหม้ฟองอากาศ แล้วนำมาเทใส่ถาดปาดให้หน้าเรียบเสมอกัน รอให้เย็นแล้ว ตัดเป็นชิ้นสี่เหลี่ยมเล็ก ๆ เพื่อรับประทาน ในการรับประทานนั้น จะนำขี้มันมาโรยด้านบนของขนม ซึ่งขี้มันนั้นได้มาจากการเอากะทิมาเคี่ยวเอาน้ำมัน แล้วจะเหลือในส่วน of ขี้มัน มีกลิ่นหอม กินคู่กับขนมก้อเหล๊ะ จะอร่อยมาก
ขนมคนที 	เป็นขนมหวานที่ใช้ทำรับประทานในงานต่าง ๆ โดยใช้ใบคุนทีเป็นส่วนผสมสำคัญ ในการแต่งสี และกลิ่น ซึ่งใบคุนทีเป็นพื้นล้มลุก ลักษณะเป็นพุ่ม จะพบมากบริเวณชายทะเล ชอบพื้นที่ดินทราย
ยาสาหร่าย 	ยาสาหร่ายทะเล เป็นอาหารที่นิยมบริโภคกันโดยทั่วไปในพื้นที่ ทั้งชาวไทยพุทธ และชาวมุสลิม โดยนำสาหร่ายทะเลที่ตากแห้งมาล้างทำความสะอาด แช่น้ำให้นุ่ม แล้วนำมายำกับมะพร้าวคั่ว เนื้อปลาล้าง พริก หอมแดง ประรสด้วยน้ำบูดู และนำส้มตาลตะไหนด
เกลือกิมปลาย่าง 	เกลือกิมเป็นอาหารเมนูอาหารที่ช่วยเพิ่มรสชาติให้กับการกินข้าวเพื่อแก้เลี่ยน โดยนำเอาปลาล้างมาตำรวมกับเกลือก หอมแดง พริกขี้หนูสด มะขามหรือมะม่วง ตามแต่ช่วงฤดู โดยมีตำนานเล่าถึงเกลือกิมว่า เป็นอาหารที่ตากับยายที่มีฐานะยากจนใช้กิน เนื่องจากใช้ปลาในปริมาณน้อย แต่สามารถกินได้นาน
น้ำบูดูตากใบ 	น้ำบูดูตากใบ เป็นอาหารหลักของคนในพื้นที่ ทุกบ้านจะนิยมรับประทานกับผักสด ซึ่งมักจะมียูบบันโต๊ะอาหารแทบทุกมื้อ บูดูตากใบเป็นที่ขึ้นชื่อถึงเรื่องความอร่อย ยิ่งนำมาผสมรวมกับปลาล้าง หอมแดงซอย พริกขี้หนูซอย และบีบมะนาวเพิ่มความเปรี้ยว ยิ่งทำให้น้ำบูดูมีรสชาติและความอร่อยเพิ่มขึ้น

แกงกล้วยหลา 	แกงกล้วยหลา หรือแกงมะละกอ เป็นการนำเอามะละกอแก่ มาขูดหรือสับเป็นฝอย นำมาแกงคล้ายแกงเลียง แต่จะใส่พริกไทยมากกว่าแกงเลียง นิยมรับประทานในช่วงฤดูฝนเพื่อสร้างความอบอุ่นให้กับร่างกาย
ปลาโอต้มส้มแขก 	ปลาโอต้มส้มแขก เป็นอีกหนึ่งเมนูที่นิยมรับประทานกันเป็นประจำ เนื่องจากปลาโอเป็นปลาที่มีมากในพื้นที่ เนื้อเยื่อ และมีรสชาติที่อร่อย นำมาต้มโดยทุบหอมแดง ข่า กระเทียม พริกขี้หนู และปรุงรสด้วย เกลือ น้ำตาลแว่น และเพิ่มความเปรี้ยวด้วยส้มแขก ปรุงให้ได้สามรส คือ เปรี้ยว หวาน เค็ม
ยำไก่ใบกระเทียม 	ใบกระเทียม เป็นผักพื้นบ้าน มีรสชาติเผ็ด และมีกลิ่นหอม นิยมนำมาใส่ในอาหารเพื่อเพิ่มรสชาติและกลิ่น ทำให้อาหารน่ารับประทานเพิ่มมากขึ้น โดยนิยมนำมาใส่ในยำไก่ ต้มยำ และแกงบอน ยำไก่ใบกระเทียมเป็นการนำเอาไก่ต้มมาฉีกเป็นชิ้นเล็กๆ ตำเกลือ หอมแดง และพริกขี้หนูเข้าด้วยกัน นำมายำร่วมกับไก่ ปรุงรสเปรี้ยวด้วยมะนาว หรือมะม่วงดิบ โรยด้วยใบกระเทียม
น้ำซุ๊ปข้าวเคียงหมู/เห็ดเหมีด 	น้ำซุ๊ปข้าว เป็นน้ำจิ้มประเภทหนึ่ง ที่นำเอาข้าว ตะไคร้ หอมแดง พริกขี้หนูสด พริกไทย นำมาโขลกให้ละเอียด ใส่ น้ำใบดู่ น้ำตาลทราย และน้ำมะนาว น้ำซุ๊ปข้าว นิยมรับประทานร่วมกับหมูต้ม และเห็ดเหมีด
แกงบอนปลาจืด 	แกงบอนปลาจืด หรือแกงนางหวาน นำบอนมากปอกล้างทำความสะอาด หั่นเป็นท่อนพอดีคำ นำมาแกงกับเครื่องแกงที่ตำละเอียดประกอบด้วย กระเทียม หอมแดง พริกขี้หนูแห้ง ตะไคร้ กะปิ และที่สำคัญคือใส่ปลาจืด (ปลานึ่ง) ปรุงรสด้วยน้ำใบดู่ น้ำตาลแว่น และส้มแขก นิยมทำประทานในเทศกาลหรืองานต่างๆ เช่น งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานศพ เนื่องจากใช้วัตถุดิบที่ขึ้นอยู่ตามท้องถิ่น ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายกรณีที่จ้างคนในงาน

ปลาเกล็ดทอด 	ปลาเกล็ดทอด เป็นการนำเอาปลาเกล็ดมาทอด แล้วยัดด้วยหอมแดงซอย พริกชี้ฟ้าซอย ปิ่บมะนาวเพิ่มรสเปรี้ยวและตัดความเค็มของปลาเกล็ด เป็นเมนูที่ทุกคนต้องได้รับประทานหากมาถึงตากใบ
ปลากระบอกทอด 	ปลากระบอก เป็นปลาสองน้ำที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เนื้อของปลากระบอกที่นี่มีความหวาน อร่อย และเนื้อแน่น นิยมนำมาทอดให้กรอบ สามารถรับประทานได้ทั้งตัว
ข้าวหอมกระดังงา 	ข้าวหอมกระดังงา เป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองของอำเภอตากใบ มีลักษณะเป็นข้าวเมล็ดสี มีกลิ่นหอมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคล้ายดอกกระดังงา มีคุณค่าทางสารอาหารที่ค่อนข้างสูง ในสมัยก่อนนิยมหุงข้าวหอมกระดังงาเพื่อใช้ตักบาตรถวายพระ หรือใช้ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองเท่านั้น
สะเต๊ะ 	สะเต๊ะ เป็นอาหารของชาวมุสลิมที่นิยมรับประทานในช่วงเช้า เป็นการนำเอาไก่มาหมักด้วยเครื่องเทศแล้วย่างให้หอม แต่ของตากใบจะแตกต่างจะสะเต๊ะทั่วไปคือจะรับประทานพร้อมกับข้าวอันก้อน แล้วราดด้วยน้ำแกงเครื่องเทศ
ฮาลาเบาะ 	ฮาลาเบาะ เป็นขนมโบราณของชาวมุสลิมในพื้นที่ เป็นการนำเอามันสำปะหลังมาบดให้ละเอียด ผสมกับแป้ง แล้วนำมานึ่งให้สุก ใช้น้ำตาลแว่นเป็นไส้ ทานคู่กับมะพร้าวขูดฝอย ซึ่งถือว่าเป็นขนมโบราณที่หาากินยากมากในปัจจุบัน

11) ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรพื้นบ้าน

- **สังแก่** ต้นสังแก่เป็นยาสมุนไพรใช้ถ่ายพยาธิในเด็ก ลักษณะเป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นตรง มีกิ่งขนาดใหญ่ ขอบใบหยัก ใบมีขนาดยาวประมาณ 1 ฟุต ดอกมีลักษณะเป็นฝอย รากกรอบสรรพคุณทางยา ใช้ใบ 3-4 ใบ ผสมกับปูนกินหมาก แล้วมาบดขยี้ให้ละเอียด นำมาทาบริเวณรอบสะดือ และบริเวณท้องไปจนกระทั่งถึงด้านหลัง หรือ ใช้รากฝอยล้างให้สะอาด แล้วนำมาต้มกับน้ำแล้วดื่ม

- **กระเปราะ** ใบกระเปราะเป็นพืชสมุนไพรประเภทพืชล้มลุก กาบใบเดี่ยว เป็นรูปวงรี กว้างประมาณ 3 นิ้ว ยาวประมาณ 5 นิ้ว มีหัวติดกับใบ ใบใช้รับประทานเป็นผักสดได้ สรรพคุณทางยาใช้หัวประมาณ 1-2 หัว นำมาบดขยี้ให้ละเอียด แล้วนำมาทาหรือพอกไว้บนแผลถลอกหรือบริเวณฟกช้ำ

- **ไพล** ไพลเป็นไม้ล้มลุกมีความสูงประมาณ 0.7-1.5 เมตร มีเหง้าอยู่ใต้ดิน เปลือกมีสีน้ำตาลแกมเหลือง เนื้อด้านในมีสีเหลืองถึงสีเหลืองแกมเขียว แตงหน่อ หรือลำต้นเทียมขึ้นเป็นกอ โดยจะประกอบไปด้วยกาบหรือโคนใบหุ้มซ้อนกันอยู่ เหง้าไพลสดฉ่ำน้ำ รสเผ็ด เฝื่อน ร้อนซ่า มีกลิ่นเฉพาะ ส่วนเหง้าไพลแก่สดและแห้งจะมีรสเผ็ดเล็กน้อย สรรพคุณทางยา ช่วยรักษาอาการเคล็ดขัดยอก ฟกช้ำบวม ข้อเท้าแพลง ด้วยการใช้หัวไพลนำมาฝนแล้วบริเวณที่มีอาการฟกช้ำบวมหรือเคล็ดขัดยอก

- **หนุ้าดอกขาว** หนุ้าดอกขาวเป็นพืชล้มลุก ใบคล้ายกับใบพริก ต้นสูงประมาณ ๑ ฟุต ดอกเป็นช่อสีม่วง พอดอกแก่จะเปลี่ยนเป็นสีขาว มักขึ้นอยู่ทั่วไป ดอกและใบจะมีรสจืด แต่รากจะมีรสขม สรรพคุณทางยาแก้ปวดท้อง ใช้หัวดี ความดันโลหิตสูง ท้องเสีย นิ่ว ปวดข้อ ปวดหลัง ลดน้ำตาลในเลือด หอบ เหน็บชา อ่อนเพลีย ในการเลือกต้นหนุ้าดอกขาวมาใช้นั้น ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญมาก ยางจะได้ผลหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับการเลือกต้นที่จะนำมาทำยา ควรเลือกต้นที่งาม มองเห็นใบชัดเจน ลำต้นและใบมีสีเขียวสดใส ใบอวบป้อม ลำต้นสูงใหญ่ ยืนตรงสามารถต้านทานลมได้

4.3 ผลการประเมินคุณค่า

ตารางที่ 4.5 ตารางแสดงผลการประเมินคุณค่า

องค์ประกอบและปัจจัย	ชุมชนบาง น้อยท่าพยุ	ชุมชน เกาะยาว	ชุมชน ตลาด	ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณค่า
การประเมินค่าชุมชนทางสังคม (Social Significance)					
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้	3	3	2	2.67	ปานกลาง
1.2 ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น	3	2	1	2.00	ต่ำ
1.3 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์	4	2	2	2.67	ปานกลาง
1.4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน	5	4	5	4.67	มากที่สุด
1.5 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	4	4	4	4.00	มาก
1.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	1	1	2	1.33	ต่ำที่สุด
1.7 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	1	2	3	2.00	ต่ำ
ผลรวมค่าเฉลี่ย				2.76	ปานกลาง

องค์ประกอบและปัจจัย	ชุมชนบาง น้อยท่าพรุ	ชุมชน เกาะยาว	ชุมชน ตลาด	ค่าเฉลี่ย	ระดับ คุณค่า
การประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Significance)					
2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้	3	1	2	2.00	ต่ำ
2.2 ความเป็นเอกลักษณ์ของยุคสมัย	4	3	3	3.33	ปานกลาง
2.3 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์	4	1	3	2.67	ปานกลาง
2.4 ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์	4	1	2	2.33	ต่ำ
2.5 ความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์	4	1	2	2.33	ต่ำ
ผลรวมค่าเฉลี่ย				2.53	ปานกลาง
การประเมินคุณค่าทางความงาม (Artistic Significance)					
3.1 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี	4	4	2	3.33	ปานกลาง
3.2 ความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น	4	3	2	3.00	ปานกลาง
3.3 โอกาสในการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย	2	4	2	2.67	ปานกลาง
3.4 ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น	1	2	3	2.00	ต่ำ
3.5 การจัดการด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว	3	2	2	2.33	ต่ำ
3.6 ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม	4	1	2	2.33	ต่ำ
3.7 ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม	4	1	1	2.00	ต่ำ
ผลรวมค่าเฉลี่ย				2.52	ปานกลาง
การประเมินคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน (Scientific Significance)					
4.1 ระดับเทคโนโลยีในแหล่งท่องเที่ยว	2	2	2	2.00	ต่ำ
4.2 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่	3	2	3	2.67	ปานกลาง
4.3 การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก	3	3	3	3.00	ปานกลาง
ผลรวมค่าเฉลี่ย				2.56	ปานกลาง

ผลจากการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภาพรวมทั้ง 3 พื้นที่ของชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัดชลธาราสিংเหพบว่าทุกองค์ประกอบมีผลรวมของค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านค่าชุมชนทางสังคม มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.76 รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.56 องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีค่า

คะแนนเท่ากับ 2.53 และองค์ประกอบด้านคุณค่าทางความงาม มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.52 องค์ประกอบด้านค่าชุมชนทางสังคม ปัจจัยที่มีระดับคุณค่ามากที่สุด มีค่าคะแนน 4.64 คือปัจจัยด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ที่มีความสะดวก และปลอดภัย เนื่องจากพื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตเมืองตากใบ การนำชมแหล่งท่องเที่ยวจุดต่าง ๆ สามารถทำได้ง่าย โดยใช้พาหนะท้องถิ่นที่ชุมชนมีการจัดการซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิจัยของชุมชน แต่ยังคงขาดการพัฒนาในด้านป้ายบอกทางไปยังจุดต่าง ๆ ในส่วนปัจจัยที่มีระดับคุณค่าในระดับต่ำมี 2 ปัจจัย มีค่าคะแนนเท่ากับ 2.00 คือ ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงสภาพสังคมมากขึ้น บวกกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลให้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังจังหวัดอื่น ๆ การรुकืบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่ก็เพิ่มมากขึ้น ความเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันค่อนข้างเปลี่ยนไปมากจากอดีตเนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาในชุมชน แต่ผู้คนยังมีความสัมพันธ์กับวัดอยู่มาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ อาหารการกินยังกินอาหารท้องถิ่น การแต่งกายแต่งตามสมัยนิยมทั่วไป ใส่ผ้าถุงกันน้อยลงยกเว้นผู้สูงอายุที่ยังคงแต่งกายด้วยผ้าถุงพื้นเมือง บ้านเรือนก็มีการสร้างใหม่ เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวันหันมาใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า ของใช้ที่เป็นภูมิปัญญามีการใช้อยู่บ้างแต่น้อยลง ส่งผลให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มองการพัฒนาและผลความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ มากกว่าการรักษาฟื้นฟูความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีปัจจุบันให้คงอยู่ อย่างไรก็ตาม บางชุมชนอย่างชุมชนเกาะยาวส่วนใหญ่ยังคงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการทำการประมงพื้นบ้าน และประมงชายฝั่ง ผู้คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกันสูง มีวิถีชีวิตที่คล้ายกัน ความสนิทสนมและความเป็นเครือญาติของผู้คนในชุมชน ในส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในแง่ของการท่องเที่ยวยังพบว่าอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากในอดีตกลุ่มท่องเที่ยวถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานในท้องถิ่น ไม่ได้เกิดจากการต้องการของชุมชน และชุมชนไม่ได้เข้าใจบทบาทและฐานทุนที่ตัวเองมี ส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดการกระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวในวัดชลธาราสิงเห การกระจายผลประโยชน์ไปยังชุมชนอื่น ๆ และกลุ่มต่าง ๆ ยังไม่ทั่วถึง องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน พบว่า มี 2 ปัจจัยมีคุณค่าในระดับปานกลาง คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ และการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก และมี 1 ปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ คือ ปัจจัยด้านระดับเทคโนโลยีในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจาก ชุมชนเป็นชุมชนใหม่ในด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลให้ระดับเทคโนโลยี และความแปลกใหม่ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยว อาทิเช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างอาคาร รูปแบบที่นำเสนอ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงความสร้างสรรค์ และความเป็นเอกลักษณ์ขององค์ความรู้เฉพาะถิ่นยังไม่ถูกพัฒนาให้เหมาะสม องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 3 ปัจจัยคือ ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ เนื่องจากผลการประเมินภาพรวมในส่วนนี้พิจารณาความเป็นตัวแทนของสิ่งก่อสร้างหรือวัตถุทางโบราณคดีที่พบได้ยากในระดับต่าง ๆ ซึ่งประวัติศาสตร์และรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นวัดชลมีคุณค่าในระดับสูง แต่ชุมชนอื่น ๆ มีค่าคะแนนในปัจจัยดังกล่าวต่ำ ส่งผลให้ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เช่นเดียวกันกับ ปัจจัยความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ และ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ ซึ่งพิจารณาจากระดับความมีชื่อเสียงและการเป็นยอมรับของบุคคลทั่วไปถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีในระดับต่าง ๆ รวมทั้งความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว และความเกี่ยวข้องกันยุคสมัยที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้ คุณค่าในระดับสูงพบในพื้นที่ชุมชนบางน้อยเป็นส่วนใหญ่จึงส่งผลให้คุณค่าในภาพรวมของพื้นที่

อยู่ในระดับต่ำ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางความงาม พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 4 ปัจจัยคือ ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น เนื่องจากชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่มีระยะทางห่างไกล จึงส่งผลให้การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือชุมชนอื่น ๆ เป็นไปได้ยาก การจัดการด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว ยังพบว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบและประชาชนในพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมและใส่ใจในการดูแลรักษา ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม ปัจจุบันมีเพียงสถาปัตยกรรมในวัดชลธาราสিংเหเท่านั้นที่มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูและดูแลอย่างจริงจัง ในส่วนที่เป็นบ้านเรือนเก่าที่ยังคงคุณค่ายังขาดการฟื้นฟูดูแลและในอนาคตอาจลดน้อยลงเนื่องจากหลายหลังทรุดโทรมและต้องการเปลี่ยนรูปแบบบ้านให้มีความเป็นสมัยใหม่ ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม พบว่า ส่วนใหญ่มีความสมบูรณ์ในพื้นที่ชุมชนบางน้อยและตลาดตากใบบางส่วน แต่ระดับคุณค่าของบางชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้คุณค่าในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำด้วยเช่นกัน

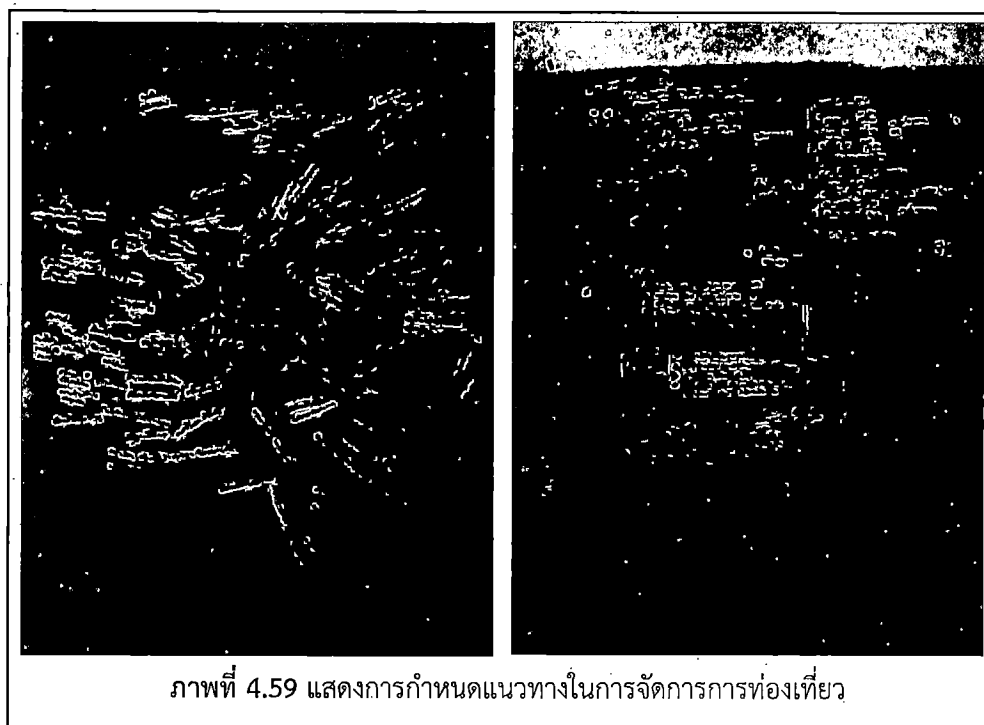
4.4 ผลการกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยว

จากกระบวนการสำรวจศึกษาข้อมูลในด้านบริบทและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับวัดชลธาราสিংเห ได้แก่ พื้นที่ชุมชนบางน้อย-ท่าพรุ ชุมชนตลาดตากใบ และชุมชนเกาะยาว ซึ่งทีมวิจัยเห็นถึงความเชื่อมโยงของทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมไปถึงสภาพสังคมที่มีความน่าสนใจของพื้นที่ “พหุวัฒนธรรม” ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างไทยพุทธ-มุสลิม และจีน หลังจากการลงสำรวจพูดคุยกับสมาชิกชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ คณะผู้วิจัยพบว่าสามารถดึงสามารถดึงสมาชิกจากชุมชนอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาได้ และได้จัดประชุมเวทีเพื่อบอกเล่าข้อมูลจากผลการศึกษาถ่ายทอดให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้ทราบ และวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินงานเบื้องต้น ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559

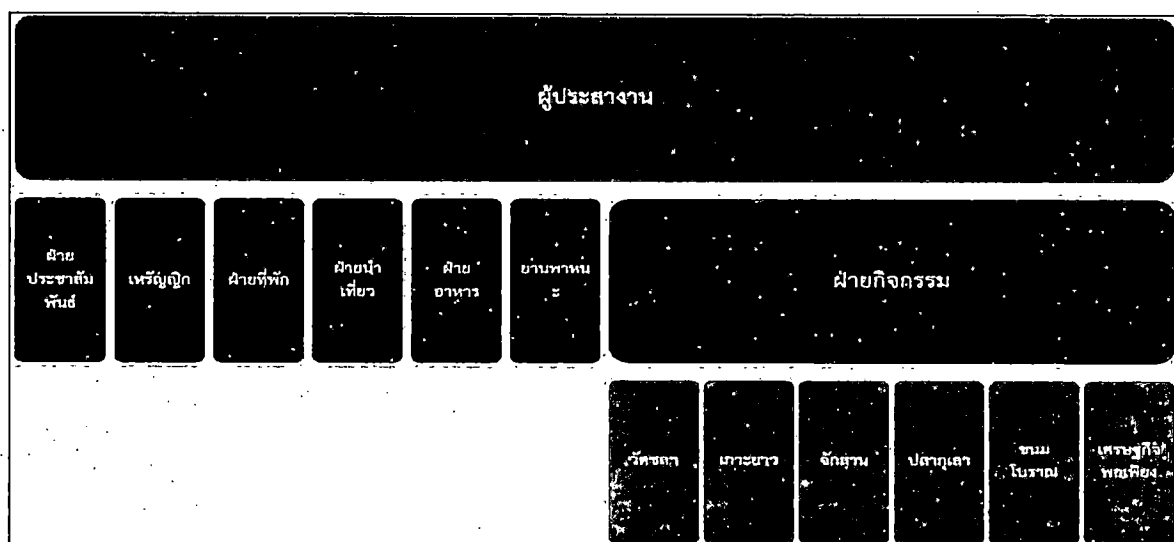
ตารางที่ 4.6 ตารางแสดงข้อมูลการวางแผนการจัดการชุมชน

เป้าหมายของชุมชน	- เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่ เกิดการสืบสานสู่คนรุ่นหลัง - เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการทำงานร่วมกันทั้งในการพัฒนาด้านสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมถึงการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจสู่ชุมชน - เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ เป้าหมายที่ถูกซ่อน - เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ตากใบ - สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้การท่องเที่ยวเป็นสะพานเชื่อมให้คนกลับมาอยู่บ้าน
พันธกิจ	- ร่วมกันวางแผนพัฒนากลุ่มและชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมและกระจายบทบาทหน้าที่ให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน - พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มียอดความรู้ด้านการบริหารจัดการการ

	ท่องเที่ยวโดยชุมชน - สร้างกิจกรรมขับเคลื่อนในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลังและเยาวชน และขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาผ่านเวที “ริมศาลา” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่อง - การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ต้อง “สร้างสุข สันติ” และ “รักษาทิวทัศน์” ให้เกิดขึ้นกับทรัพยากรด้านต่าง ๆ ที่มีในชุมชน
แผนการดำเนินงานที่คาดว่าจะเกิดการขับเคลื่อนในปีที่ 1-3	แผนปีที่ 1 - แผนการบริหารจัดการและดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชน - การจัดการโฮมสเตย์ - การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว - การบริหารจัดการผลประโยชน์ แผนปีที่ 2 - พัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นระบบและมีมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก - จัดทำแผนการตลาดประชาสัมพันธ์ - เชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง - พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยคำนึงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นสินค้าที่ระลึก - พัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว แผนปีที่ 3 - สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นทั้งภายในและภายนอก

แผนผังการบริหารจัดการ

ภาพที่ 4.60 แผนผังองค์กร

โดยในแต่ละฝ่ายมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายผู้ประสานงาน มีหน้าที่ในการประสานงานกลาง เพื่อประสานไปยังฝ่าย และกลุ่มต่างๆ และสามารถให้ข้อมูลแก่ผู้ที่มาติดต่อได้อย่างครบถ้วน
2. ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ มีหน้าที่ในการจัดการรายได้จากการท่องเที่ยว และเงินรายได้ที่ผ่านมาจากกลุ่ม และสามารถชี้แจงสถานะทางการเงินของกลุ่มได้
3. ฝ่ายที่พัก มีหน้าที่ในการประสานงานกับโฮมสเตย์ และดูแลมาตรฐานของโฮมสเตย์ในแต่ละหลังให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ชุมชนกำหนด
4. ฝ่ายนำเที่ยว และผู้สื่อความหมาย มีหน้าที่ในการให้คำแนะนำ และนำนักท่องเที่ยวชมจุดต่างๆ ให้ความรู้ และสื่อความหมายได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง พร้อมทั้งดูแลความปลอดภัยและความสะอาดของนักท่องเที่ยว
5. ฝ่ายอาหาร มีหน้าที่ในการประสานงาน และจัดเตรียมอาหาร พร้อมทั้งดูแลในเรื่องของความสะอาด และปริมาณของอาหาร
6. ฝ่ายกิจกรรม มีหน้าที่ในการประสานงานในส่วนของกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละจุด ดูแลความเรียบร้อย และความพร้อมของจุดเรียนรู้
7. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่ในการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของชุมชนท่องเที่ยวตากใบ ให้ทันสมัย และเป็นปัจจุบัน

ข้อตกลงของกลุ่ม

1. ต้องมีการประสานงานอย่างเป็นระบบ และให้เกียรติสมาชิกด้วยกัน
2. มีความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม
3. คณะกรรมการบริหารจัดการกลุ่มต้องมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม มีจิตสาธารณะ มีจิตใจเสียสละเพื่อส่วนรวม
4. มีการประชุมหารือทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง
5. ทุกกิจกรรมที่มีรายได้จะหักเข้ากลุ่ม 10% ของเงินได้

ข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว

1. ควรแต่งกายให้สุภาพและเหมาะสม
2. ห้ามเล่นการพนัน และอบายมุขทุกชนิด
3. ไม่ส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่น (งดการส่งเสียงดังหลังเวลา 22.00 น.)
4. ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และนำสิ่งของในชุมชนมาครอบครองเป็นสมบัติส่วนตัว
5. เคารพและให้เกียรติต่อจารีต ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
6. ใช้ทรัพยากรของชุมชนอย่างประหยัดและคุ้มค่า

ข้อควรรู้เพื่อการปรับตัวในการเข้าพักในโฮมสเตย์ของชุมชน

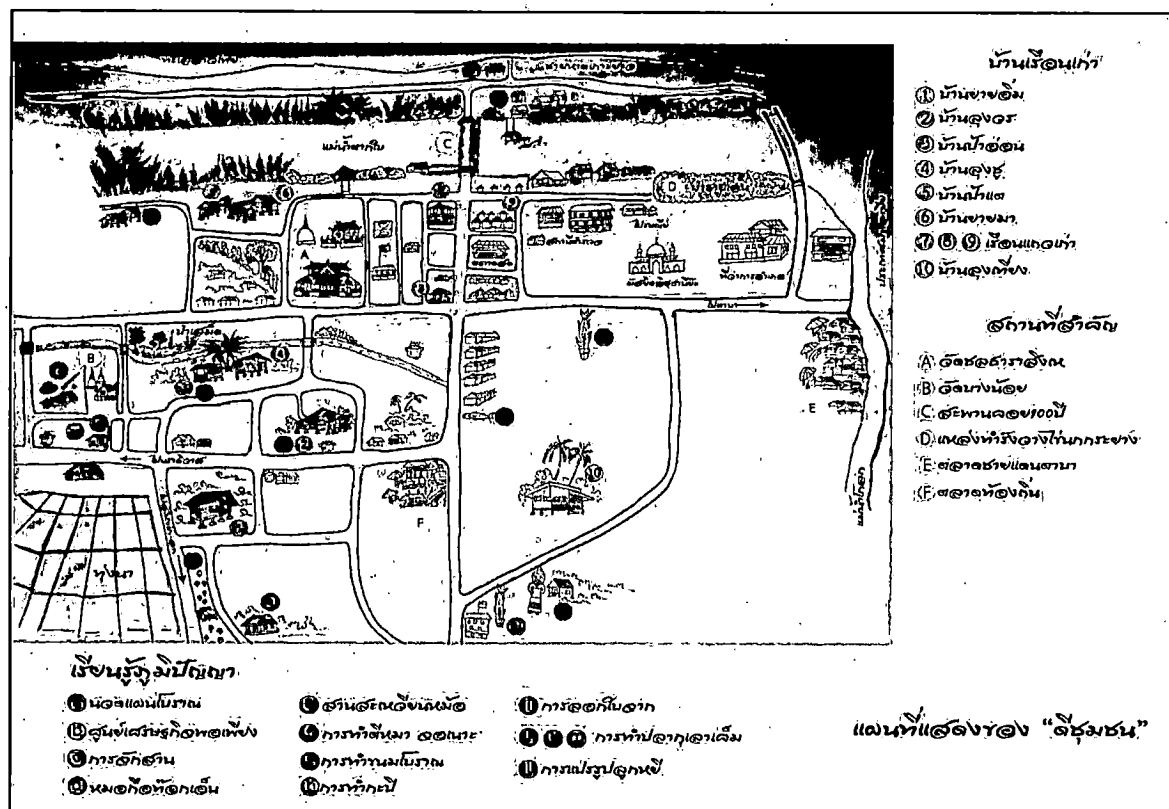
1. การนอนพักโฮมสเตย์ อาจมีเสียงรบกวนตามธรรมชาติ เช่น ไก่ขัน หรือจิ้งหรีดร้อง โดยเฉพาะในเวลาเช้า มีด
2. บ้านพักโฮมสเตย์ไม่มีเครื่องทำน้ำอุ่นให้บริการ
3. ในกรณีที่ไม่สะดวกรับประทานอาหารท้องถิ่นหรือมีข้อมูลการแพ้อาหารบางประเภทควรแจ้งเจ้าบ้านทันทีที่เข้าพัก
4. โฮมสเตย์ไม่มีของใช้ส่วนตัวให้ เช่น ผ้าเช็ดตัว อุปกรณ์อาบน้ำ นักท่องเที่ยวควรนำติดตัวมาเอง
5. อุปกรณ์ตกแต่งในบ้านโฮมสเตย์ เช่น ผ้าทอ เสวียนหม้อ ดินเผา หรือผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่างๆ หากสนใจสามารถติดต่อซื้อได้โดยตรงกับทางกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน หรือติดต่อผ่านเจ้าบ้านได้โดยตรง
6. หากท่านใดมีอาการแพ้อาหารหรือยุง ควรนำยาติดตัวมาด้วย ทั้งนี้โฮมสเตย์มียาสามัญประจำบ้านพื้นฐานให้บริการ
7. ในการเข้า-ออกโฮมสเตย์ควรแจ้งให้เจ้าบ้านรับทราบก่อนทุกครั้ง
8. ในการติดต่อเข้าพักโฮมสเตย์ ต้องติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงการเข้าพัก ควรแจ้งล่วงหน้าก่อน 1 วัน

ข้อกำหนดมาตรฐานของโฮมสเตย์ในชุมชนท่องเที่ยวตากใบ

1. ลักษณะบ้านพักหรือที่พักต้องเป็นสัดส่วน สะอาด สบาย
2. ภายในที่พักต้องมี พูก หมอน ผ้าห่ม มุ้ง พัดลม ให้บริการ
3. มีห้องอาบน้ำ และห้องส้วมที่สะอาด มีดัก และมีความเพียงพอต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าพัก (ไม่เกิน 3 คน/ห้องน้ำ 1 ห้อง)
4. หนึ่งห้องพักรับนักท่องเที่ยวไม่เกิน 3 คน
5. มีมุมพักผ่อนในบ้าน หรือในชุมชน
6. อาหาร และวัตถุดิบที่ใช้ปรุงอาหารต้องสะอาด และจัดหาวัตถุดิบจากภายในชุมชน
7. อาหารควรมีลักษณะและปริมาณที่ใกล้เคียงกันในแต่ละโฮมสเตย์
8. มีบริการน้ำดื่มที่สะอาด
9. ทุกบ้านต้องมีตู้ยาสามัญประจำบ้านพื้นฐานไว้คอยให้บริการ
10. เจ้าของบ้านจะต้องดูแลนักท่องเที่ยวที่เข้าพักดูญาติมิตร และช่วยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

ราคาที่ที่พักโฮมสเตย์ อาหาร และกิจกรรมท่องเที่ยว

1. ที่พักโฮมสเตย์ 300 บาท/คน/คืน
2. อาหาร
 - อาหารมื้อละ 100 บาท/คน
 - อาหารว่างมื้อละ 50 บาท/คน
 - อาหารเย็นยกก๊อพอ๊ก 150 บาท/คน (ประกอบไปด้วยเมนูท้องถิ่น 4 เมนู และผลไม้ตามฤดูกาล)
3. วัดชลธาราสিংเห (วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย)
 - เรียนรู้ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิตของชาวตากใบในอดีตผ่านพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่นตากใบ
 - ชมความงดงามของจิตรกรรมฝาผนัง และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นภาคใต้ที่ทรงคุณค่าภายในบริเวณวัดชลธาราสিংเห และนมัสการพ่อท่านใหญ่อันศักดิ์สิทธิ์
 - ค่าบำรุงสถานที่ 20 บาท/คน
4. ชมบ้านเก่า และเรียนรู้การทำเครื่องจักสานของใช้ในครัวเรือน
 - เรียนรู้ภูมิปัญญาในการสร้างบ้านตามลักษณะสถาปัตยกรรมภาคใต้ของผู้คนอดีต และกิจกรรมเรียนรู้การทำงานจักสาน (พร้อมนำผลงานกลับบ้านได้) 100 บาท/คน
5. กลุ่มจักสาน
 - เรียนรู้ภูมิปัญญาการทำเครื่องจักสาน และข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น เสวียนหม้อ ตีหมาจอนาะ จากกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ (สามารถนำผลงานกลับบ้านได้) 100 บาท/คน
6. เรียนรู้การทำขนมโบราณ
 - กิจกรรมการเรียนรู้การทำขนมพื้นบ้าน 100 บาท/คน (5 คนขึ้นไป)
7. ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
 - เรียนรู้การทำเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ค่าบำรุงสถานที่ 50 บาท/คน
8. การทำปลาเกลือเค็ม
 - เยี่ยมชม และเรียนรู้การทำปลาเกลือเค็ม ปลาเค็มที่ได้ชื่อว่าเป็นราชาแห่งปลาเค็ม ค่าบำรุงสถานที่ 50 บาท/คน
9. เรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชาวประมงบ้านเกาะยาว
 - ล่องเรือชมทัศนียภาพของแม่น้ำตากใบ
 - ชมวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้าน การล่องใบจาก การทำกะปิ และวิถีชีวิตพี่น้องมุสลิมในพื้นที่
 - ค่าเรือ 1200 บาท/ลำ
10. ค่ายานพาหนะ
 - รถยนต์นำเที่ยวในชุมชน 500 บาท/คัน/วัน
 - รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง (โซว์เลย์) 200 บาท/คัน/วัน
 - รถจักรยานยนต์ 200 บาท/คัน/วัน
 - จักรยาน 50 บาท/คัน/วัน
11. ค่าไกด์ในชุมชน/ผู้สื่อความหมาย/ผู้นำเที่ยว 300 บาท

ภาพที่ 4.61 ภาพแผนที่แสดงของดีชุมชน

โปรแกรมทดลองท่องเที่ยวท่องเที่ยวชุมชนตากใบ

วันที่ 1 เที่ยวชมสถาปัตยกรรม

เวลา 11.00 น.

คณะนักท่องเที่ยวเดินทางมาถึงที่หมาย วัดชลธาราสিংเห

- ดื่มน้ำสมุนไพร และขนมพื้นบ้าน
- กล่าวต้อนรับโดย ประธานชุมชน

เวลา 12.00 น.

รับประทานอาหารเที่ยง “กือพอก” ณ ศาลาริมน้ำ พร้อมชมบรรยากาศของแม่น้ำตากใบ และพักผ่อน

เวลา 13.30 น.

คณะนักท่องเที่ยวสักการะพ่อท่านใหญ่ ชมสถาปัตยกรรม และภาพจิตรกรรมฝาผนังภายในพระอุโบสถ (อุโบสถ ภูมิเจ้าอาวาส พระนอน หอพระนารายณ์)

เวลา 14.30 น.

เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์พื้นถิ่น

เวลา 15.30 น.

ทำอาหารว่างและเครื่องดื่ม (น้ำสมุนไพร และขนมพื้นบ้าน)

- พบปะผู้สูงอายุที่มาสมาคม

เวลา 16.30 น.

แยกย้ายเข้าที่พัก (โฮมสเตย์)

กิจกรรมกับเจ้าของบ้าน

วันที่ 2 เทียวชมวิถี และภูมิปัญญา

เวลา 05.30 น.	พร้อมกัน ณ ชายหาดเกาะยาว เพื่อรอชมแสงแรกแห่งฝั่งตะวันออก
เวลา 06.00 น.	สัมผัสแสงแรกแห่งรุ่งอรุณ ณ ชายหาดเกาะยาว
เวลา 06.30 น.	รับประทานอาหารเช้า บริเวณสะพานคอยร้อยปี พร้อมชมบรรยากาศยามเช้าของแม่น้ำตากใบ
เวลา 07.30 น.	ล่องเรือชมวิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน และธรรมชาติสองฝั่งแม่น้ำตากใบ และเยี่ยมชมตลาดขายแดน ไทย-มาเลเซีย
เวลา 10.00 น.	ทำอาหารว่าง และเครื่องดื่ม (น้ำสมุนไพร และขนมพื้นบ้าน)
เวลา 11.00 น.	เยี่ยมชมบ้านลุงวร ปราณีท้องถิ่น
เวลา 12.00 น.	รับประทานอาหารเช้า “กือซัน”
เวลา 13.00 น.	เรียนรู้ภูมิปัญญาการจักสาน จากวัสดุในท้องถิ่น โดยปราณีท้องถิ่น
เวลา 15.00 น.	ทำอาหารว่าง และเครื่องดื่ม (น้ำสมุนไพร และขนมพื้นบ้าน)
เวลา 15.30 น.	ชมศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ชมท้องถิ่นโบราณ
เวลา 16.30 น.	แยกย้ายเข้าที่พัก (โฮมสเตย์) กิจกรรมกับเจ้าของบ้าน (แลกเปลี่ยนเรียนรู้)

ตารางที่ 4.7 ตารางแสดงข้อคิดเห็นจากเวทีสะท้อนการจัดทดลองเที่ยวชุมชนตากใบ

ข้อคิดเห็นจากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและชุมชนสะท้อนตนเอง	
ข้อเสนอด้านบวก	ข้อเสนอให้ปรับปรุง
- ชุมชนมองเห็นแนวทางความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในอนาคต - คนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในกิจกรรมเริ่มมีส่วนร่วมมากขึ้น เนื่องจากเห็นประโยชน์เห็นรายได้จากการท่องเที่ยว - สร้างความเชื่อมั่นให้กับตัวเองและสมาชิกในชุมชนในการทำการท่องเที่ยว - ผู้เฒ่าผู้แก่ให้ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมกับกลุ่มมากขึ้น - หน่วยงานท้องถิ่นเริ่มรับรู้ในการมาของนักท่องเที่ยวและการบริหารจัดการท่องเที่ยว - สร้างความเชื่อมั่นให้กับทีมวิจัยและคนในชุมชนในโอกาสการพัฒนาในอนาคต - เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มนักวิจัยชุมชน และนักท่องเที่ยว	- การแบ่งบทบาทหน้าที่ในรับผิดชอบภายในกลุ่ม - การประสานงานและการชี้แจงเรื่องระยะเวลา - โอกาสที่จะมาประชุมในภาพรวมยังขาดความต่อเนื่อง ค่อยๆน้อย - คนในชุมชนยังเกิดความกังวลในการรองรับนักท่องเที่ยว ความสะอาด ความพร้อม - การสื่อความหมายยังขาดทักษะและการนำเสนอเสนอข้อมูล และขาดคน - ยังขาดการสร้างกิจกรรมให้มีความน่าสนใจและสร้างสรรค์ - การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้ายังไม่ดีพอ ยังขาดการพูดคุย และทักษะในการแก้ไขปัญหา

ข้อคิดเห็นจากการสะท้อนข้อคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว	
ข้อเสนอด้านบวก	ข้อเสนอให้ปรับปรุง
- ความตั้งใจและมุ่งมั่นในการทำงานของคนในชุมชน - การปฏิสัมพันธ์การเป็นเจ้าบ้านที่ดีทำให้รู้สึกอบอุ่น ทำให้รู้สึกเหมือนญาติ - มีความตั้งใจในการสื่อสารความเป็นชุมชนให้นักท่องเที่ยวรับทราบ - ได้เที่ยวได้เรียนรู้กับคนท้องถิ่นจริง ๆ - นักท่องเที่ยวรับรู้ถึงมิตรภาพจากคนท้องถิ่นทั้งไทยพุทธมุสลิม ชุมชนมีชีวิตชีวามากขึ้นจากการมีคนท้องถิ่นมาเยือน - “การท่องเที่ยวอาจเป็นความเชื่อมโยงสู่ความสัมพันธ์” - มีการดูแลความปลอดภัย มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านความปลอดภัย - คนเป็นส่วนหลักในการเชื่อมโยงขับเคลื่อนความสัมพันธ์ ก้าวที่ละขั้นตอน เชื่อมโยงกับชุมชนที่เชื่อมโยงได้ก่อน - เราจะร้อยเรียงเรื่องราวข้อมูลและกิจกรรมท่องเที่ยวอย่างไร - เราจะติดต่อในกิจกรรมต่าง ๆ ที่มันเกิดขึ้นได้อย่างไรในเชิงสร้างสรรค์ - จะขับเคลื่อนกลุ่มให้มีความต่อเนื่องได้อย่างไร	- นักท่องเที่ยวเกิดความไม่สบายใจหากเจ้าบ้านต้องสละห้องนอนให้กับนักท่องเที่ยว - สิ่งอำนวยความสะดวกยังขาดการตรวจสอบดูแล เช่น พัดลม มอ่งด้านการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งในที่พักและห้องน้ำ - ยังขาดการแบ่งบทบาทการนำเสนอข้อมูลและระบบเส้นทางการนำเสนอเสนอข้อมูลตามจุดต่าง ๆ (จุด Station) - ยังขาดการดึงดูดเด่นของกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีความน่าสนใจ - การกำหนดข้อควรปฏิบัติของชุมชนยังขาดความชัดเจนและสื่อสารให้นักท่องเที่ยวรับทราบ - ชุมชนยังขาดการดึงข้อมูลจากงานวิจัยมาเชื่อมโยงและเล่าเรื่องให้นักท่องเที่ยวให้เกิดความเข้าใจในความเป็น “ตากใบ” - ชุมชนต้องทราบข้อมูลรายละเอียดและความชัดเจนของกิจกรรมมากกว่านี้ - การประสานงานระหว่างชุมชนในการการจัดกิจกรรมยังขาดความชัดเจน - ควรมีกิจกรรมท่องเที่ยวที่หนุนเสริมความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมในชุมชน

ตารางที่ 4.8 ตารางสรุปองค์ความรู้จากการศึกษาดูงาน

ประเด็น	สิ่งที่ได้จากการทัศนศึกษาดูงาน
ด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว	- นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม - กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอาชีพ - กิจกรรมมีการร้อยเรียงเรื่องราวให้สอดคล้องและสัมพันธ์กัน - กิจกรรมมีการเชื่อมโยงอาชีพ วิถีชีวิต มาใช้เป็นกิจกรรมในการจัดการการท่องเที่ยว - นำการแสดงพื้นบ้านมาใช้เพื่อเป็นการต้อนรับ และสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว - นำภาษาท้องถิ่นมาใช้ในการสื่อความหมาย - การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว หรือเส้นทาง การท่องเที่ยวจะคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อวิถีชีวิต และสภาพแวดล้อมของชุมชน - ในการกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวควรมีจุดที่เป็นกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ได้ซื้อผลิตภัณฑ์ และได้ถ่ายภาพตามแหล่งที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน
ด้านอาหาร	- ใช้เมนูท้องถิ่นในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว - ใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น และผลผลิตของชุมชน - ผูกเรื่องราวความเชื่อ วิถีชีวิต เรื่องเล่า เข้ากับเมนูอาหาร - ปริมาณ และประเภทของอาหารพอดีกับจำนวนของนักท่องเที่ยวหรือแขกที่เข้าพัก
ด้านผลิตภัณฑ์ของชุมชน	- เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชน - สื่อถึงความเป็นชุมชนได้เป็นอย่างดี - มีการประยุกต์ และพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านของเรื่องราวและบรรจุภัณฑ์ให้น่าสนใจมากขึ้น
ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์	- ใช้วิธีบอกต่อ (ปากต่อปาก) - สื่อออนไลน์ต่างๆ - ต้องมีการคิดว่าจะขายอะไร ขายให้ใคร และขายอย่างไร มีข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง - นำของดีในชุมชนมาเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้แก่ชุมชน

การบริการจัดการรายได้	- มีการบริหารรายได้อย่างเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ - ผลกำไรแบ่งเป็นส่วนๆ เช่น ในเป็นค่าใช้จ่ายของกลุ่ม พัฒนาสาธารณประโยชน์ และสวัสดิการของสมาชิก
ด้านการให้บริการ	- ผู้สื่อความหมายประจำจุดต่างๆ - มีบริการยานพาหนะให้นักท่องเที่ยวได้เลือก เช่น รถยนต์ จักรยาน รถจักรยานยนต์พ่วงข้าง เกวียน - สอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในพื้นที่
ด้านสมาชิกในชุมชนในชุมชน	- มีอัยยาศัยที่ดี มีใจบริการ เป็นเจ้าบ้านที่ดี - สามารถให้ข้อมูลของชุมชนแก่นักท่องเที่ยวได้ - คนในชุมชนเกิดรายได้ทั้งทางตรง และทางอ้อม - คุณค่าผู้สูงอายุในชุมชน ในมิติด้านภูมิปัญญา และศูนย์รวมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน - ให้เยาวชนมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ เช่น เป็นผู้สื่อความหมาย เพื่อให้เกิดความหวงแหนและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชุมชน
ด้านการบริการจัดการกลุ่ม/องค์กร	- มีการแบ่งงาน มอบหมายหน้าที่อย่างชัดเจน - มีการประชุม พบปะ พูดคุย ต่อเนื่อง - โครงสร้างการบริหารกลุ่ม
ด้านการจัดการโฮมสเตย์	- มาตรฐานของโฮมสเตย์ - ใช้โฮมสเตย์เป็นจุดเรียนรู้ - การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักท่องเที่ยว และเจ้าของบ้าน - เจ้าของบ้านต้องมีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมของชุมชน สามารถนำเที่ยวได้ - กฎระเบียบของโฮมสเตย์ ป้ายเตือน การบอกกล่าวถึงข้อกำหนดก่อนการเข้าพัก - การจัดภูมิทัศน์ของที่พัก หรือโฮมสเตย์ - มีสมุดเยี่ยม - การลงทะเบียนของผู้เข้าพัก - แบบสอบถาม หรือกล่องรับข้อเสนอแนะ

ผลสรุปการเชื่อมโยงกับชาวสยามในประเทศมาเลเซีย

- ชาวสยามในมาเลเซีย มีกระจายตัวอยู่ในรัฐต่างๆของประเทศมาเลเซีย ได้แก่ รัฐกลันตัน รัฐเคดาห์ รัฐเปอร์ลิส รัฐเปรัก รัฐปีนัง และรัฐตรังกานู
- ภาษาพูดของชาวสยามในมาเลเซีย ยังคงใช้ภาษาเจ๊ะเห หรือภาษาท้องถิ่นสำเนียงตากใบ ในการสื่อสารพูดคุยกันในกลุ่มของชาวสยามในประเทศมาเลเซีย โดยชาวยามในประเทศมาเลเซียจะเรียนภาษาไทยในวัด โดยนำครูคนไทยเข้าไปสอนให้อ่าน เขียนภาษาไทย ด้วยเหตุผลนี้เองที่ทำให้ชาวสยามในมาเลเซีย สามารถพูด อ่าน และเขียนได้ 2-4 ภาษา เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษามลายู
- ในด้านสังคมของชาวสยามในมาเลเซีย จะแบ่งเขตการปกครองตามคุ้มวัดโดยจะมีเจ้าอาวาสเป็นศูนย์รวมด้านจิตใจของผู้คนที่นี่ มีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน มีสมาคมชาวสยามในมาเลเซียทำหน้าที่ดูแลสิทธิประโยชน์ของชาวยาม และอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีชาวพุทธ รวมถึงเป็นศูนย์กลางในการติดต่อประสานงานในเรื่องต่างๆกับทางรัฐของประเทศมาเลเซีย
- ในการเรียกชื่อบุคคลจะมีคำนำหน้าที่แสดงถึงสถานะทางสังคมของบุคคลนั้นๆ เช่น
 - แอ ใช้เรียกนำหน้าชื่อผู้ชายที่ไม่ได้บวชเรียน เช่น แอแก้ว แอสาย
 - เจ้า ใช้เรียกนำหน้าชื่อผู้ชายที่บวชเรียนได้ 3 พรรษาขึ้นไป เช่น เจ้ามิ่ง เจ้าเสาร์
 - ทิด ใช้เรียกนำหน้าชื่อผู้ชายที่บวชเรียนได้ 10 พรรษาขึ้นไป เช่น ทิดจันทร์ ทิดมัน
 - เณร ใช้เรียกนำหน้าชื่อผู้ชายที่บวชเณร แต่ไม่ได้บวชเป็นพระ เช่น เณรเขียว เณรดำ
 โดยการใช้นำหน้าชื่อเหล่านี้ ทำให้เห็นถึงความผูกพันของชาวสยามในมาเลเซียที่มีต่อวัด และพุทธศาสนา
- มีการไปมาหาสู่กันของชาวสยามในมาเลเซีย และชาวไทยพุทธฝั่งตากใบ ในโอกาสต่างๆ เช่นงานบุญ งานแต่ง และงานศพ
- รัฐบาลประเทศมาเลเซียให้สิทธิในการนับถือศาสนา และการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาไม่ได้มีการกีดกันแต่อย่างใด
- ชาวสยามในมาเลเซียมีความสนใจในเรื่องประวัติศาสตร์ เนื่องจากนำมาใช้ในการเรียกร้องของสิทธิ “ภูมิบุตร” ซึ่งเป็นสิทธิที่จะทำให้ชาวสยามในประเทศมาเลเซียมีสิทธิเท่าเทียมกับชาวมาเลเซียอย่างสมบูรณ์
- วัดไทยในรัฐกลันตัน มีทั้งหมด 21 วัด
- สถาปัตยกรรมของวัดไทยในมาเลเซียมีลักษณะคล้ายกับทางฝั่งของตากใบ แต่ความละเอียดและความวิจิตรจะน้อยกว่า วัดไทยบางวัดในมาเลเซียมีศิลปะจีนเข้ามาผสมอยู่ด้วย
- ผู้คนส่วนใหญ่ มีวิถีชีวิตโดยรวมที่คล้ายกับฝั่งชาวพุทธในตากใบ
- ประเพณีวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ เช่น งานบวชนาค งานเดือนสิบ งานออกพรรษา สงกรานต์ บั้งสุกัลบัว และงานลอยกระทง ซึ่งถือว่าเป็นงานประเพณีที่จัดได้ยิ่งใหญ่ที่สุดในบรรดางานประเพณีต่างๆ
- สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจในรัฐกลันตัน ได้แก่ วัด ทะเล พระราชวังเก่า และงานแข่งว่าวนานาชาติที่จัดในช่วงเดือนเมษายน ถึง พฤษภาคม ของทุกปี

บทที่ 5

สรุปและเสนอแนะ

การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนเป็นการศึกษาเพื่อให้ทราบถึง “ของดีบ้านฉัน” บนรากฐานภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชน รวมถึงศักยภาพการพัฒนาด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในอนาคต โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมจากคนในชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนร่วมกัน ด้วยกระบวนการศึกษาวิจัยท้องถิ่นได้สร้างองค์ความรู้ และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านต่างๆตามวัตถุประสงค์ของโครงการดังนี้

5.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห

- **คุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม** ชุมชนวัดชลธาราสিংเห เป็นชุมชนที่รวมเอาชุมชนย่อยๆ ได้แก่ ชุมชนบางน้อย-ท่าพรุ ชุมชนตลาดตากใบ และชุมชนเกาะยาว ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวัดชลธาราสিংเหซึ่งเป็นวัดที่มีคุณค่าทางด้านศิลปวัฒนธรรมและมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ ทั้งในด้านของวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ อาณาเขต การปฏิสัมพันธ์ของผู้คน และการใช้วัดเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ชุมชนวัดชลธาราสিংเหเป็นชุมชนที่ประกอบไปด้วยความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมและเชื้อชาติ มีทั้งชาวไทยพุทธดั้งเดิม ชาวไทยพุทธเชื้อสายจีน และชาวไทยมุสลิม ในอดีตผู้คนในชุมชนมีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน มีอะไรในชุมชนก็จะช่วยเหลือกัน แบ่งปันกัน หรือไม่ก็เอามาแลกกัน ไม่มีการซื้อขายกันเหมือนในสมัยนี้ ไทยพุทธและไทยมุสลิมมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ด้วยความเป็นพหุวัฒนธรรมนี้เองที่ทำให้มีความหลากหลายทั้งในเรื่องของอาหาร ประเพณีวัฒนธรรม ภาษา ที่ผสมผสานกันได้อย่างลงตัวเป็นเอกลักษณ์

- **คุณค่าด้านประวัติศาสตร์** วัดชลธาราสিংเห นอกจากมีศิลปกรรมท้องถิ่นที่งดงามแล้ว ในช่วงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการปักปันเขตแดนกับอังกฤษ อังกฤษได้ทำการปักปันเขตแดนเข้ามาถึงบ้านปลักเล็กเลยจากวัดชลธาราสিংเห 25 กิโลเมตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทำการแย่ง โดยให้เหตุผลว่าวัดชลธาราสিংเหเป็นวัดไทยที่มีความสำคัญ เป็นมรดกทางพุทธศาสนา ฝ่ายอังกฤษยอมรับและเลื่อนการปักปันเขตแดนถอยลงไปทางใต้จนถึงลำน้ำโกลก ทำให้อำเภอตากใบ อำเภอแว้งและอำเภอสู่ไหงโก-ลกอยู่ในการปกครองของไทยจนถึงปัจจุบัน วัดชลธาราสিংเหจึงได้ชื่อว่า “วัดพิทักษ์แผ่นดินไทย”

- **คุณค่าด้านสุนทรียภาพ** ด้วยลักษณะภูมิประเทศของชุมชนที่มาอาณาเขตติดต่อกับทะเล และมีแม่น้ำไหลผ่านเป็นเส้นแบ่งเขตไทย-มาเลเซีย ทำให้ภายในชุมชนวัดชลธาราสিংเหนี้มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้ชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสถานที่สำคัญๆมากมายได้แก่ 1) วัดชลธาราสিংเหที่มีความงดงามของสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี 2) วัดบางน้อย 3) แม่น้ำตากใบที่มีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เช่น ป่าชายเลน สัตว์น้ำต่างๆ ประกอบกับธรรมชาติที่สวยงามทำให้เหมาะต่อการใช้เป็นเส้นทางชมธรรมชาติ 4) ชายหาดเกาะยาว ซึ่งมีหาดทรายขาวสะอาด และมีชุมชนชาวมุสลิมที่ประกอบอาชีพประมงอาศัยอยู่หลายครัวเรือน เกาะยาวเป็นสถานที่ท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจของคนในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง 5) สะพานคอยร้อยปีที่ทอดยาวจากตลาดตากใบไปสู่เกาะยาว 6) ตลาดชายแดนไทย-มาเลเซียซึ่งเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าจำพวกเสื้อผ้าพื้นเมือง ข้าวของเครื่องใช้ อาหาร ของสด และผลไม้ 7) ตลาดสดท้องถิ่น และ 8) ร้านอาหารที่จำหน่ายและให้บริการอาหารท้องถิ่น

● **คุณค่าด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน** จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล “ของดีบ้านฉัน” ของทีมวิจัย ทำให้ทราบว่า ชุมชนวัดชลธาราสิงเห ยังมีภูมิปัญญาท้องถิ่นอีกมากมาย ได้แก่ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรค ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านพืชสมุนไพร ภูมิปัญญาการจักสาน และภูมิปัญญาการสร้างบ้านของผู้คนสมัยอดีต ที่สร้างบ้านให้สอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ของพื้นที่ซึ่งบ้านเรือนเก่าในชุมชนเหล่านี้ล้วนความน่าสนใจที่สะท้อนความเป็นอัตลักษณ์และภูมิปัญญาของผู้คนในอดีตได้เป็นอย่างดี แต่ปัจจุบันนี้มีอยู่เพียงไม่กี่หลังอันเนื่องมาจากปัจจัยต่างๆ ทำให้น่าเป็นห่วงว่าในวันข้างหน้าบ้านเรือนเก่าเหล่านี้อาจจะสูญหายไปจากชุมชนก็เป็นได้ ซึ่งถ้ามีหน่วยงานที่เห็นถึงคุณค่าของบ้านเรือนเก่าเหล่านี้ได้เข้ามาให้การช่วยเหลือในเรื่องของการอนุรักษ์ก็จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน ส่วนใหญ่ได้มาจากผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ขาดการสืบสาน ภูมิปัญญาบางอย่างได้หายไปพร้อมกับผู้เฒ่าผู้แก่ ขาดการใส่ใจจากลูกหลานหรือเด็กๆในชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาด้านการจักสานที่สามารถพัฒนาต่อยอดสร้างเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนได้ เช่น เสวียนหม้อ ตีหมา จอเนาะ เป็นต้น ควรนำเอาภูมิปัญญาเหล่านี้มาสอนหรือถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และพัฒนาต่อยอดเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งผลที่ได้อาจจะไม่ใช่แค่ในเรื่องของการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่อาจจะรวมถึงการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ สร้างรายได้ และสร้างความสุขความภาคภูมิใจให้แก่ผู้สูงอายุด้วย

● **ผลการประเมินคุณค่า** จากการประเมินคุณค่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมในภาพรวมทั้ง 3 พื้นที่ของชุมชน ที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับวัดชลธาราสิงเหพบว่าทุกองค์ประกอบมีผลรวมของค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางสังคม รองลงมาคือ องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้าน องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และองค์ประกอบด้านคุณค่าทางสุนทรียภาพตามลำดับ โดยองค์ประกอบด้านคุณค่าทางสังคม ปัจจัยที่มีระดับคุณค่ามากที่สุด คือ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ที่มีความสะดวก และปลอดภัย เนื่องจากพื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตเมืองตากใบ การนำชมแหล่งท่องเที่ยวจุดต่าง ๆ สามารถทำได้ง่าย โดยใช้พาหนะท้องถิ่นที่ชุมชนมีการจัดการซึ่งเป็นผลจากการศึกษาวิจัยของชุมชน แต่ยังขาดการพัฒนาด้านป้ายบอกทางไปยังจุดต่างๆ ในส่วนปัจจัยที่มีระดับคุณค่าในระดับต่ำมี 2 ปัจจัย คือ ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เนื่องจากชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงสภาพสังคมมากขึ้น บวกกับเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ส่งผลให้คนในท้องถิ่นดั้งเดิมอพยพย้ายถิ่นฐานไปยังจังหวัดอื่นๆ การรุดคืบของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสมัยใหม่ก็เพิ่มมากขึ้น ความเป็นอยู่ของคนในปัจจุบันค่อนข้างเปลี่ยนไปมาจากอดีตเนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกเข้ามาในชุมชน แต่ผู้คนยังมีความสัมพันธ์กับวัดอยู่มาก โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุ อาหารการกินยังกินอาหารท้องถิ่น การแต่งกายแต่งตามสมัยนิยมทั่วไป ใส่ผ้าถุงกันน้อยลงยกเว้นผู้สูงอายุที่ยังคงแต่งกายด้วยผ้าถุงพื้นเมือง บ้านเรือนก็มีการสร้างใหม่ เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวันหันมาใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า ของใช้ที่เป็นภูมิปัญญามีการใช้อยู่บ้างแต่น้อยลง ส่งผลให้คนในชุมชนส่วนใหญ่มองการพัฒนาและผลความอยู่รอดทางเศรษฐกิจ มากกว่าการรักษาฟื้นฟูความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และประเพณีปัจจุบันให้คงอยู่ อย่างไรก็ตาม บางชุมชนอย่างชุมชนเกาะยาวส่วนใหญ่มองวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีการทำการประมงพื้นบ้าน และประมงชายฝั่ง ผู้คนในชุมชนมีความรักสามัคคีกันสูง มีวิถีชีวิตที่คล้ายกัน ความสนิทสนมและความเป็นเครือญาติของผู้คนในชุมชน ในส่วนการมีส่วนร่วมของชุมชนในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในแง่ของการท่องเที่ยวยังพบว่าอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากในอดีตกลุ่มท่องเที่ยวถูกจัดตั้งโดยหน่วยงานในท้องถิ่น ไม่ได้เกิดจากการต้องการของชุมชน และชุมชนไม่ได้เข้าใจบทบาทและฐานทุนที่ตัวเองมี ส่งผลให้การท่องเที่ยวเกิดการกระจุกตัวอยู่เฉพาะการท่องเที่ยวในวัดชลธาราสิงเห การกระจายผลประโยชน์ไปยังชุมชนอื่นๆ และกลุ่มต่างๆ ยังไม่ทั่วถึง องค์ประกอบด้านคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน พบว่า

มี 2 ปัจจัยมีคุณค่าในระดับปานกลาง คือ การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ และการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก และมี 1 ปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ คือ ปัจจัยด้านระดับเทคโนโลยีในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจาก ชุมชนเป็นชุมชนใหม่ในด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่งผลให้ระดับเทคโนโลยี และความแปลกใหม่ขององค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยว อาทิเช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างอาคาร รูปแบบที่นำเสนอ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงความสร้างสรรค์และความเป็นเอกลักษณ์ขององค์ความรู้เฉพาะถิ่นยังไม่ถูกพัฒนาให้เหมาะสม องค์ประกอบด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 3 ปัจจัยคือ ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ เนื่องจากผลการประเมินภาพรวมในส่วนนี้พิจารณาความเป็นตัวแทนของสิ่งก่อสร้างหรือวัตถุทางโบราณคดีที่พบได้ยากในระดับต่าง ๆ ซึ่งประวัติศาสตร์และรูปแบบสถาปัตยกรรมท้องถิ่นวัดชลมีคุณค่าในระดับสูง แต่ชุมชนอื่นๆ มีค่าคะแนนในปัจจัยดังกล่าวน้อย ส่งผลให้ในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำ เช่นเดียวกันกับ ปัจจัยความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ และ ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ ซึ่งพิจารณาจากระดับความมีชื่อเสียงและการเป็นยอมรับของบุคคลทั่วไปถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีในระดับต่างๆ รวมทั้งความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว และความเกี่ยวข้องกับยุคสมัยที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้ คุณค่าในระดับสูงพบในพื้นที่ชุมชนบางน้อยเป็นส่วนใหญ่จึงส่งผลให้คุณค่าในภาพรวมของพื้นที่อยู่ในระดับต่ำ องค์ประกอบด้านคุณค่าด้านสุนทรียภาพ พบว่ามีปัจจัยที่มีคุณค่าในระดับต่ำ 4 ปัจจัยคือ ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น เนื่องจากชุมชนมีแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงที่มีระยะทางห่างไกล จึงส่งผลให้การเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวหลักหรือชุมชนอื่นๆ เป็นไปได้ยาก การจัดการด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว ยังพบว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบและประชาชนในพื้นที่ยังขาดการมีส่วนร่วมและใส่ใจในการดูแลรักษา ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม ปัจจุบันมีเพียงสถาปัตยกรรมในวัดชลธาราสিংเหเท่านั้นที่มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูและดูแลอย่างจริงจัง ในส่วนที่เป็นบ้านเรือนเก่าที่ยังคงคุณค่ายังขาดการฟื้นฟูดูแลและในอนาคตอาจลดน้อยลงเนื่องจากหลายหลังทรุดโทรมและต้องการเปลี่ยนรูปแบบบ้านให้มีความเป็นสมัยใหม่ ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม พบว่า ส่วนใหญ่มีความสมบูรณ์ในพื้นที่ชุมชนบางน้อยและตลาดตากใบบางส่วน แต่ระดับคุณค่าของบางชุมชนอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้คุณค่าในภาพรวมอยู่ในระดับต่ำด้วยเช่นกัน

5.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห

จากกระบวนการสำรวจศึกษาข้อมูลในด้านบริบทและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน ในพื้นที่ที่มีความเชื่อมโยงกับวัดชลธาราสিংเห ได้แก่ พื้นที่ชุมชนบางน้อย-ท่าพรุ ชุมชนตลาดตากใบ และชุมชนเกาะยาว ซึ่งทีมวิจัยเห็นถึงความเชื่อมโยงของทรัพยากรในด้านต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม รวมไปถึงสภาพสังคมที่มีความน่าสนใจของพื้นที่ “พหุวัฒนธรรม” ที่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างไทยพุทธ อิสลาม และจีน หลังจากการลงสำรวจพูดคุยกับสมาชิกชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ คณะผู้วิจัยพบว่าสามารถดึงสมาชิกจากชุมชนอื่น ๆ ให้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนการพัฒนาได้ และได้จัดประชุมเวทีเพื่อบอกเล่าข้อมูลจากผลการศึกษาดำเนินการให้สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมได้ทราบ และวางแผนกำหนดแนวทางการดำเนินงานเบื้องต้น ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ซึ่งในการพูดคุยครั้งนี้ทีมวิจัย และชุมชนได้มีการกำหนดเป้าหมายของชุมชน พันธกิจ และแผนการดำเนินงาน ดังนี้

- เป้าหมายของชุมชน

- เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญา วิถีวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของชุมชนให้คงอยู่ เกิดการสืบสานสู่คนรุ่นหลัง
- เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการทำงานร่วมกันทั้งในการพัฒนาด้านสังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ รวมถึงการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจสู่ชุมชน
- เพื่อให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่
- เพื่อใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นกับพื้นที่ตากใบสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้การท่องเที่ยวเป็นสะพานเชื่อมให้คนกลับมาอยู่บ้าน

- พันธกิจ

- ร่วมกันวางแผนพัฒนาชุมชนให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกิดขึ้นในพื้นที่ รวมถึงสร้างการมีส่วนร่วมและกระจายบทบาทหน้าที่ให้กับสมาชิกคนอื่น ๆ ในชุมชน
- พัฒนาศักยภาพคนในชุมชนให้มีความรู้ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- สร้างกิจกรรมขับเคลื่อนในการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลังและเยาวชน และขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาผ่านเวที “ริมศาลา” เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่อง
- การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่ต้อง “สร้างสุข สันติ” และ “รักษ์ ห่วงแหน” ให้เกิดขึ้นกับทรัพยากรด้านต่างๆ ที่มีในชุมชน

- แผนการดำเนินงานที่คาดว่าจะเกิดการขับเคลื่อนในปีที่ 1-3

- แผนปีที่ 1

- แผนการบริหารจัดการกลุ่ม และการดำเนินงานการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนได้จัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการงานของกลุ่มโดยการแบ่งหน้าที่และความรับผิดชอบให้แก่คณะกรรมการและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนท่องเที่ยวร่วมกัน นอกจากนี้ยังได้มีการทำข้อตกลงร่วมของกลุ่ม เพื่อให้การทำกิจกรรมต่างๆ และการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปอย่างมีระบบ เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกันของสมาชิก
- การจัดการโฮมสเตย์ สมาชิก และคณะกรรมการบริหารกลุ่มท่องเที่ยวมีการประชุมปรึกษาหารือในประเด็นของการจัดการโฮมสเตย์และได้จัดทำข้อกำหนดมาตรฐานของโฮมสเตย์ในชุมชน เพื่อใช้เป็นมาตรฐานในการจัดการโฮมสเตย์ให้ได้มาตรฐานทุกหลัง
- การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยว หลังจากที่ได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล “ของดีบ้านฉัน” แล้วนำมากำหนดเป็นจุดท่องเที่ยว และจุดเรียนรู้สำหรับให้บริการด้านการท่องเที่ยว โดยในการจัดกิจกรรมจะเน้นในเรื่องของการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ วิถีชีวิต และความเป็นตัวตนของชุมชน เพื่อให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกได้สัมผัสถึงความเป็นชุมชนวัดชลออย่างแท้จริง
- การบริหารจัดการผลประโยชน์ สิ่งหนึ่งที่สำคัญที่จะทำให้กลุ่มหรือองค์กรนั้นสามารถดำรงอยู่ได้ คือ การจัดการผลประโยชน์ที่เป็นธรรม คณะกรรมการกลุ่มชุมชนท่องเที่ยววัดชลอฯ และสมาชิก จึงได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการผลประโยชน์ขึ้น

- แผนปีที่ 2

- พัฒนาการบริหารจัดการให้เป็นระบบและมีมาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก
- จัดทำแผนการตลาดประชาสัมพันธ์

- เชื่อมโยงเครือข่ายความร่วมมือด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวและการทำงานร่วมกับชุมชนในพื้นที่ใกล้เคียง
- พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนโดยคำนึงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นสินค้าที่ระลึก
- พัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

แผนปีที่ 3

- สร้างการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับหน่วยงานในท้องถิ่นทั้งภายในและภายนอก

5.3 การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการร่วมดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ก่อนหน้าทีกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนวัดชลธาราสিংเห จะเข้าร่วมการทำวิจัยท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น กลุ่มและสมาชิกที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาจากความต้องการของหน่วยงานในพื้นที่ ทำให้สมาชิกภายในกลุ่มไม่เข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และยังขาดความร่วมมือกันระหว่างสมาชิก และชุมชน จนวันที่ทางกลุ่มได้เริ่มค้นหาโจทย์และประเด็นในการทำวิจัยท้องถิ่นนั้น สิ่งแรกที่ทางกลุ่มได้เสนอและอยากให้เกิดขึ้นกับกลุ่มก็คือประเด็นของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ในการทำกิจกรรมของชุมชน ที่นับวันยังมีน้อยลงเรื่อยๆ ประเด็นของการสร้างการมีส่วนร่วมจึงถูกกำหนดเป็นหนึ่งในวัตถุประสงค์หลักของการทำโครงการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งทีมวิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การมีส่วนร่วมนั้นน่าจะก่อให้เกิดผลดีต่อการขับเคลื่อนองค์กรและชุมชน เพราะผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการบริหาร ความคิดเห็นถูกรับฟังและนำไปปฏิบัติเพื่อการพัฒนา และที่สำคัญผู้ที่มีส่วนร่วมจะมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งความรู้สึกเป็นเจ้านายของนี่เองที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนกลุ่มองค์กรและชุมชนให้สามารถพัฒนาและเกิดความยั่งยืนต่อไป

● **มีส่วนร่วมในการคิด ศึกษา และค้นคว้า** ครั้งแรกที่สมาชิกในกลุ่มท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห ได้ยินคำว่าวิจัยนั้น ทุกคนมีสีหน้าที่เป็นกังวล รู้สึกว่าเป็นเรื่องยากและเป็นเรื่องที่ไกลตัวมากสำหรับสมาชิก หลายคนแบ่งรับแบ่งสู้ จนมาถึงการพูดคุยกันในรอบถัดมา ครั้งนี้เป็นการพูดคุยทำความเข้าใจในคำว่าวิจัยท้องถิ่น หลายคนคลายความกังวลลงไปบ้าง แต่อีกหลายคนก็ยังคิดเหมือนเดิมว่าต้องยากและทำไม่ได้ การรวบรวมทีมวิจัยจึงเกิดขึ้น โดยรวบรวมเอาสมาชิกที่มีความอยากและพอมีประสบการณ์เป็นทีมตั้งต้นหลักในการทำวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งคำถามแรกที่ทีมวิจัยต้องช่วยกันคิดนั้นก็คือ “จะทำเรื่องอะไร” การพูดคุยและการเสนอแนวความคิดจึงเป็นปฐมบทแห่งการวิจัยในครั้งนี้ สมาชิกทีมวิจัยร่วมกันคิดว่าอยากให้ชุมชนท่องเที่ยวเป็นแบบไหน การท่องเที่ยวในพื้นที่เป็นเช่นไร ชุมชนมีอะไรดีที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว และทำอย่างไรให้คนในชุมชนได้หันกลับมารักใคร่กลมเกลียว และร่วมมือร่วมใจกันเหมือนเช่นครั้งอดีต ด้วยคำถามเหล่านี้เองที่ทำให้เกิดเป็นชื่อโครงการวิจัยขึ้นมา หลังจากได้ชื่อโครงการวิจัยแล้ว ทีมวิจัยได้ร่วมกันพัฒนาโจทย์การวิจัยและกำหนดวัตถุประสงค์ รวมไปถึงวิธีการ และเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้า และเก็บรวบรวมข้อมูล จากการแนะนำของทีมพี่เลี้ยงการทำวิจัยในครั้งนี้ทำให้ทีมวิจัยเข้าใจในเรื่องของงานวิจัยท้องถิ่น เครื่องมือในการเก็บข้อมูล มากขึ้น ทีมวิจัยมีความมั่นใจในการเก็บข้อมูล กล้าถาม และมีทักษะเพิ่มมากขึ้นในการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตลอดระยะเวลา 1 ปี ที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลในการทำวิจัยมีปัญหาต่างๆเกิดขึ้นมากมาย เช่นในเรื่องของเวลาว่างของทีมวิจัยที่ไม่ค่อยมีเวลาว่างที่ตรงกัน หรือด้วยภาระงานที่มาก แต่ทีมวิจัยก็ฝ่าปัญหาเหล่านี้มาได้ด้วยความอดทน และความเสียสละที่อยากให้การพัฒนา กับชุมชน และที่สำคัญสิ่งที่ได้รับในระหว่างการเก็บข้อมูลนั้น นอกจากข้อมูลที่ได้รับแล้วทีมวิจัยยังพบว่าในชุมชนยังมีความงดงามในมิติอื่นๆอีกมากมาย เช่น ความเอ็นดูของผู้สูงอายุในชุมชนที่มีต่อทีมวิจัย การให้ความร่วมมือของผู้คนในชุมชน และมิตรภาพระหว่างผู้คนต่างศาสนาที่ต่างฝ่ายต่างกลางแกลงใจกันไม่ไว้ใจกันอันเนื่องจากสาเหตุอะไรก็ไม่ว่ากัน จนวันที่ได้เรลงพื้นที่ไปเก็บ

ข้อมูลทำให้ทราบว่ามิตรภาพที่เคยมีในอดีตนั้นมันยังมีอยู่เพียงแต่ราระแวงกันไปเองเท่านั้น ประเด็นนี้จึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่ทำให้ทีมวิจัยคิดว่า “งานวิจัยนี้อาจจะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความสมานฉันท์ให้กลับมาในชุมชน”

- **มีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ประชุมรับฟังความคิดเห็น และการตัดสินใจ** ทีมวิจัย และคณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสึงเห้น ทีมงานส่วนใหญ่เกิดจากการมีจิตอาสามากกว่าการมีบทบาทหน้าที่ผู้นำในชุมชน จึงทำให้ทีมวิจัยต้องอาศัยความพยายามอย่างมากที่ขอความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานภายนอก ดังนั้นการประชุมปรึกษาหารือกันจึงมีความจำเป็นมากที่จะใช้เวทีนี้เป็นที่พบปะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของทีมวิจัยกับสมาชิกในชุมชน หลายครั้งที่ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากคนในชุมชน เพราะเขายังไม่เข้าใจในสิ่งที่พวกเราทำ และยังไม่เห็นถึงผลที่มันจะเกิดขึ้น ทุกคนในชุมชนยังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว ไม่เกี่ยวกับตัวเอง แต่ทีมวิจัยเองก็ได้พยายามในการที่จะหาเวทีพบปะพูดคุยกับสมาชิกคนอื่นๆ บางครั้งก็อาศัยโอกาสที่มีคนมารวมตัวกันเยอะๆ เช่นในช่วงเทศกาลวันสำคัญ หรือเวลาที่คนในชุมชนมาสวนมนต์ในวันเสาร์ ในการพบปะพูดคุย จนมาถึงครั้งที่ทีมวิจัยได้จัดเวทีเสวนาเพื่อคืนข้อมูลและเป็นการปรึกษาหารือในการกำหนดทิศทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ทีมวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในส่วนของผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ตัวแทนจากเทศบาล และเจ้าหน้าที่จากสำนักงานวัฒนธรรมอำเภอตากใบ ที่ได้มาร่วมเวทีดังกล่าว ซึ่งทุกคนได้เรียนรู้และเข้าใจบทบาทของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชน และบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าของชุมชนมากขึ้น มีการเสนอแนะแนวทางในการพัฒนา นับว่าเป็นการสร้างกำลังใจที่ดีให้กับทีมวิจัยเป็นอย่างมากในการพัฒนาชุมชนต่อไป

- **มีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารจัดการ** ในการวางแผนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น ทีมวิจัยได้ร่วมกับสมาชิกในชุมชนบางส่วนในการกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว การจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหาร และการเสนอแนะข้อกำหนด กฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนที่จะใช้ในการให้บริการการท่องเที่ยว เพื่อให้สอดคล้องกับผู้คนในชุมชนและวิถีของชุมชน

- **มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน** ในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนนั้น เน้นอนว่า การได้มาซึ่งผลประโยชน์นั้นเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการ แต่ในการจัดการผลประโยชน์เหล่านั้นต้องเสมอภาค และทั่วถึง มีการกระจายรายได้ทั้งทางตรงและทางอ้อมให้กับชุมชนได้รับอย่างทั่วถึง และเมื่อชุมชนได้รับผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรมแล้ว เน้นอนว่าความรักในชุมชน และผลประโยชน์เหล่านี้จะเป็นตัวช่วยในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนได้เป็นอย่างดี

“สำหรับประเด็นของการมีส่วนร่วมนี้ อาจจะยังเห็นผลที่ไม่เด่นชัดนักในบางมิติ แต่ก็ถือได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ได้เป็นกลไกหนึ่งที่ได้มีส่วนช่วยในการขับเคลื่อนกระบวนการการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นกับชุมชนทั้งการมีส่วนร่วมจากภายในชุมชนเอง และการขยายการมีส่วนร่วมนี้ออกสู่ภายนอกชุมชนไปยังหน่วยงานต่างๆ และชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป”

5.4 ผลกระทบจากการวิจัย

- **ผลกระทบต่อนักวิจัย** ตลอดระยะเวลา 1 ปีที่ทีมวิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงเกิดที่เกิขึ้นกับนักวิจัยที่ละเล็กละน้อย จากความไม่รู้ สู่กระบวนการค้นหาคำตอบ พูดคุย และพัฒนา จากทีมวิจัยที่ไม่มีแม้แต่ความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่มีความรู้ในเรื่องของงานวิจัย จนกลายเป็นผู้วิจัยที่สามารถคิดและเลือกใช้เครื่องมือในการหาคำตอบในสิ่งที่ไม่รู้ เกิดกระบวนการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนในการปฏิบัติงาน มีการทำงานอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอนมากขึ้น มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และในวันนี้ วันที่งานวิจัยชิ้นนี้เป็นรูปเป็นร่าง

ขึ้นมา ความรู้ในเรื่องของกระบวนการหาคำตอบจากสิ่งที่ไม่รู้ถือเป็นวิชาที่ได้ติดตัวนักวิจัย และเหนือสิ่งอื่นใดก็คือความภาคภูมิใจในตัวเองที่ได้ทำในสิ่งที่ท้าทายและเป็นสิ่งที่ช่วยขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

● **ผลกระทบต่อชุมชน** ผลกระทบที่ขึ้นกับชุมชนหลังจากที่ได้ทำงานวิจัยในครั้งนี้ แม้จะยังเป็นผลกระทบที่เล็กน้อย อาจจะยังไม่ได้สร้างการเปลี่ยนแปลงหรือสร้างการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมมากนัก แต่ก็มี การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบในทางที่ดีอยู่เกิดขึ้นอยู่บ้าง เช่น เกิดการพบปะพูดคุยของคนในชุมชนมากขึ้น จากกิจกรรมการประชุมหารือ เวทีเสวนา หรือจากการที่ทีมวิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูล ชุมชนได้รับทราบถึงของดี ในชุมชนว่ามีอะไรบ้างและควรที่จะจัดการกับของดีเหล่านั้นอย่างไร เกิดส่วนรวมในการคิด และวางแผนการจัดการการท่องเที่ยวของคนในชุมชน หน่วยงานภายนอกรู้จักและให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น ความเชื่อมโยงของผู้คนในชุมชนต่างๆ เช่นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของชุมชนไทยพุทธและมุสลิมโดย ใช้ งานวิจัยเป็นเครื่องมือสร้างการพัฒนาเป็นตัวช่วยในการเชื่อมความสัมพันธ์ลดช่องว่างระหว่างผู้คนในชุมชน ทีมวิจัยและสมาชิกในชุมชนเกิดความห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

“พี่เลี้ยง” หนึ่งในทีมวิจัยของโครงการบอกเล่าถึงสิ่งที่ได้รับจากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ว่า “พี่ได้เรียนรู้ กระบวนการทำงานวิจัย และแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งในพื้นที่ชุมชนของตนเอง และ ประสบการณ์ที่ได้ไปเรียนรู้จากชุมชนที่เป็นต้นแบบด้านการท่องเที่ยว สามารถนำเอาความรู้ ประสบการณ์ เหล่านั้นมาพัฒนาการท่องเที่ยวของตนเองต่อไป เช่น ในด้านของการบริหารจัดการกลุ่ม การแบ่งหน้าที่ของ สมาชิกและชุมชน วิธีการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว การผูกเรื่องราวของอาหารให้น่ารับประทาน และนำเสนอใจทำให้มีความคิดสร้างสรรค์ในการจัดการเมนูอาหารที่หลากหลายขึ้น และเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกัน ของธรรมชาติ คน วิถีชีวิต และการท่องเที่ยวมากขึ้น”

“พี่นิก” บอกถึงผลที่ได้รับว่า “พี่ได้รู้ถึงแหล่งท่องเที่ยวต่างๆในชุมชน บางอย่างคิดว่าใช้ในการท่องเที่ยว ไม่ได้ แต่หลังจากทำวิจัยแล้วทำให้รู้ว่าเรื่องวิถีชีวิตและภูมิปัญญาสามารถใช้ในการท่องเที่ยวได้ด้วย รู้จัก เมนูอาหารและวิธีการทำมากขึ้น นอกจากแหล่งท่องเที่ยวกับอาหารแล้ว การที่ได้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ได้พานักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมสถานที่ต่างๆก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ทำให้พี่มีความสุขและสนุกได้เจอกับเพื่อนใหม่ๆเพราะพี่เป็นคนที่ชอบพูดคุยอยู่แล้ว เกิดความสามัคคีในกลุ่มของทีมวิจัยและชุมชน และเห็นช่องทางในการพัฒนาของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายให้แก่ักท่องเที่ยว”

“พี่เล็ก” ได้เล่าถึงสิ่งที่ได้จากการทำวิจัยและความประทับใจว่า “พวกเราได้เรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนอย่าง แท้จริง ทั้งในชุมชนของตนเองและชุมชนที่ได้เข้าไปเรียนรู้ มีแนวทางในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากตัวพี่เล็กก็ เป็นผู้นำชุมชนอยู่แล้ว แต่การได้ทำวิจัยในครั้งนี้ทำให้พี่มองเห็นแนวทางในการพัฒนาและกระบวนการในการ วางแผนพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น รู้สึกมีความมั่นใจเพิ่มมากขึ้นในการที่จะจัดการกับของดีที่มีอยู่ในชุมชน รวมถึง กระบวนการทำงานที่เป็นระบบมากขึ้นว่าจะอะไรจะทำก่อน อะไรจะทำหลัง และทำอย่างไรให้มีความกลมกลืน สอดคล้องกันไปอย่างเป็นธรรมชาติ”

“ป้าลัดดาวัลย์” พูดสิ่งที่ได้รับจากงานวิจัยครั้งนี้ว่า “หลังจากที่ครูเกษียณอายุราชการออกมา ก็อยากใช้ ความรู้และความสามารถที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน แต่ยังไม่รู้ว่าช่วยในด้านใดได้บ้าง พอมีโอกาสได้เข้า มาเป็นส่วนหนึ่งในทีมวิจัย ได้ทำให้ครูมีความภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือชุมชนและนำเอาความรู้ที่มีอยู่มาช่วยพัฒนา งานของชุมชนเท่าที่จะทำได้ และที่สำคัญคือได้รู้ในสิ่งใหม่ๆ ได้พบปะพูดคุยกับผู้สูงอายุในชุมชน ได้พบปะ เพื่อนใหม่ๆและมีปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เนื่องจากเมื่อก่อนครูทำงานราชการและต้องเลี้ยงดูลูก จึงไม่ ค่อยมีเวลาว่างที่จะได้ช่วยงานของชุมชนตามเทศกาลต่างๆ และตอนนี้ก็มีความสุขที่ได้ทำกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์หลังจากเกษียณอายุราชการ”

5.5 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานโครงการวิจัย

- ทีมผู้วิจัยไม่ค่อยมีเวลาที่ตรงกันทำให้กระบวนการเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลทำได้ค่อนข้างช้า
- ผู้นำในส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการในพื้นที่ ยังไม่เห็นความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากนัก การให้ความร่วมมือในการจัดทำแผนพัฒนาและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนยังอยู่ในระดับน้อย

5.6 ข้อเสนอแนะ

- ควรส่งเสริมให้มีการสืบสานภูมิปัญญางานจักสานของท้องถิ่น ให้มีผู้สืบทอด และจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลของทีมวิจัยนั้นทำให้ทราบว่าคนที่ทำเครื่องจักสานเหล่านั้นมีอยู่ไม่กี่รายซึ่งก็น่าเสียดายถ้าปล่อยให้สูญหายไป และควรส่งเสริมในเรื่องของการพัฒนาต่อยอดสินค้าเพื่อเพิ่มมูลค่าของสินค้าเหล่านั้นควบคู่ไปด้วย
- ในเรื่องของงานประเพณีที่สูญหายไปนั้น บางประเพณีสามารถรื้อฟื้นได้ เช่น ประเพณีตักบาตรพระห้าร้อย ซึ่งถ้าได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่อีกก็น่าจะเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้คนรุ่นหลังได้เห็นถึงประเพณีและวัฒนธรรมอันดีงามเหล่านั้นและร่วมอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป
- บ้านเรือนเก่าที่ทรงคุณค่าในชุมชน ควรได้รับการอนุรักษ์เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่บุคคลทั่วไป
- กลุ่มอาชีพในชุมชน ยังคงขาดการพัฒนาในเรื่องของการจัดการกลุ่มที่เหมาะสม ซึ่งถ้ากลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชนมีการจัดการกลุ่มที่ดี กลุ่มเกิดความเข้มแข็ง ก็จะสร้างรายได้แก่กลุ่มและชุมชน และใช้ต่อยอดในเรื่องของการท่องเที่ยวต่อไปได้
- ในการจัดทำโครงการในครั้งนี้ ชุมชนมีประเด็นที่สนใจในหลายๆ ประเด็นแต่ด้วยระยะเวลาที่จำกัดจึงทำให้สามารถศึกษาข้อมูลได้ไม่ลึกเท่าที่ควร แต่ก็สามารถทำให้ชุมชนได้เห็นประเด็นที่น่าสนใจอื่นๆ อีกมากมาย และถ้ามีโอกาสได้ทำวิจัยท้องถิ่นในครั้งต่อไปก็จะทำให้ชุมชนมองเห็นตนเองได้ดีขึ้นว่าควรเจาะลึกไปที่ประเด็นใดบ้าง
- หลังจากชุมชนมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนแล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่ยังเป็นข้อกังวลของชุมชนก็คือ จะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเมื่อไร และถ้าไม่มีนักท่องเที่ยวกลุ่มของเราจะอยู่อย่างไร จะทำอะไรต่อไปเพื่อให้กลุ่มยังคงอยู่ได้ ดังนั้นประเด็นในการจัดหากิจกรรมให้ชุมชนได้ขับเคลื่อนนั้นจึงเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องคิดว่าต้องทำกิจกรรมอะไรถ้าไม่มีนักท่องเที่ยว เพื่อให้กระบวนการของกลุ่มยังคงดำเนินต่อไป

บรรณานุกรม

- “จิตรกรรมฝาผนังวัดชลธาราสিংเห” วารสารทักษิณคดี ปีที่1 ฉบับที่2. สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. 2524.
- เจ๊ะมูซอ เจ๊ะโซ๊ะ, “โครงการแนวทางการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างชมรมเรื่องข้ามฝั่งไทย-มาเลย์ กับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบริเวณด่านชายแดนไทย-มาเลเซีย อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส” สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 4 สาขานราธิวาส, 2553.
- ชนิดา จิตเที่ยง. “วัดในชุมชนไทยพุทธ อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส : รูปแบบศิลปกรรมกับ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์” ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2555.
- วรรณิกา ณ สงขลา. “จิตรกรรมฝาผนังในประเทศไทย วัดชลธาราสিংเห ชุดที่ 002 เล่มที่ 3” กรมศิลปากร. 2535.
- สุทธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. “กะเทาะสนิมกริช : แลวิถีชีวิตชาวไทยตอนล่าง” งานวิจัยโครงการโครงสร้าง และพลวัตวัฒนธรรมภาคใต้กับการพัฒนา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.

ภาคผนวก

รูปกิจกรรม

1. เวทีชี้แจงโครงการ

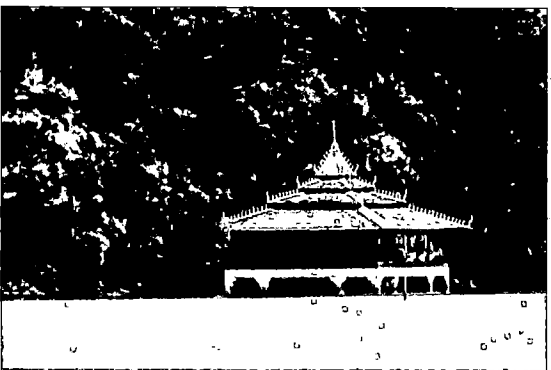

2. ลงพื้นที่เก็บข้อมูล

3. สำรวจของดีบ้านฉันท

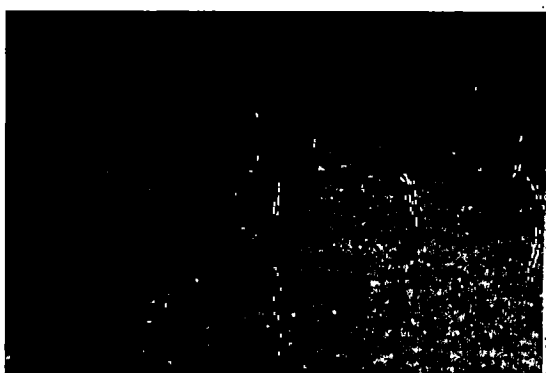

4. เวทีรวบรวมข้อมูล

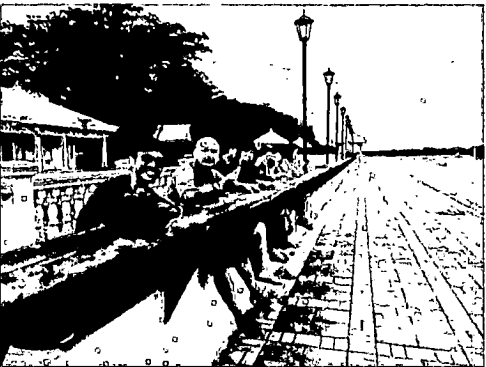

5. จัดทำแผนที่ชุมชน

6. ทดลองจัดการท่องเที่ยว

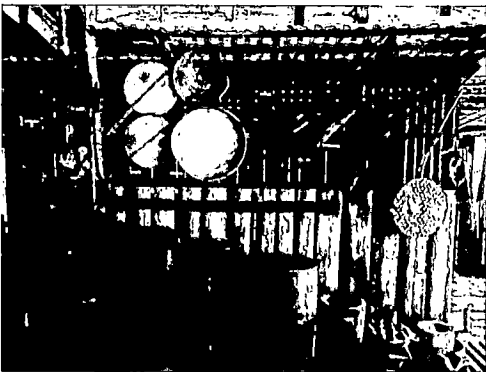
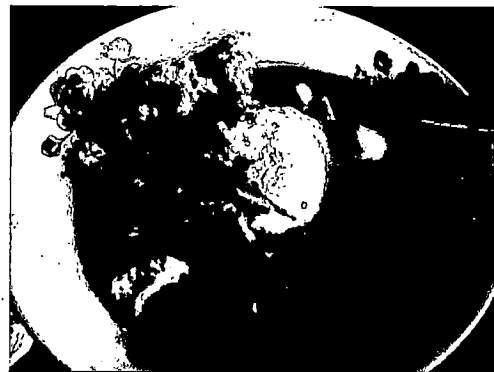

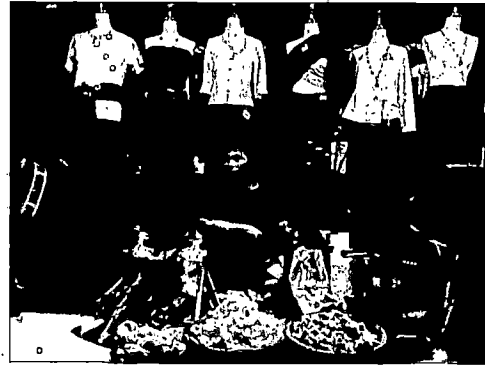

7. ทักษะศึกษาดูงาน

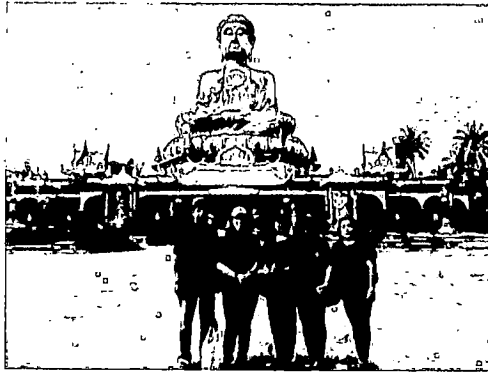

8. เวทีนำเสนอข้อมูล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เกี่ยวข้องในชุมชน

9. ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ไทย-มาเลเซีย

10. ประชุมจัดทำแผนการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
วัดชลธาราสিংเห หมู่ที่ ๓ ต. เจ๊ะเห
อ.ตากใบ จ.นราธิวาส ๙๖๑๑๐

วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญร่วมจัดเวทีเสวนาเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน

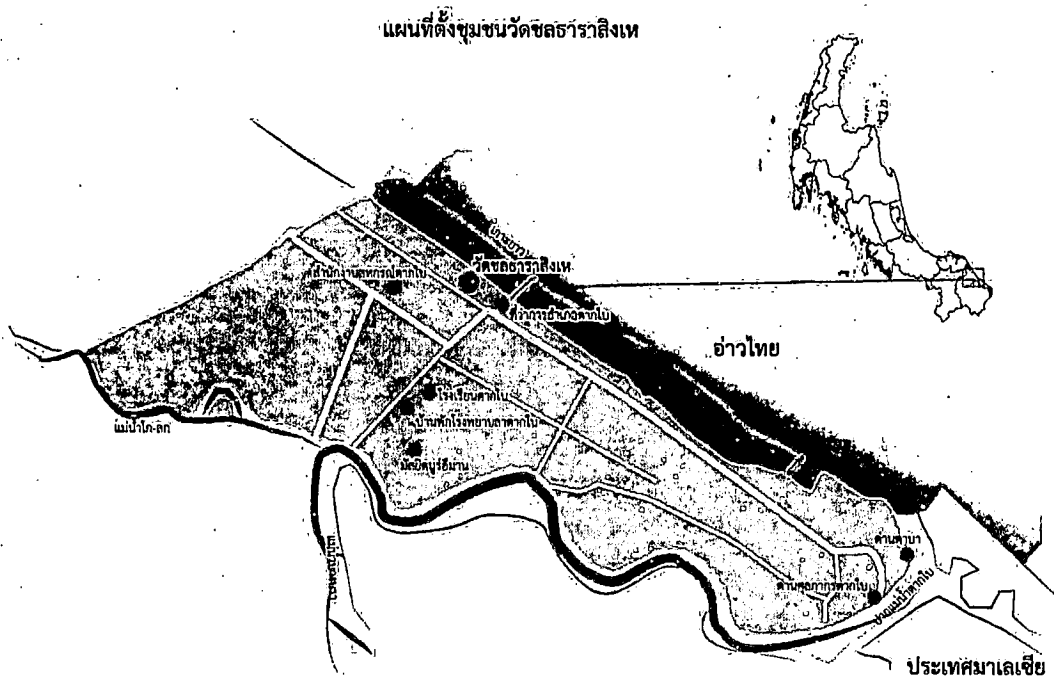
เรียน ผู้นำชุมชน/ผู้ใหญ่บ้าน/นายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองตากใบ/วัฒนธรรมอำเภอตากใบ

ด้วยชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห ได้รับอนุมัติงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห ได้มีการจัดทำโครงการวิจัยในหัวข้อเรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ชุมชนวัดชลธาราสিংเห ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส” เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

เพื่อให้โครงการวิจัยดังกล่าวได้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห จึงขอเรียนเชิญท่านเพื่อเข้าร่วมจัดทำเวทีเสวนาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในวันพฤหัสบดี ที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ เวลา ๑๓.๐๐ น. ณ ห้องสมุดวัดชลธาราสিংเห

จึงเรียนมาเพื่อโปรดทราบ

(นายสุวรรณ บินสกุล)
ประธานชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห

แนวทางการพัฒนาบริการท่องเที่ยวได้ชุมชน บนรากฐานของวิถีวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมอันโดดเด่นของชุมชนวัดชลธาราสิงเห, ต.เจ็ดหมื่น อ.ดงเจน จ.นราธิวาส

แผนเชิงปฏิบัติการ

กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กระบวนการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
ระยะที่ 1 (เดือนที่ 1 – เดือนที่ 2)				
1. การจัดประชุมชาวบ้านในชุมชนวัดชลธาราสিংเห	- นำเสนอแนวคิดการดำเนินการวิจัย - สำนวณความคิดเห็นของสมาชิกที่มีต่องานวิจัย - เพื่อหาแนวร่วมของสมาชิกในการร่วมงานวิจัย	- จัดประชุมชาวบ้าน เพื่อชี้แจงที่มาที่ไปของงานวิจัย การดำเนินงาน และผลที่ชุมชนจะได้รับ - กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านและนักวิจัย	- ความเข้าใจของชาวบ้านต่อกรอบงานวิจัยและทีมวิจัย - สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านและทีมวิจัย - ชุมชนสมาชิกเครือข่ายยอมรับและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ในการวางแผนการดำเนินงาน	เดือนที่ 1
2. การจัดประชุมย่อยทีมวิจัย	- เพื่อเตรียมความพร้อม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันตามแนวทางปฏิบัติงานตามแผนโครงการวิจัย - เพื่อพัฒนาศักยภาพทีมวิจัย	- ประชุมทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและนักวิจัยท้องถิ่นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย และวิธีการดำเนินการวิจัยตลอดกระบวนการที่ชัดเจนอีกครั้ง ก่อนมีการเก็บข้อมูล	- กรอบและแนวทางในการวิจัยที่ชัดเจนและสอดคล้องตามความต้องการของสมาชิกชุมชน - สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในทีมนักวิจัย - ทีมวิจัยนำหลักวิชาการมาปรับใช้ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม	เดือนที่ 2

ระยะที่ 2 (เดือนที่ 3 – เดือนที่ 6)				
กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กระบวนการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
3. ลงพื้นที่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและภูมิทัศน์วัฒนธรรมของชุมชน	- ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ - จัดเวทีระดมความคิดเห็นเบื้องต้น - ลงพื้นที่สำรวจเก็บข้อมูล	- จัดประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นเบื้องต้น ผู้รู้และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเก็บข้อมูล - บริบทชุมชน - ภูมิทัศน์วัฒนธรรม - สภาพปัญหา - ความเชื่อมโยงด้านวัฒนธรรมไทย-มาเล 2. จัดทำแบบสำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากข้อมูลที่ได้จากการระดมความคิดเห็น	- ชุมชนทราบถึง “ของดีบ้านฉัน” ในด้านบริบทชุมชนและภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง - ข้อมูลเชิงลึกในด้าน คุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านสุนทรียภาพ คุณค่าทางด้านภูมิปัญญาและเทคโนโลยีพื้นบ้านของชุมชนวัดชลธาราสিংเห - ความเชื่อมโยงของแหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่ชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง	เดือนที่ 3-6
4. ประเมินศักยภาพคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	- เพื่อประเมินศักยภาพคุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรม	- ลงพื้นที่สำรวจประเมินศักยภาพ	- ระดับศักยภาพและสถานภาพปัจจุบันด้านการท่องเที่ยวของชุมชน	เดือนที่ 3-6
5. จัดเวทีเพื่อนำเสนอข้อมูลและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพ	- เพื่อนำเสนอข้อมูลและกำหนดแนวทางการพัฒนาศักยภาพ - กำหนดบทบาทผู้มีหน้าที่รับผิดชอบ	- จัดประชุมโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC ร่วมกับชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง	- แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน บนรากฐานของภูมิทัศน์วัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของชุมชนวัดชลธาราสিংเห	เดือนที่ 3-6

ระยะที่ 3 (เดือนที่ 7 – เดือนที่ 10)				
กิจกรรม	วัตถุประสงค์	กระบวนการ	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	ระยะเวลา
6. นำข้อเสนอแนะสู่การปฏิบัติการ สร้างระบบการจัดการการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	เพื่อนำแนวทางที่ได้กำหนดขึ้น สร้างแผนการดำเนินงานการ จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ เกิดการปฏิบัติ	- จัดประชุมเพื่อสร้างระบบบริหาร จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน - จัดตั้งกลุ่มตามแนวทางที่ได้ ศึกษาและปฏิบัติตามแผนงานที่ วางไว้	- เกิดการพัฒนาศักยภาพการจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนบนรากฐานของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน	เดือนที่ 7 - 11
ระยะที่ 4 (เดือนที่ 11)				
7. กิจกรรมสรุปและถอดบทเรียน ให้กับชุมชน	- เพื่อให้กระบวนการบริหาร จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีความยั่งยืน	- มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างสมาชิกชุมชน และร่วม กำหนดแนวทางการปฏิบัติการร่วม ระหว่างสมาชิก	- เกิดแผนงาน/แนวทางที่ชัดเจนใน การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวโดย ชุมชน	เดือนที่ 11
8. นำเสนอความก้าวหน้างานวิจัย	- เพื่อนำเสนอความก้าวหน้า ของงานวิจัยที่ได้ดำเนินงานไป แล้ว รวมถึง อุปสรรคและ ปัญหาในการดำเนินงาน	- นำเสนอต่อทีมงานวิจัย	- ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการปรับปรุง พัฒนางาน	เดือนที่ 6 และ 12
9. การจัดทำรายงานวิจัย	เพื่อดำเนินการจัดทำรายงาน การวิจัย	จัดประชุมทีมวิจัยและดำเนินการ จัดทำรายงานการวิจัย	ได้รายงานความก้าวหน้าและรายงาน ฉบับสมบูรณ์	เดือนที่ 6 และเดือนที่ 12

แบบประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่นของชุมชน วัดชลธาราลิงเห

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว..... วันที่ประเมิน

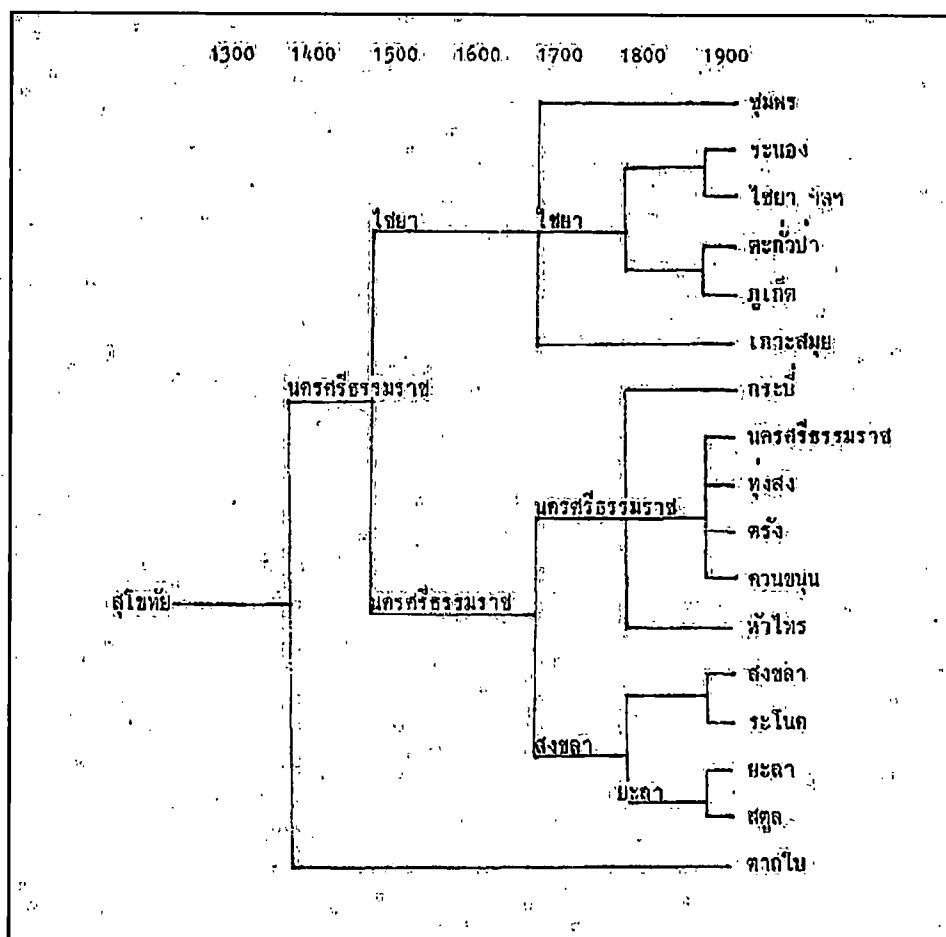
1. การประเมินค่าชุมชนทางสังคม (Social Significance)	ระดับคุณค่า					เงื่อนไขข้อจำกัด/ข้อมูลเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ พิจารณาจาก เอกลักษณ์เฉพาะตนทางวัฒนธรรม ความแตกต่างของวิถีชีวิตจากชุมชนอื่น และคุณค่าที่ควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประกอบด้วย วิถีชีวิต การแต่งกาย ลักษณะของกิจกรรมประเพณี ที่อยู่อาศัยอาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ลักษณะสิ่งประดิษฐ์ ระเบียบแบบแผนในการดำรงชีพร่วมกัน ฯลฯ						
1.2 ความผูกพันต่อชุมชนท้องถิ่น พิจารณาจาก ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ของแหล่งท่องเที่ยวทางกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เช่น การมีประเพณี ความเชื่อ ตำนาน นิทานพื้นบ้าน นิทานปรัมปรา ฯลฯ						
1.3 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ พิจารณาจาก ชุมชนท้องถิ่นมีความสนใจในการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณี ของตน รวมถึงการมีหน่วยงานและองค์กรสนับสนุนจากภายนอกให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว						
1.4 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชน พิจารณาจาก ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ความยากลำบากของเส้นทางเข้าถึง และป้ายบอกทาง						
1.5 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว พิจารณาจาก โอกาสที่จะเกิดอันตรายจากภัยธรรมชาติ และเหตุความไม่สงบ โดยวัดจากสถิติการเกิดอันตรายต่อผู้มาเยือน						
1.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พิจารณาจาก การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบต่างๆ เช่น คิดวางแผน ดำเนินกิจกรรมบริหารจัดการ เป็นต้น						
1.7 การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พิจารณาจาก การมีส่วนร่วมของชุมชนในการรับผลประโยชน์จากการจ้างงาน ขายอาหาร ขายของที่ระลึก นำเที่ยว ศิลปะการแสดง เป็นต้น						

2. การประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historic Significance)	ระดับคุณค่า					เงื่อนไขข้อจำกัด/ข้อมูลเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบทอดได้ พิจารณาจาก เป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับยุคสมัยที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สืบเนื่องยาวนานมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีจนถึงปัจจุบัน โดยมีหลักฐานที่สามารถสืบค้นได้						
2.2 ความเป็นเอกลักษณ์ของยุคสมัย พิจารณาจาก ความเป็นเอกลักษณ์หรือความเป็นตัวแทนของรูปแบบ ยุคสมัย หรือพื้นที่ ความเป็นตัวอย่างของแหล่งที่พบได้ยาก						
2.3 ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ พิจารณาจาก ความสัมพันธ์ของแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในระดับต่างๆ						
2.4 ความเป็นเอกลักษณ์ทางกายภาพของแหล่งประวัติศาสตร์ พิจารณาจาก ความเป็นตัวแทนของสิ่งก่อสร้างหรือวัตถุทางโบราณคดีที่พบได้ยากในระดับต่างๆ						
2.5 ความมีชื่อเสียงและความเป็นที่ยอมรับของแหล่งประวัติศาสตร์ พิจารณาจาก ระดับความมีชื่อเสียงและการเป็นยอมรับของบุคคลทั่วไปถึงความสำคัญของแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดีในระดับต่างๆ รวมทั้งความนิยมมาเยี่ยมชมของนักท่องเที่ยว						

3. การประเมินคุณค่าทางความงาม (Artistic Significance)	ระดับคุณค่า					เงื่อนไขข้อจำกัด/ข้อมูลเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
3.1 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี พิจารณาจาก จำนวนปีที่ได้ดำเนินกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแสดงถึงการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีให้คงอยู่ต่อไป						
3.2 ความสวยงามทางศิลปวัฒนธรรม สามารถสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น พิจารณาจาก ปัจจัยต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมนั้นๆ อาทิเช่น การแต่งกาย รูปแบบกิจกรรม ศิลปกรรมของงานหัตถกรรมสถาปัตยกรรมของสิ่งก่อสร้าง อาหารการกิน เครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน ฯลฯ						
3.3 โอกาสในการเกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย พิจารณาจาก จำนวนกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถจัดได้ภายในพื้นที่นั้นๆ ซึ่งการที่มีกิจกรรมหลากหลายจะทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสเลือกทำกิจกรรมที่พอใจได้มากขึ้น ทั้งนี้กิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว						
3.4 ความเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น พิจารณาจาก ความเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในเส้นทางหลักกับแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสท่องเที่ยวได้หลากหลายรูปแบบ โดยมีระยะทางที่เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงไม่ไกลมากนัก						
3.5 การจัดการด้านการรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจาก สภาพทั่วไปจากการดูแลรักษาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์/วัฒนธรรมภายในแหล่งท่องเที่ยว						
3.6 ความสมบูรณ์และความสวยงามทางสถาปัตยกรรม พิจารณาจาก ความสมบูรณ์ของโครงสร้าง ด้านองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และความสวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม						
3.7 ความสมบูรณ์และความสวยงามทางศิลปกรรม พิจารณาจาก ความสมบูรณ์ของรูปแบบและองค์ประกอบทางศิลปกรรม รวมทั้งความสวยงามทางด้านศิลปกรรม						

4. การประเมินคุณค่าทางภูมิปัญญา และเทคโนโลยีพื้นบ้าน (Scientific Significance)	ระดับคุณค่า					เงื่อนไขข้อจำกัด/ข้อมูลเพิ่มเติม
	5	4	3	2	1	
4.1 ระดับเทคโนโลยีในแหล่งท่องเที่ยว พิจารณาจาก ระดับเทคโนโลยี และความแปลกใหม่ขององค์ประกอบต่างๆ ที่นำเสนอให้นักท่องเที่ยว อาทิเช่น อุปกรณ์ เครื่องมือ โครงสร้างอาคาร รูปแบบที่นำเสนอ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ รวมถึงความสร้างสรรค์และความเป็นเอกลักษณ์ขององค์ความรู้เฉพาะถิ่น						
4.1 การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมในพื้นที่ พิจารณาจาก การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ น้ำ ไฟ ถนน ที่พัก ฯลฯ เพื่อการท่องเที่ยวในปัจจุบัน และข้อจำกัดในการพัฒนาต่อไปในอนาคต						
4.2 การพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก พิจารณาจาก การมีกลุ่มองค์กรทั้งภายในและภายนอกในระดับต่างๆ ให้การสนับสนุนด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากรสำหรับพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ กลุ่มองค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน						

วิวัฒนาการภาษาเงืะเห

ที่มา : <https://pantip.com/topic/30285872>

รายนามเจ้าอาวาสวัดชลธาราสিংเห

ปี พ.ศ.	นามเจ้าอาวาส
2403-2449	พระครูโสภาสพุทธคุณ (พุด)
2451-2455	พระครูนภาเขตสังฆกิจ (ศรีทอง)
2456-2462	พระครูจันทร์ (จันทร์)
2463-2475	พระครูพินิจสมณการ (เสาร์)
2476-2483	พระครูชลธาราสุมน (เสาร์)
2484-2502	พระครูสิทธิสารวิหารวัตร (เงิน)
2503-2516	พระครูวิมลสถาปนกิจ (คง)
2517-2525	พระครูนิพัทธกาลัญญ (แบน)
2526-2551	พระครูปัจจันตเขตคณารักษ์ (ยิ้ม)
2552-ปัจจุบัน	พระครูโสภาสชลธาร (ชู)

ประวัติผู้วิจัย

1. ชื่อ นายประจักษ์ เทพคุณ
เกิด 26 สิงหาคม 2526
ที่อยู่ 57/1 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนาการเกษตรและทรัพยากรชายฝั่ง คณะ
ทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
บทบาทในชุมชน คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
2. ชื่อ นายสุวรรณ บินสกุล
เกิด 31 พฤษภาคม 2496
ที่อยู่ 112 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา ปวส.ราชภัฏยะลา
บทบาทในชุมชน ประธานชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห, กรรมการชุมชนบางน้อย
3. ชื่อ นางบุญเรือน ไชยรัตน์
เกิด 2 มกราคม 2512
ที่อยู่ 33 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา ปวช. วิทยาลัยเทคนิคนราธิวาส
บทบาทในชุมชน คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
4. ชื่อ นางราตรี แก่นจันทร์
เกิด 1 กันยายน 2512
ที่อยู่ 158 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา ประถมศึกษาปีที่ 6
บทบาทในชุมชน คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
5. ชื่อ นางเพ็ญมา บุญชิต
เกิด 13 ตุลาคม 2505
ที่อยู่ 4 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา ปวส. มหาวิทยาลัยเซนต์จอน
บทบาทในชุมชน คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห
6. ชื่อ นางอุ๋นใจ ไชยรัตน์
เกิด 11 เมษายน 2508
ที่อยู่ 62/4 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
การศึกษา ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง
บทบาทในชุมชน ประธานชุมชนบางน้อย

7. ชื่อ นางสาวรัตน์ บินสกุล
เกิด 16 กุมภาพันธ์ 2501
การศึกษา มศ.3
ที่อยู่ ที่อยู่ 112 หมู่ที่ 4 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
บทบาทในชุมชน อสม. และประธาสตรีเขตเทศบาล
8. ชื่อ ลดาวัลย์ คำน้อย
เกิด 5 กรกฎาคม 2497
การศึกษา ปริญญาตรีครุศาสตร์
ที่อยู่ 105/2 หมู่ที่ 3 ตำบลเจ๊ะเห อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส
บทบาทในชุมชน คณะกรรมการชุมชนท่องเที่ยววัดชลธาราสিংเห